

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
HUMANITĀRO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
SASTATĀMĀS VALODNIECĪBAS UN TULKOŠANAS NODAĻA

**TRANSLATION STRATEGIES OF MOLIÈRE'S
"LE BOURGEOIS GENTILHOMME"**

**MOLJĒRA KOMĒDIJAS "VIDUSŠĶIRAS AUGSTMANIS"
TULKOŠANAS STRATĒGIJAS**

MAGISTRA DARBS

Autors: **Ingus Macats**

im11068

Darba vadītājs: lekt. Helēna Gizeleza

Rīga 2017

ANOTĀCIJA

Maģistra darba mērķis ir iztulkot Moljēra muzikālo komēdiju “Vidusšķiras augstmanis” latviešu valodā un izanalizēt tulkošanas procesā lietotās tulkošanas stratēģijas.

Ļoti maz Moljēra lugu ir tulkotas latviešu valodā, un neviens tulkojums nav veikts 21. gadsimtā, tāpēc šajā laukā ir plašas izpētes iespējas.

Darbs sastāv no lugas tulkojuma un šī tulkojuma analīzes. Galvenās tulkojuma metodes ir teorētiskās literatūras analīze un tulkojuma teksta sistēmiska analīze.

Moljēra muzikālās komēdijas tulkojumā izmantots plašs dažādu tulkošanas stratēģiju spektrs, ko var apskatīt gan vispārīgi (piem., arhaizēšana), gan arī atsevišķu elementu kontekstā (humora, reāliju, īpašvārdu u. tml. elementu tulkošanā).

Atslēgas vārdi: Moljērs, muzikālā komēdija, tulkošanas stratēģijas, humors, dramaturģija

ABSTRACT

The purpose of this master's thesis is to translate Molière's comédie-ballet "Le Bourgeois Gentilhomme" into Latvian and to analyse the translation strategies used in the process.

Very few of Molière's plays have been translated into Latvian, and none have been translated during the 21st century, so this is a field with a lot of potential for study.

The thesis consists of a translation of the play and an analysis of the aforementioned translation. The main methods of the study comprise an analysis of theoretical literature and a systemic analysis of the translated text.

The translation of Molière's comédie-ballet comprises a wide range of different translation strategies that can be assigned to the text in general (e.g. archaization) and to its specific elements (as in the case of humour, culture-specific items, proper nouns, etc.).

Keywords: Molière, comédie-ballet, translation strategies, humour, drama

SATURA RĀDĪTĀJS

Ievads.....	5
1. Tulkošanas teorētiskie principi.....	7
1.1. Vispārēji daiļliteratūras tulkošanas teorētiskie principi.....	7
1.2. Dramaturģijas tulkošanas teorētiskie principi	9
1.3. Humora tulkošanas teorētiskie principi	12
1.4. Īpašvārdu atveides principi	14
1.5. Dziesmu atdzejošanas principi	15
1.6. Reāliju tulkošanas principi	16
2. Moljēra dramaturģijas likumsakarības tulkošanas aspektā	20
2.1. Moljēra dzīve un laiks	20
2.2. Vispārīga Moljēra bibliogrāfija	22
2.3. Muzikālā komēdija “Vidusšķiras augstmanis”	24
3. Moljēra komēdijas “Vidusšķiras augstmanis” tulkojuma analīze	27
3.1. Tulkojuma valodas arhaizēšana.....	27
3.2. Īpašvārdu atveide.....	31
3.3. Reāliju tulkošana	33
3.3. Humora tulkošana.....	38
3.4. Sarežģīti gadījumi.....	42
Secinājumi	53
Tēzes.....	56
Izmantotā literatūra.....	57
Pielikums. “Vidusšķiras augstmanis”	61

IEVADS

Ja angļu dramaturga V. Šekspīra vārds Latvijā droši vien nevienam neraisītu jautājumus, tad par Moljēru to pašu teikt nevar. Tomēr kultūras un literārās nozīmes ziņā Moljērs frančiem ir gluži tas pats, kas Šekspīrs angļiem, viņa komēdijas tiek uzskatītas par dramaturģijas meistardarbiem, tās iestudē Francijas un pasaules teātros, kā arī uzņem uz šīm lugām balstītas filmas, un franču valodu nereti mēdz dēvēt par Moljēra valodu.

Par spīti viņa slavai Francijā un citur pasaulē Moljēru Latvijā pazīst tikai tie, kas īpaši iedziļinājušies franču literatūras vēsturē. Var pat uzskatīt, ka Moljērs un viņa komēdijas Latvijas auditorijai ir svešas. Kādēļ tā? Vai Latvijas iedzīvotājiem nebūtu intereses par šī franču klasika darbiem? Vai varbūt Latvijas lielie teātri neuzskata, ka Moljēra darbi būs populāri, tāpēc tos neiestudē? Varbūt vienkārši trūkst tulkojumu latviešu valodā? Moljēra darbi latviešu valodā tiešām tulkots maz, turklāt tas darīts sen: izdotie lugu tulkojumi skaitāmi uz abu roku pirkstiem un neviens no tiem nav izdots 21. gadsimtā (sk. Moljērs, 1923; 1939; 1972; n. d.).

Lai atklātu Latvijas auditorijai šo vēl nepazīstamo franču literatūras bagātību, latviešu valodā ir vajadzīgi jauni Moljēra komēdiju tulkojumi, turklāt jātulko arī tādas lugas, kas šobrīd Latvijas auditorijai nav publiski pieejamas. Tāpēc šī maģistra darba ietvaros ir veikts Moljēra muzikālās komēdijas “Vidusšķiras augstmanis” prozas tulkojums, lai radītu iespēju Latvijas auditorijai iepazīties ar vienu no izcilākajām Moljēra komēdijām, ko teātra mīļotāji varētu lasīt, savukārt teātra profesionāļiem un amatieriem – režisoriem, aktieriem u. tml. – dot kvalitatīvu tekstu, uz kura bāzes varētu būt iespējams iestudēt teātra izrādi.

Maģistra darba teorētiskā bāze ir dažāda veida teorētiskā literatūra par daiļliteratūras tulkošanas likumībām. Jāatzīmē, ka visai plaši ir pētīta daiļliteratūras tulkošana kopumā (sk. Hardwick, 2000; Landers, 2001; Jin, 2003), humora tulkošanas īpatnības (Vandaele, 2002; 2010a; 2010b; Chiaro, 2012), kā arī dzejas tulkošana jeb atdzejošana (Landers, op. cit.; Bosseaux, 2011), turpretī konkrēti par dramaturģijas tulkošanas īpatnībām teorētiskās literatūras ir salīdzinoši mazāk (Zatlin, 2005).

Praktiski analizētie teksti ir Moljēra lugas “Vidusšķiras augstmanis” oriģinālais teksts franču valodā (Molière, 2015) un tā tulkojums latviešu valodā (sk. pielikumu).

Maģistra darba centrālais **jautājums** ir šāds: kādas tulkošanas stratēģijas ir jāpielieto, lai varētu kvalitatīvi iztulkot Moljēra muzikālo komēdiju “Vidusšķiras augstmanis” no franču valodas latviešu valodā?

Maģistra darbam izvirzīts šāds **mērķis**: iztulkot Moljēra muzikālo komēdiju “Vidusšķiras augstmanis” no franču valodas latviešu valodā un izanalizēt tulkošanas procesā lietotās tulkošanas stratēģijas.

Lai sasniegtu maģistra darba izvirzīto mērķi un atbildētu uz tā centrālo jautājumu, izvirzīti šādi darba **uzdevumi**.

1. Apkopot un izpētīt teorētisko literatūru par tiem tulkošanas teorētiskajiem principiem, kas aktuāli daiļliteratūras tulkošanā kopumā, kā arī konkrēti muzikālas komēdijas tulkošanā, kā arī literatūru par Moljēra dzīvi, laiku un darbiem.
2. Iztulkot Moljēra muzikālo komēdiju “Vidusšķiras augstmanis” no franču valodas latviešu valodā.
3. Izanalizēt veikto lugas tulkojumu saskaņā ar principiem, kas izklāstīti teorētiskajā literatūrā.

Darba uzdevumu izpildīšanai lietotās metodes ietver teorētiskās literatūras analīzi, un veiktā tulkojuma sistēmisko analīzi.

Maģistra darbs sastāv no trim nodaļām un viena pielikuma. Pirmajā nodaļā tiek apskatīti tulkošanas teorētiskie principi, uzmanību īpaši pievēršot daiļliteratūras un, konkrētāk ņemot, dramaturģijas tulkošanai, humora tulkošanai, īpašvārdu atveidei un dziesmu atdzejošanai. Otrajā nodaļā dots īss Moljēra dzīves gājuma pārstāsts, īsumā raksturota viņa bibliogrāfija un muzikālā komēdija “Vidusšķiras augstmanis”. Savukārt trešajā nodaļā analizēts Moljēra muzikālās komēdijas “Vidusšķiras augstmanis” tulkojums no franču valodas latviešu valodā, kur apskatītas tulkojuma valodas arhaizēšanas un īpašvārdu atveides stratēģijas, dažādu reāliju un humora tulkošana, kā arī citu sarežģītu gadījumu tulkošanas stratēģijas. Pielikumā atrodams pilns muzikālās komēdijas “Vidusšķiras augstmanis” tulkojuma teksts latviešu valodā.

1. TULKOŠANAS TEORĒTISKIE PRINCIPI

1.1. Vispārēji daiļliteratūras tulkošanas teorētiskie principi

Pirms analizēt Moljēra lugas “Vidusšķiras augstmanis” tulkojumu, vispirms jāapskata aktuālie tulkošanas teorētiskie principi. Tas tiks darīts šajā nodaļā. Jebkurš dramaturģijas darbs vispirms ir daiļliteratūras darbs, tāpēc vispirms runāsim par vispārējiem teorētiskajiem principiem, ko vajadzētu ņemt vērā, tulkojot daiļliteratūras tekstus.

Daiļliteratūras tulkošana atšķiras no tehnisku tekstu tulkošanas atšķiras ar to, ka daiļliteratūrā teksta izteiksmes veids ir tikpat svarīgs kā tā saturs. Šeit nepietiek izteikt tikai to pašu domu, to pašu saturu, bet tas jāizsaka līdzīgā veidā, kā to darījis teksta autors. Citiem vārdiem sakot, ir jāņem vērā teksta stils. Tāpēc daiļliteratūras tulkošanu var pat uzskatīt par mākslas formu – tulkotājam jāspēj būt elastīgam un radošam, jāorientējas avotkultūras īpatnībās, jāspēj izšķirt neviennozīmīgu tekstu jēgas nianšes, jājūt teksta labskaņa un jābūt pazemīgam, jo pat vislabākais tulkojums nespēs pilnīgi imitēt avotteksta krāšņumu (Landers, op. cit.: 7–8).

Daiļliteratūras tulkošanā milzīga nozīme ir tulkotāja izvēlei; tulkotājs nemitīgi pieņem lēmumus attiecībā uz vārdu izvēli, uzticību avottekstam, uzsvāriem un izcēlumiem, interpunkciju, reģistru un dažreiz pat ortogrāfiju. Stilam daiļliteratūrā var būt pat lielāka nozīme nekā semantikai – ja mērķtekstā nav iespējams ievietot visu avotteksta informāciju, nepadarot to stilistiski neveiklu, šo informāciju drīkst pārkārtot, dažreiz pat kādu elementu izlaist. Tehniskā tulkojumā kas tamlīdzīgs nebūtu iedomājams (ibid.: 9–10).

Arī pats tulkošanas process daiļliteratūras tekstu gadījumā atšķiras no tehnisko tekstu tulkošanas. Klifords Landerss (*Clifford E. Landers*) nosauc šādus daiļliteratūras tekstu tulkošanas posmus:

1. Izlasīt visu darbu vismaz divas reizes. Tas nepieciešams, lai pienācīgi iepazītu avottekstu un tā nozīmes nianšes gan virspusējā (vārdu, teikumu, izteicienu un kultūras) līmenī, gan arī dziļākas nozīmes līmenī.
2. Noteikt autora balsi jeb intonāciju (*voice*). Tas ietekmēs teju katru izvēli, kas tulkotājam būs jāizdara tulkošanas gaitā.
3. Veikt pirmo tulkojuma variantu, neskaidras vietas īpaši atzīmējot. Šajā posmā nav tik svarīgs teksta plūdums un ritms, bet gan vispārējās semantikas pārņemšana mērķvalodā.

4. Par neskaidrajām vietām konsultēties ar izglītotu avotvalodas kā dzimtās valodas runātāju. Par īpaši nesaprotamām teksta daļām konsultēties ar tā autoru.¹
5. Rediģēt manuskriptu, īpašu uzmanību pievēršot frāzējumam, teksta plūdim un dabiskumam. Šajā posmā tekstam, cik iespējams, jāskatās tā, it kā tas jau sākotnēji būtu rakstīts mērķvalodā.
6. Lūgt, lai tekstu izlasa literatūrā erudīts mērķvalodas kā dzimtās valodas runātājs, kurš, ja iespējams, neprot avotvalodu, un lai norāda uz visām vietām, kas vēl ir neveiklas, neskaidras vai nesaprotamas. Veikt attiecīgos labojumus.
7. Teikumu pa teikumam pārlasīt tulkojumu kopā ar avotvalodas kā dzimtās valodas runātāju, kurš prot arī mērķvalodu. Tulkotājam balsī lasīt mērķtekstu, kamēr otrs seko līdz avottekstam. Šādā veidā iespējams atrast tulkojuma kļūdas un izlaidumus, kā arī pievērst uzmanību labskaņai. Šajā posmā iespējams izskaust arī neveiklas homoformas, nevēlamas konotācijas, bērnišķīgas konstrukcijas, nevajadzīgus kāda vārda atkārtojumus un citas neveiklības.
8. Veikt pēdējos labojumus, pārbaudīt pareizrakstību un ļaut darbam pastāvēt pāris dienas. Tad vēlreiz to pārlasīt (ibid.: 45–46).

Jau pieminēts jautājums par uzticamību avottekstam. Bet kas ar šo vārdu būtu jāsaprot? Ja uz tulkotāja, autora un auditorijas savstarpējām attiecībām raugās no teorijas viedokļa, tulkotājam vajadzētu saglabāt vienādu attālumu no autora un auditorijas, tādējādi uzturot savstarpējo līdzsvaru. Protams, praksē tas nav iespējams, un tulkotājs laiku pa laikam ir tuvāk autoram, bet citkārt – auditorijai. Citiem vārdiem sakot, viena no tulkotāja izvēlēm ir būt uzticīgam avottekstam (tad pastāv risks, ka mērķteksts kļūs neveikls vai pat savāds) vai arī censties mērķtekstu padarīt pēc iespējas dabiskāku un saprotamāku auditorijai (šajā gadījumā var nākties zaudēt kādus avotteksta elementus). Izvēle paliek tulkotāja ziņā (ibid.: 51–52).

Paraudzīsimies uz īpatnībām, kas jāņem vērā konkrētā teksta, Moljēra komēdijas “Vidussķiras augstmanis” tulkošanā. Ņemot vērā faktu, ka avotkultūra (17. gs. Francija) un mērķkultūra (21. gs. Latvija) ir savā starpā ļoti tālas un atšķirīgas ne tikai laikā un telpā, bet arī vēsturē un kultūrā, tulkotājam nākas izvēlēties starp kopumā svešādotu un pielāgotu tulkojumu, kā arī starp kopumā saglabājošu un modernizējošu tulkojumu.

Svešādots ir tāds tulkojums, kur mērķtekstā tiek saglabāta daļa no avotteksta svešāduma, tīši pārkāpjot mērķvalodas likumus, bet pielāgotā tulkojumā avotkultūras reālijas un stilistiskie elementi tiek pielāgoti mērķkultūrai, lai tās auditorijai teksts “nešķistu dīvains”

¹ Tas, protams, nav iespējams, ja darba autors vairs nav starp dzīvajiem.

(Zauberga, 2016: 119-120, 125–126). Savukārt saglabājošs (arī vēsturisks) ir tāds tulkojums, kur tiek saglabāts avotteksta arhaiskais stils, turpretī modernizējošā tulkojumā teksts tiek brīvi modernizēts, zaudējot tā arhaisko raksturu (ibid.: 114, 122).

Šie divi pretnostatījumi jāapskata šķirti viens no otra, jo, kā norāda Umberto Eko (*Umberto Eco*), lai arī ir atrodami teksti ar skaidri nošķirtu novietojumu abu pretnostatījumu galējībās, tie savā starpā tomēr nav identiski, bet abi pretnostatījumi ir savā starpā kombinējami (Eco, 2013: 172, 189–192).

Attiecībā uz teksta stilistikajiem elementiem, U. Eko runā par iespējamām zaudējumiem, kas dažādu iemeslu dēļ varētu rasties tulkošanas procesā. Šeit vērā ņemams ir U. Eko izteiktais princips, ka zaudējums vienā teksta fragmentā var tikt atlīdzināts, ieviešot līdzīgu stilistisku elementu citā vietā, kur tas iepriekš varbūt nemaz nav bijis (ibid.: 106–110).

Apskatīdams īpašas, retāk sastopamas problēmas tulkošanas procesā, K. Landerss runā arī par gadījumu, kad avotteksta sižets norisinās laikā pirms mērķvalodas eksistences noteiktā, kodificētā formā. Jautājums par to, kādas tulkošanas stratēģijas tādā gadījumā lietot, ir atvērts – vai tulkot tekstu brīvi, lietojot visus modernajai mērķvalodas formai pieejamos līdzekļus, vai arī censties izvairīties no modernismiem, aizguvumiem utt.? No vienas puses raugoties, ja jau avottekstā aprakstītajā laikā nav eksistējis neviens no modernās mērķvalodas vārdiem, kāpēc gan tulkotājam būtu sevi jāierobežo ar tādiem vārdiem, kas eksistējuši tikai līdz brīvi izvēlētam laikmetam? Tomēr jāņem vērā, ka modernismi un svešvārdi var izraut auditoriju no dabiskā teksta plūduma un atgādināt tai par notiekošā fikciju. Savukārt tekstu, kas stāsta par seniem notikumiem, var izmainīt tā, lai tas izklausītos sens. Šeit, protams, arī nedrīkst pārspīlēt un radīt starp tekstu un auditoriju pārāk lielas, nepārvaramas robežas (Landers, op. cit: 119–21).

Šajā apakšnodaļā apskatīti daiļliteratūras tulkošanas vispārējie principi, savukārt nākamajās apakšnodaļās konkrēti paraudzīsimies uz dramaturģijas un humora tulkošanas teorētiskajiem principiem, kā arī uz īpašvārdu atveides likumībām.

1.2. Dramaturģijas tulkošanas teorētiskie principi

Iepriekšējā nodaļā apskatīti tie teorētiskie principi, kas attiecināmi uz daiļliteratūras tulkošanu kopumā, savukārt šajā apakšnodaļā pievērsīsim uzmanību konkrēti dramaturģijas tulkošanai un īpatnībām, kas jāņem vērā dramaturģijas teksta tulkošanas procesā.

Raugoties no tulkošanas teorijas skatupunkta, dramaturģijas tulkošanas laukam pievērst daudz mazāk uzmanības nekā prozas un dzejas tulkošanai, un par dramaturģijas

tekstu tulkošanas īpašajām problēmām atrodams rakstīts salīdzinoši maz (Bassnett, 2002: 119).

Dramaturģijas darbu tulkošana būtiski atšķiras no prozas un dzejas tulkošanas, tomēr dramaturģijas lauks arī pats par sevi nav viendabīgs (Windle, 2011: 153). Dramaturģijas teksts var tikt tulkots trīs dažādos veidos atkarībā no auditorijas lieluma un viendabīguma, uztveršanas laika, vietas un veida, kā arī teksta paredzamā mūža ilguma. Visilgākais paredzamais mūžs ir ievadtulkojumam (*introductory translation*), kas paredzēts plašai un daudzveidīgai lasītāju un teātra profesionāļu auditorijai. Šāds tulkojums var tikt publicētsgrāmatas veidā vai arī pavairots un izplatīts elektroniski kā scenārijs. Šādam tulkojumam nav nekādas saistības ar konkrētu teātra izrādi, un to parasti rosina kāda izdevējs vai kultūras iestāde. Otrais tulkojuma veids ir glosārijtulkojums (*gloss translation*), ko veic tad, ja teātris vēlas pielāgot tekstu savām vajadzībām, savukārt trešais tulkojuma veids ir izrādes tulkojums (*performance translation*), kas paredzēts konkrētam uzvedumam. Šāds tulkojums var tikt uzvests vienu reizi vai daudzus gadus, un vēlāk var tikt publicēts, tādējādi kļūstot par plaši pieejamu ievadtulkojumu (Aaltonen, 2010: 107). Šī maģistra darba ietvaros veiktais tulkojums visvairāk atbilst ievadtulkojuma kategorijai.

Problēma, kas rodas ievadtulkojuma gadījumā, izriet no valodas lietojuma un reģistra, jo tekstam nav konkrētas auditorijas. Šādu tekstu tulkotāji mēdz izmantot idiomātiskus izteicienus no literārās valodas vai sarunvalodas, lai panāktu vēlamu teksta plūdumu vai arī lai pievērstu uzmanību konkrētam reģistram. Papildus tulkotājam jāpievērš uzmanība arī neverbāliem izteiksmes veidiem, vārdu spēlēm, lamuvārdiem un uzrunas formām, kuru nozīme var būt svarīga režisoram un aktieriem (ibid.: 108).

Avotteksta valodas reģistrs un veids var būt nozīmīgs avotkultūrā, bet tā nozīme var zust mērķkultūrā. Un otrādi – mērķteksta valodas veids var būt nozīmīgs tādā veidā, kādā tas nebija nozīmīgs avotkultūrā (ibid.). Labā lugā katram tēlam būs sava individuāla balss, atšķirīgs runas veids, un arī tulkojumā šīs atšķirības vajadzētu saglabāt, meklējot ideolektus, reģionālus variantus un pat gramatiski kļūdainu runu, ja tā ir lietota mērķtiecīgi un jēgpilni. (Zatlin, 2005: 77–78). Šie apstākļi apskatīti arī šī maģistra darba ietvaros – runājot par teksta arhaizēšanu, kā arī par reģistra atšķirībām (sk. § 3.1. un § 3.4.).

Dažos gadījumos izrādē var būt nepieciešams sniegt tulkojumu virstītos, kas tiktu rādīti vienlaikus ar izrādi (Aaltonen, op. cit.: 108). Lugā “Vidusšķiras augstmanis”, ja tā tiktu uzvesta, šādu stratēģiju varētu lietot, piemēram, dziesmu tulkošanai (par dziesmām un atdzejošanu vairāk sk. § 1.5.).

Dramaturģijas darbs pēc būtības ir paredzēts skatuvei, tā auditorija sastāvēs no vairāk nekā viena cilvēka, un tā darba tekstu dzirdēs izrunātu no aktieru mutes. Tādējādi teksts iegūst

citu statusu un rakstītais teksts – jaunu dimensiju kā viens no vairākām vitāli svarīgām teātra izrādes daļām. Runātais vārds un tā pasniegšanas veids mijas ar kustību, žestiem, mīmikām, klusuma brīžiem, aktieru savstarpējo saspēli, gaismām, ēnām, skaņas efektiem utt. (Windle, op. cit.: 154). Dramaturģijas tukotājam tātad “jāpanāk neiespējamais” – ar rakstītu tekstu, kas ir daļa no lielāka zīmju sistēmu kopuma, jāpietas tā, it kā tas būtu vienkāršs, no lpas lasāms dailiteratūras teksts (Bassnett-McGuire, 2014: 87).

Tā kā dramaturģijas teksts pēc savas būtības tiek nevis lasīts, bet runāts un klausīts, viens no galvenajiem kritērijiem dramaturģijas darba tulkojuma novērtēšanā ir runājamība (*speakability, parlability*). Tas nozīmē, ka tulkotājam teksts jāizrunā skaļi, “jāvadās pēc auss”, lai dialogi mērķvalodā ritētu viegli, raiti un dabiski. Tulkotais teksts nedrīkst radīt šķēršļus lugai vai tās aktieriem. (ibid.: 156, 168). Tulkotājam “jādzird” runātāja balss un jāņem vērā valodas “žesti”, ritms un pauzes, kas rodas, izrunājot rakstīto tekstu (Bassnett, op. cit.: 121).

Dramaturģijas teksts ir tikai viens elements teātra izrādes kopumā. Tā kā lugas teksts tiek rakstīts izrunāšanai, tas sevī ietver arī paralingvālus elementus un elementu sistēmas, kurās nozīmīgs ir arī tonis, intonācija, runas ātrums, akcents utt. Turklāt lugas teksts var norādīt arī uz žestiem un kustībām, kuras, to izrunājot, veic aktieris. Visus šos aspektus ņemot vērā, jāsecina, ka tulkotājs nedrīkst domāt tikai par literāro tekstu, bet vajadzētu ņemt vērā arī pārējos iesaistītos aspektus (ibid.: 130–131).

Pēc Čehova lugu tulkotāja un dramaturga M. Freina uzskata (*Michael Frayn*) lugas tulkošana ir visai līdzīga lugas rakstīšanai. Viņš vadās pēc diviem principiem. Pirmkārt, katrai replikai jāatbilst tam, ko konkrētais tēls teiktu konkrētajā situācijā, ja mērķvaloda būtu viņa dzimtā valoda. Otrkārt, katrai replikai jābūt tūlītēji saprotamai tāpat kā avottekstā (Frayn, citēts Windle, op. cit.: 158).

Interesanta problēma, kas īpaši aktuāla kļūst dramaturģijas gadījumā, ir dažādas pakāpes lamu vārdi. Tulkojot šīs leksikas vienības, tulkotājam ne tikai jādomā par semantiku, bet arī jāmeklē, kuri mērķvalodas izteicieni atbildīs avotvalodas izteicienu efektam, vai izraisīs ekvivalentu reakciju auditorijā, bet arī kādus izteicienus mērķkultūrā var atļauties lietot uz teātra skatuves (ibid.: 164-65). Šeit jāņem vērā fakts, ka semantiski līdzvērtīgiem izteicieniem var būt pilnīgi atšķirīgs statuss valodas reģistrā, kur viens no tiem no attiecīga tēla mutes var būt pieņemams izteiciens uz teātra skatuves, kamēr otrs – neapstrīdams tabu.

Dažādu metaforu un idiomātisku izteicienu tulkošana ir sarežģīts uzdevums jebkurā literāra darba tulkojumā, taču, ja romānā kļūdaini iztulkots izteiciens var paslīdēt garām nepamanīts, dramaturģijā tam var būt daudz lielākas sekas, jo to ne tikai pieredz vesela skatītāju auditorija uzreiz, bet no tā var izcelties arī režisora un scenogrāfa kļūdaina lugas interpretācija. Tulkotāja uzdevums ir noteikt, kuras metaforas ir avotvalodā stabili pastāvoši

izteicieni un kurus radījis teksta autors. Pirmos parasti tulko, meklējot mērķvalodā ekvivalentu izteicienu pēc teiktā vispārējās jēgas (nevis vārdu semantikas), turpretī otrā gadījumā var runāt par uzticību autoram, kura izteiksmes līdzeklis tiek (vai netiek) saglabāts tulkojumā. Tomēr arī pirmajā gadījumā avotvalodas izteicienu nevar aizstāt ar mērķvalodas izteicienu, ja autors to lieto ne tikai pārnestā, bet arī tiešā nozīmē (Zatlin, op. cit.: 89).

Bieži vien lugās iekļautas dziesmas. Ja dziesmas tekstam nav nekādas ietekmes uz lugas tekstu, to var atstāt netulkotu – auditorijai netraucē fona mūzika, ja tā spēj saprast šīs mūzikas simbolisko jēgu. Tomēr gadījumos, kad dziesmas tekstam ir lielāka nozīme, tulkotājam nākas meklēt veidus, kā to atveidot. Viena no iespējamajām stratēģijām ir sākotnējo dziesmu aizvietot ar citu avotkultūras dziesmu, kas mērķauditorijai ir labāk pazīstama, vai arī ar tāda paša žanra dziesmu no mērķkultūras. Otra stratēģija ir dziesmu atstāt netulkotu, bet trešā – censties to tulkot (ibid.: 90).

Šajā apakšnodaļā apskatīti dramaturģijas tulkošanas teorētiskie principi, savukārt nākamajā apakšnodaļā pievērsīsim uzmanību tieši humoram un komisko elementu tulkošanas teorijai.

1.3. Humora tulkošanas teorētiskie principi

Iepriekšējā apakšnodaļā runāts par dramaturģijas tulkošanas teorētiskajiem principiem. Ņemot vērā, ka tulkojamais dramaturģijas teksts pēc žanra ir komēdija, tātad ietver humoru, šajā apakšnodaļā tiks apskatīti tie teorētiskie principi, kas ir aktuāli, kad tiek tulkots humors.

Humora tulkošana ir sarežģīts uzdevums. Bieži vien tiek uzskatīts, ka to paveikt vispār nav iespējams, jo to neļauj dažādi kultūras un valodas aspekti. No vienas puses raugoties, humors rodas tur, kur tiek pārkāpts kāds noteikums, kādas gaidas ir izveidotas, bet nav piepildītas, kad neatbilstība tiek atrisināta citā ceļā. Tulkotājam tātad jāņem vērā fakts, ka mērķkultūrā šie noteikumi, gaidas un risinājumi būs citādi nekā avotkultūrā. Piemēram, parodiju saprot tikai to, kas pazīst atpazīst parodēto parādību. Humors ir atkarīgs no auditorijas priekšzināšanām un kultūras iekšējās uzbūves. Raugoties no otras puses, humora valodiskās netulkojamības problēma izriet no valodas paveidiem (dialektiem, sociolektiem, ideolektiem u. tml.) un metalingvālās komunikācijas, kur nozīme ir arī valodiskajam ietērpam (vārdu spēles u. c.). Tātad avottekstā var notikt tāda sadursme reģistru, dialektu, sociolektu utt. starpā, kuru nav iespējams tieši atveidot mērķvalodā. Tomēr pastāv iespējamība saglabāt joku elementu, tomēr, veicot nelielas izmaiņas, koriģēt humora emocionālo dinamiku un iesaistīto cilvēku savstarpējo attiecību dinamiku (Vandaele, 2010a: 149–51).

Humoru, kas veidots ar valodas līdzekļiem, var iedalīt divas kategorijās: referenciāls humors ar valodas līdzekļiem izsaka vai raksturo kādu parādību (piemēram, stāstu, kāda notikuma vai situācijas aprakstu), kas pati par sevi ir komiska neatkarīgi no līdzekļa, kādā tas tiek raksturots, turpretī verbāls humors ir atkarīgs no valodas, kādā tas tiek izteikts, tajā tiek lietotas konkrētās valodas savdabīgās īpašības (vārdi ar līdzīgu skaņu, teikumu struktūras ar nekonkrētu nozīmi u. tml.). Tomēr jāņem vērā, ka atšķirība starp referenciālu un verbālu humoru ne vienmēr ir skaidri nošķirama – ne vienmēr ir skaidrs, kurā kategorijā ietilpst konkrētais gadījums, un nav arī noteikti iespējams pateikt, ka tas vienmēr ietilps tikai vienā no abām kategorijām (Ritchie, 2012: 34–5).

Tāpat referenciāla humora gadījumā situācija tiek raksturota ar valodas līdzekļiem, taču nav no tiem atkarīga – komiskais elements slēpjas situācijā, nevis valodas līdzekļos. Šajā gadījumā varētu domāt, ka referenciāla humora gadījumā īpašām tulkošanas problēmām nevajadzētu rasties, tomēr uz to paļauties nevar. Pat tad, ja komiskais elements nav tieši atkarīgs no valodas līdzekļiem, problēmas var rasties, kad nākas tulkot kādu reāliju, kura mērķkultūrā neeksistē. Šādā gadījumā aprakstošs tulkojums var izrādīties tik smagnējs, ka komiskais efekts zūd (ibid.: 36).

Viens no verbālā humora veidiem ir vārdu spēles (ibid.: 42). Tās var būt balstītas vairāku vārdu homonīmijā (vienāda izruna un rakstība), homofonijā (vienāda izruna), homogrfijā (vienāda rakstība) vai paronīmijā (līdzīgas formas), un tās var būt vertikālas (viena forma liek domāt par vairākām nozīmēm) vai horizontālas. Vārdu spēļu tulkošanā ir iespējamas dažādas stratēģijas: horizontālu vārdu spēli var tulkot ar vertikālu un otrādi, vārdu spēli var tulkot bez vārdu spēles, to var aizstāt ar atkārtojumu, aliterāciju vai atskaņām, komisku vārdu spēli var aizstāt ar citu komisku elementu utt. (Vandaele, 2010b: 181). Arī U. Eko runā arī par gadījumiem, kad mērķtekstā nākas zaudēt kādu avotteksta fragmentu, un kā piemēru min vārdu spēles, kas nav ne pārceļamas, ne aizstājamas, un tulkotājam neatliek nekas cits kā pievienot tekstam zemsvītras piezīmi (Eco, op. cit.: 95). Protams, teātra izrādei – ko tāpat aktieri spēlē uz skatuves – pievienot zemsvītras piezīmi nav iespējams, līdz ar to zūd šis *ultima ratio* (ibid.) jeb galējais ierocis tulkotāja arsenālā. Ja nekas cits nav iespējams, vārdu spēli var pilnīgi zaudēt, taču tādā gadījumā var zust veselas sarunas jēga, turklāt humora gadījumā laikam jāpieņem, ka vēlamais efekts, ko rada komiska vārdu spēle, ir svarīgāks par vārda vai pat teikuma semantiku, tāpat, lai komisko elementu nenāktos zaudēt, tulkotājam atliek tikai viena stratēģija – esošu vārdu spēli kaut kādā veidā aizvietot ar citu, ko iesaka darīt arī U. Eko (ibid.: 96).

U. Eko runā par gadījumiem, kad tulkotājam nākas interpretēt kāda teksta fragmenta ieplānoto efektu, un pēc tam censties atveidot tieši teksta efektu (*riproduzione dell'effetto*),

nevis katra atsevišķā vārda nozīmi (ibid.: 79–80). Viens no tādiem gadījumiem, kur tas ir īpaši svarīgi, varētu būt dažādu humora elementu tulkošana, jo, lai nezaudētu darba piederību konkrētajam žanram, ir nepieciešams saglabāt darba komiskos elementus, pat ja nākas zaudēt kādu atsevišķo vārdu semantisko ekvivalenci.

Ir vērts pieminēt arī gadījumus, kad verbāls humors tiek izteikts daļēji vizuāli – vārdu spēli iesākt ar valodas līdzekļiem, bet atrisināt ar kādu vizuālu objektu vai parādību, kas auditorijai tiek parādīta uz ekrāna (Ritchie, op. cit.: 41). Televīzijas gadījumā šāds humora veids tulkotāju ļoti ierobežo, jo attiecīgo objektu vai parādību nav iespējams mainīt. Savukārt dramaturģijas gadījumā tulkojums nav piesaistīts konkrētai interpretācijai vai gatavai audiovizuālai versijai, tāpēc šādu komisko elementu ir iespējams tulkot līdzīgi kā jebkuru citu vārdu spēli, attiecīgi koriģējot ne tikai replikas, bet arī remarkas tekstu.

Humora tulkošanā varētu būt svarīgs vēl kāds aspekts, par kuru runā U. Eko – teksta ritms jeb plūdums (ibid.: 83 u. c.). Tulkotājam vajadzētu pievērst teksta plūdamam īpašu uzmanību humora gadījumā, jo jokojot ir svarīgi izvēlēties pareizo laiku (*timing*) – gan joka ekspozīcijai, gan tā atrisinājumam. Šo domu pierāda fakts, ka arī smieklīgu joku var izstāstīt nesmieklīgi.

Šajā apakšnodaļā runājām par dažādiem principiem, kas ir aktuāli humora un komisko elementu tulkošanas kontekstā, savukārt nākamajā apakšnodaļā apskatīsim vēl kādu svarīgu daiļliteratūras tekstu tulkošanas aspektu – īpašvārdu atveidi.

1.4. Īpašvārdu atveides principi

Iepriekšējās apakšnodaļās runāts par teorētiskajiem principiem, kas ir svarīgi daiļliteratūras tulkošanā kopumā un konkrēti dramaturģijas tekstu un humora tulkošanā. Turpretī šajā apakšnodaļā aplūkosim īpašvārdu atveides principus – runāsim par vispārējiem atveides principiem dramaturģijas kontekstā, kā arī konkrēti par franču īpašvārdu atveidi latviešu valodā.

Ja īpašvārdu – un, konkrētāk sakot, personvārdu – atveidi apskata vispārīgi, tad šeit var runāt par diviem galvenajiem principiem, kas jāņem vērā, darbojoties ar īpašvārdiem dramaturģijas tulkošanas kontekstā. Pirmkārt, svarīgs ir izrunas vieglums, t. i., tulkotājam jānodrošinās, lai aktieri, kas uz skatuves šos vārdus izrunās, iespējams, būdami monolingvāli mērķvalodas runātāji bez plašas izglītības fonētikā, spētu tos izrunāt skaidri un bez aizķeršanās. Otrkārt, tulkotājam jāņem vērā arī auditorija, kas izrādi skatīsies un klausīsies, un jāparedz īpašvārdu uztveramība bez zināšanām par avotvalodas fonētisko sistēmu. Dažreiz

problemātiskus vai grūti izrunājamus īpašvārdus avotvalodā, vai arī tādus vārdus, ar kuriem to skanējuma dēļ mērķvalodā varētu rasties nevēlamas asociācijas, var aizstāt ar citiem – līdzīgiem vai atšķirīgiem – īpašvārdiem mērķvalodā (Windle, op. cit.: 163–4). Citiem vārdiem sakot, īpašvārdiem jābūt pieejamiem un saprotamiem gan aktieriem, gan auditorijai, tiem ir lielākā vai mazākā mērā jāiekļaujas mērķvalodas fonētiskajā sistēmā.

Konkrētāk raugoties uz īpašvārdu atveidi no franču valodas latviešu valodā, jāsecina, ka normatīvā ziņā situācija ir visai skaidra. Ministru kabineta noteikumi, kas gan ir saistoši tikai oficiālos dokumentos, paredz, ka svešas cilmes īpašvārdi latviešu valodā atveidojami ar latviešu alfabēta burtiem pēc to izrunas (Noteikumi par personvārdu rakstību un lietošanu latviešu valodā, kā arī to identifikāciju, 2004). Gadījumos, kad avottekstā atrodama īpašvārda izruna nav zināma, vai arī ir ļoti tāla no latviešu valodas fonētiskās sistēmas, talkā var ņemt attiecīgo rokasgrāmatu (Franču īpašvārdu atveide latviešu valodā, 2004) un vadīties pēc tajā izklāstītajiem principiem.

Ja svešvārdus atveido latviešu valodā ar latviešu alfabēta burtiem, augstāk minētie principi jau tiek ievēroti pēc definīcijas, jo, ņemot vērā, ka latviešu valoda pārsvarā ir fonografēmiska jeb, citiem vārdiem sakot, latviešu valodā vārda rakstība sniedz visai skaidru ainu par tā izrunu (sal. Baldunčiks, n. d.), franču valodas īpašvārds, uzrakstīts latviešu alfabēta burtiem jau būtu saprotams gan aktierim, gan auditorijai, jo to pēc definīcijas vajadzētu izteikt arī latviešu valodas skaņās.

Šajā apakšnodaļā īsi izklāstīti īpašvārdu atveides principi, kas jāievēro tulkošanā no franču valodas latviešu valodā. Turpretī nākamajā nodaļā tiks apskatīti dzejas un īpaši dziesmu atdzejošanas principi.

1.5. Dziesmu atdzejošanas principi

Iepriekšējā apakšnodaļā paraudzījāties uz īpašvārdu atveidi. Savukārt, tā kā Moljēra komēdijā “Vidusšķiras augstmanis” nozīmīga loma ir mūzikai un dziesmām, šajā apakšnodaļā uzmanība tiks pievērsta dziesmām un dzejai, kā arī principiem, kas jāievēro, to atdzejojot.

Nav noslēpums, ka dzejas tulkošana jeb atdzejošana ir sarežģīts uzdevums, ko daudzi uzskata pat par neiespējamu. Dzejā vissvarīgākā ir valodas figurālā, metaforiskā nozīme un lietojums, tā pakāpjas augstāk par valodas tradicionālajām semantiskajām robežām, un dzejas tulkošanas gavenā problēma slēpjas nevis atskaņās vai ritmā, bet valodas neviennozīmīgumā un polisēmijā. Dzeju nav iespējams iztulkot, to var tikai atveidot, radīt no jauna citā valodā (Landers, op. cit.: 97–98).

Ja tulkotājs vēlas atdzejot, viņam nav obligāti pašam jābūt dzejniekam, tomēr ir vajadzīga zināma poētiska ievirze – jāizjūt nianšes, labskaņa, metaforas un salīdzinājumi, alūzijas, jāspēj lasīt starp rindiņām, jābūt elastīgam un – atkal – pazemīgam (ibid.: 99).

Ja atdzejošana jau pati par sevi ir tik sarežģīta, daudzprāt pat neiespējama, tad dziesmu tekstu tulkošana ir vēl biedējošāks uzdevums, jo šeit dzejai klāt nāk arī mūzika un, kā norāda Š. Boso (*Charlotte Bosseaux*) mērķtekstam ne tikai ir jāsakān ar avotteksta ritmu, bet arī pareizā nozīmes vienība jāsavieno ar pareizo noti (Bosseaux, op. cit.: 185–186).

Sarežģīts ir jautājums par atskaņām – vai tās cenšies ievērot? Vai avotteksta atskaņas maz ir iespējams vienmēr ievērot mērķvalodā? Atskaņas ir tikai viens no dzejas paņēmieniem; tās ievērot nav nepieciešams, ja ir iespējams teksta poētiskumu mērķvalodā iedzīvināt citā veidā (Landers, op. cit.: 98–99). Dziesmu tekstu kontekstā mērķtekstam nav precīzi jāsavienā avotteksta atskaņu zīmējums, lai tas būtu izdevies. Ja avottekstā ir pilnīgas atskaņas, mērķtekstā tās tomēr var aizstāt ar daļējām atskaņām vai konsonansi (Bosseaux, op. cit.: 187).

Jebkurš atdzejojums noteikti jālasa (dziesmu gadījumā – jādzied) skaļi, jo dzejā vairāk nekā jebkur citur ir svarīga teksta labskaņa. Protams, labskanīgs teksts vēl nenozīmē labu tulkojumu, taču tāds, kas nav labskanīgs, arī nevar būt labs (Landers, op. cit.: 100).

Dzejas un dziesmu atdzejošanā liela nozīme ir teksta apjomam, jo no svara ir katra zilbe. Tā kā avotvalodā un mērķvalodā viena un tā pati informācija tiek izteikta dažādos veidos, izmaiņas ir neizbēgamas, lai varētu saglabāt teksta ritmu un plūdumu: tiešā tulkojumā mērķteksts var izrādīties daudz garāks par avottekstu, un tad kaut ko nākas griezt ārā, vai, tieši otrādi, mērķtekstā to pašu domu varbūt var izteikt daudz īsāk, un tad tulkotājs ir spiests ieviest tekstā jaunus elementus, kas nav atrodamā avottekstā (ibid.).

Šajā apakšnodaļā runāts par dzejas un dziesmu tulkošanas jeb atdzejošanas principiem, kas aktuāli Moljēra muzikālās komēdijas “Vidusšķiras augstmanis” tulkošanas kontekstā, savukārt nākamajā apakšnodaļā īsi tiks aplūkotas reāliju tulkošanas īpatnības.

1.6. Reāliju tulkošanas principi

Iepriekšējā apakšnodaļā tika aplūkoti principi, kas būtu ņemami vērā, cenšoties iztulkot jeb, pareizāk sakot, atdzejot dziesmu tekstus. Moljēra muzikālās komēdijas “Vidusšķiras augstmanis” sižets norisinās 17. gs. Francijā, kas acīmredzami ir no mūsdienu Latvijas vides attālināts periods gan laika, gan telpas griezumā, līdz ar to ir sagaidāms, ka lugas tekstā nāksies saskarties ar 17. gs. Francijas reālijām, kurām ir grūti atrodami vai arī vispār neeksistē

ekvivalenti Latvijas kultūrvēsturiskajā telpā. Tāpēc šajā apakšnodaļā tiks runāts par to, kā šādas reālijas būtu tulkojamas.

Reāliju tulkošana ir daiļliteratūras tulkošanas problēma, kurai nav viena absolūta atrisinājuma (Landers, op. cit.: x). Kā jau iepriekš minēts, daiļliteratūras tulkotājs nemitīgi pieņem lēmumus un veic izvēles; un īpaši tas attiecas uz reāliju tulkošanu, as ir subjektīva darbība, kur dažādi tulkotāji pieņemtu visai atšķirīgus lēmumus (ibid.).

Ja uz kultūras reālijām paraugās kā uz kopumu, tās ietver ne tikai priekšmetus un parādības, bet arī paražas, domāšanas veida un mentalitātes īpatnības, kā arī teksta radīšanas un uztveršanas likumus, kas raksturīgi konkrētajai kultūrai (Zare-Behtash, Firoozkoohi, 2010). Saskaņā ar Havjera Franko Aixelā (*Javier Franco Aixelà*) sniegto definīciju kultūras reālijas ir:

*“Those textually actualised items whose function and connotations in a source text involve a translation problem in their transference to a target text, whenever this problem is a product of the non-existence of the referred item or of its different intertextual status in the cultural system of the readers of the target text.”*² (Franco Aixelà, 1996: 58)

Tāpat saskaņā ar šo definīciju kultūras reāliju tulkošanas problēmas ietver ne tikai teksta vienību pašu par sevi, bet arī tās funkciju pārējā tekstā, kā arī uztveramību un pieņemamību mērķkultūrā (Cómitre Narváez, Valverde Zambrana, 2014).

Tulkojot kultūras reālijas, vienmēr jāņem vērā auditorijas zināšanu līmenis par avotkultūru un avotvalodu (Newmark, 1988: 96). Pastāv vairāki veidi, kā tulkot kultūras reālijas, no kuriem pirmie divi iemieso divas tulkošanas stratēģiju galējības.

1. Pārnesē (*transference*) mērķvalodā ļauj auditorijai sajūst avotkultūras “garšu” un atmosfēru. Pārneses ir īss un lakonisks paņēmieni, taču tas upurē teksta nozīmi, tā uzsvāru liek uz izteikumu, bet neļauj auditorijai uztvert tā jēgu. Saskaņā ar Pīteru Ņūmarku (*Peter Newmark*), visbiežāk pārnesi veic, tulkojot cilvēku vārdus, ģeogrāfisku objektu nosaukumus (ja tiem nav tradicionālas atbilstmes mērķvalodā), laikrakstu nosaukumus, netulkotu literatūras darbu nosaukumus, kā arī ielu nosaukumus un adreses.

² “Tādas tekstā aktualizētas vienības, kuru avottekstā atrodamo funkciju un konotāciju pārnesē tulkojumā uz mērķtekstu ir apgrūtināta tādēļ, ka mērķkultūrā attiecīgā vienība neeksistē, vai tai ir atšķirīgs intertekstuāls statuss mērķteksta auditorijas kultūrās sistēmā.”

2. Komponentu analīzē (*componential analysis*), turpretī, priekšplānā tiek izvirzīta izteikuma jēga, neņemot vērā kultūras specifiku. Lietojot komponentu analīzi, tiek meklēts avotkultūrai un mērķkultūrai kopīgs komponents, kam pēc tam pievienot nepieciešamo kontekstu.
3. Ekvivalences meklēšana mērķkultūrā.
4. Neitralizēšana un vispārināšana, aizstājot reāliju ar funkcionālu vai aprakstošu ekvivalentu, kā rezultātā tiek zaudēts avotkultūras specifiskais elements.
5. Burtisks tulkojums.
6. Naturalizēšana vai kalkēšana.
7. Atkārtotu vai nesvarīgu elementu, piemēram, metaforu vai pastiprinošu vārdu, dzēšana.
8. Tulkojums mērķkultūrā pieņemtā, standartizētā veidā.
9. Parafrāze, glosārijs, piezīmes u. tml.
10. Augstāk minēto stratēģiju kombinācijas (ibid.: 82–83, 96, 103).

Visbiežāk sastopamās kultūras reālijas, kuru tulkošana no vienas valodas citā varētu sagādāt grūtības, ir saistāmas ar šādām parādībām:

- ģeogrāfija un ekoloģija,
- kulinārija un ēdieni,
- sociālas parādības,
- politiskās un administratīvās sabiedrības organizācijas struktūras,
- vēsturiski termini,
- starptautiski termini,
- reliģiski termini,
- mākslas termini,
- žesti un paražas (ibid.: 96–102).

Šajā nodaļā tika apskatīta tulkošanas teorētiskā bāze, kas būtu jāņem vērā, tulkojot Moljēra komēdiju “Vidusšķiras augstmanis”, kā arī šo tulkojumu analizējot. Dramaturģijas tulkošanas lauks ir plašs un sarežģīts, jo sevī ietver ļoti daudz dažādu elementu, gan tādu, kas attiecas uz daiļliteratūras tulkošanu vispār, gan arī tādu, kas ir savdabīgi dramaturģijai. Vērā jāņem arī humora tulkošanas likumsakarības, kā arī īpašvārdu atveides principi un atdzejošanas īpatnības.

Ņemot vērā visu šajā nodaļā apskatīto teorētisko bāzi, var secināt, ka papildus pašsaprotamajām tulkojuma kvalitātes mērauklām (atbilstošs tulkojums katra teikuma

semantiskā līmenī) iztulkotajam dramaturģijas tekstam (šajā gadījumā Moljēra muzikālajai komēdijai “Vidusšķiras augstmanis”) jāatbilst šādiem kritērijiem.

1. Lugas tekstam jābūt raiti tekošam, dabiskam un izrunājamam, lai aktieri to varētu spēlēt uz teātra skatuves un auditorija spētu to saprast. Izrunājamības princips attiecas arī uz īpašvārdiem vai šajā gadījumā uz personvārdiem.
2. Lugas tekstam mērķvalodā jārada tāds pats efekts uz auditoriju, kādu tas rada avotvalodā. Šajā gadījumā kritērijs īpaši attiecināms uz humoru – tekstam mērķvalodā jābūt komiskam tajās pašās vietās (vai saskaņā ar U. Eko vismaz tikpat daudz vietās) kur tas ir komisks avotvalodā.
3. Lugas tekstam (kopā ar scenogrāfiju, kas ir ārpus šī maģistra darba kompetences) auditorijai jārada saprotams priekšstats par avotkultūru un lugā apskatītajiem avotkultūras elementiem. Tas nozīmē, ka lugas teksts nedrīkst lietot tāds elementus, kas varētu riskēt izraut auditoriju no uzburtās pasaules.

Lai labāk saprastu tulkojamā teksta kontekstu, nākamajā nodaļā gūsim ieskatu Moljēra dzīvē, bibliogrāfijā un dramaturģijas likumsakarībās, kā arī apskatīsim tieši komēdiju “Vidusšķiras augstmanis”.

2. MOLJĒRA DRAMATURĢIJAS LIKUMSAKARĪBAS TULKOŠANAS ASPEKTĀ

2.1. Moljēra dzīve un laiks

Iepriekšējā nodaļā tika apskatīti tie tulkošanas teorētiskie principi, kas ir aktuāli Moljēra komēdijas “Vidusšķiras augstmanis” tulkošanas kontekstā. Šajā nodaļā palūkosimies uz pašu Moljēru, sniegsim īsu viņa dzīves gājuma aprakstu, raksturosim laikmetu, kurā viņš dzīvoja un rakstīja, kā arī kopēju viņa bibliogrāfijas aprakstu. Tas vajadzīgs, lai mēs, cik vien iespējams, gūtu ieskatu komēdijas “Vidusšķiras augstmanis” biogrāfiskajā, politiski vēsturiskajā un kultūras kontekstā, kas nepieciešams pilnvērtīga tulkojuma radīšanai.

Moljērs jeb Žans Batists Poklēns (*Jean-Baptiste Poquelin*) dzimis 1622. gadā Parīzē, tapsētāju ģimenē un miris 1673. gadā. Viņš ir ne tikai dramaturgs, bet arī aktieris un ceļojošas teātra trupas vadītājs. Teātra gaitas Moljērs sāk 1643. gadā kā *Illustre Théâtre* trupas aktieris Parīzē, taču trupa beidz pastāvēt jau divus gadus vēlāk parādu dēļ, kas liek arī Moljēram vairākas dienas pavadīt cietumā (Ferreyrolles, 1994: 1634).

Pēc *Illustre Théâtre* trupas izjukšanas Moljērs pievienojas Šarla Difrēna (*Charles Dufresne*) trupai, ar kuru laika posmā no 1645. līdz 1658. gadam apceļo Francijas dienvidus – Gijēnu, Langdoku un Ronas ieleju. Šajā laikā aug Moljēra kā aktiera un režisora popularitāte un viņa trupas slava, kā arī top viņa pirmās vērā ņemamās komēdijas, kuras sarakstītas piecos cēlienos un dzejas formā, – “Vējgrābšlis” (*l'Étourdi*) un “Mīlas mokas” (*Dépit amoureux*) (ibid.).

1658. gadā Moljērs ar savu trupu atgriežas Parīzē, kur iemanto Orleānas hercoga Filipa I labvēlību un kur viņa trupai tiek piešķirtas telpas *Petit-Bourbon* teātrī pretī Luvrai, un pēc tam Palērojālas (*Palais-Royal*) teātrī, tādējādi uzsākot Moljēra karjeru Parīzē (ibid.: 1635).

Parīzē Moljērs kopā ar komponistu Žanu Batistu Lulli (*Jean-Baptiste Lully*) izveido jaunu teātra žanru – muzikālo komēdiju (jeb, burtiski tulkojot, komēdiju-baletu). Šī žanra izrādes sižetu caurstrāvo dziesmas un dejas, kas radītas sadarbībā ar horeogrāfu Pjēru Bošānu (*Pierre Beauchamp*). Šī trijotne kopā rada astoņas muzikālās komēdijas, un vēl divas muzikālās komēdijas Moljērs un Bošāns rada kopā ar Marku Antuānu Šarpantjē (*Marc Antoine Charpentier*) (ibid.: 1635–40).

Moljērs kā dramaturgs ļoti daudz uzdrošinās (Canova-Green, 2006: 1–12). Viņa lugas ir nerimstoša satīra – nevis par lielāk idejām, bet par cilvēkiem un tipāžiem (Norman, 2006: 58–59). Moljēra dzīves laikā viņa lugas izpelnās lielu kritiku; tā kritizētas tiek “Manierīgās dāmas” (*Précieuses ridicules*, 1659–1661), “Sievu skola” (*l'École des femmes*, 1662–1664), “Tartifs” (*Tartuffe*, 1664–1669) un “Dons Žuāns” (*Dom Juan*, 1665–1666). Vislielākie kritizētāji, protams, ir tie, kurus Moljērs izsmej – augstākās sabiedrības ļaudis, reliģiskie vadītāji u. tml. (Ferreyrolles, op. cit.: 1635). Par spīti lielajai satīrai Moljēra lugās, un to funkcijai kā sabiedrības spogulim (Norman, op. cit.: 60), ļoti maz ir zināms par viņa paša uzskatiem, un pastāv dažādi viedokļi par to, vai viņa lugu vienīgais mērķis ir smīdināt publiku, vai arī tomēr tajās ir kādi tēli, kas būtu jāuztver nopietni (sal. Parish: 2006 un Hawcroft: 2007). Tomēr publika Moljēru mīl, un viņu gandrīz visu mūžu atbalsta arī karalis un citas augstu stāvošas personas, piemēram, Orleānas hercoga Filipa I sieva Henrieta Stjuarte un Kondē princis Luijs II. (Ferreyrolles, op. cit.: 1635).

Moljērs ir viscaur “teātra cilvēks” (ibid.). Pirmkārt, viņš ir izcils komiķis – daudz mācījies no itāļu delartiskās komēdijas (*commedia dell'arte*) žanra un pašiem itāļu aktieriem, kas arī Parīzē spēlēja itāļu valodā, bet teksta jēgu franču publikai nodod ar balsi, mīmikas un ķermeņa valodas palīdzību. Šo ķermeniski komisko tēlojumu pārņem arī Moljērs, kura karikatūrista talants redzams arī viņa runā, kur raizis plāpīgums mijas ar žagām, kam vēlākos gados tuberkulozes dēļ pievienojas arī klepus, taču arī to Moljērs spējis izmantot komismam. Šo savu komiskumu viņš spējis iedzīvināt arī pārējos savas trupas dalībniekos. (ibid.).

Moljērs ir ne tikai “teātra cilvēks”, bet arī galma mākslinieks, it īpaši, ja runā par viņa muzikālajām komēdijām, no kurām lielākā daļa tika rakstītas pēc karaļa pasūtījuma un rādītas karaļa rīkotajos svētkos – gan iekļaudamās vispārējā programmā, gan arī stāvēdamas pašas par sevi un būdamas tikai attāli piesaistītas kopējai svētku tematikai. Tomēr Moljērs neaprobežojas ar dižciltīgu auditoriju vien. Ja kāda luga tiek izrādīta karaļa svētkos, tā allaž vēlāk redzama arī Palērojālas teātrī Parīzē, kur, netaupot līdzekļus, Moljēra trupa to rāda arī vienkāršajai publikai. Tā Moljērs prot patikt gan augstmaņiem, gan arī vienkāršajai tautai (Mazouer, 2006: 110–112).

Moljērs mirst 1673. gada 17. februārī, četras stundas pēc tam, kad ceturto reizi spēlējis titullomu komēdijā “Mūžīgais pacients” (*Malade imaginaire*) (Ferreyrolles, op. cit.: 1635). Viņš nespēj ne atteikties no aktiera profesijas, ne izsūdzēt grēkus, tāpēc tikai pēc Luija XIV iejaukšanās Moljēra sievai izdodas saņemt atļauju viņu apglabāt Svētā Eistatija baznīcas (*église Saint-Eustache*) kapsētā, kur viņš apglabāts naktī, steigā (Canova-Green, op. cit.: 12).

Šajā apakšnodaļā īsi apskatīts Moljēra dzīves gājums un raksturoti viņa dzīves apstākļi, taču nākamajā nodaļā pievērsīsim uzmanību franču dramaturga sarakstītajām lugām.

2.2. Vispārīga Moljēra bibliogrāfija

Iepriekšējā apakšnodaļā īsumā izklāstīts Moljēra dzīves gājums, laikmets un nozīme franču literatūrā. Turpretī šajā nodaļā sniegta vispārīga Moljēra bibliogrāfija, lai dotu ieskatu viņa kopējā dramaturģijas veikumā.

- 1655: “Vējgrābšlis”, Moljēra pirmā komēdija dzejā piecos cēlienos;
- 1656: “Mīlas mokas”, komēdija dzejā piecos cēlienos;
- 1659: “Manierīgās dāmas”, komēdija prozā vienā cēlienā;
- 1660: “Sganarels jeb Iedomātais ragnesis” (*Sganarelle ou le Cocu imaginaire*), komēdija dzejā vienā cēlienā;
- 1661: “Vīru skola” (*l'École des maris*), komēdija dzejā trīs cēlienos;
“Kaitinātāji” (*les Fâcheux*), muzikāla komēdija dzejā trīs cēlienos, mūzikas autors – Ž. B. Lulli;
- 1662: “Sievu skola”, komēdija dzejā piecos cēlienos;
- 1664: “Tartifs”, komēdija dzejā, pirmā versija trijos cēlienos;
- 1665: “Dons Žuans jeb Akmens mielasts” (*Dom Juan ou le Festin de pierre*), komēdija prozā piecos cēlienos;
“Dakteris Amors” (*Amour medecin*), muzikāla komēdija prozā trīs cēlienos, mūzikas autors – Ž. B. Lulli;
- 1666: “Mizantrops” (*le Misanthrope*), komēdija dzejā piecos cēlienos;
“Ārsts pret paša gribu” (*le Médecin malgré lui*), komēdija prozā trijos cēlienos;
- 1667: “Viltvārdis” (*l'Imposteur*), komēdija dzejā, “Tartifa” otrā versija;
- 1668: “Amfitrions” (*Amphytrion*), komēdija dzejā trīs cēlienos;
“Žoržs Dandēns jeb Piemulķotais vīrs” (*George Dandin ou le Mari confondu*), muzikāla komēdija prozā trīs cēlienos, mūzikas autors – Ž. B. Lulli;
“Skopulis” (*l'Avare*), komēdija prozā piecos cēlienos;
- 1669: “Tartifs jeb Viltvārdis” (*Tartuffe ou l'Imposteur*), komēdija prozā piecos cēlienos, lugas trešā, galīgā versija;
“Mesjē de Pursonjaks” (*Monsieur de Pourceaugnac*), muzikāla komēdija prozā trīs cēlienos, mūzikas autors – Ž. B. Lulli;
- 1670: “Lieliskie mīlētāji” (*les Amants magnifiques*), muzikāla komēdija prozā piecos cēlienos, mūzikas autors – Ž. B. Lulli;

“Vidusšķiras augstmanis”, muzikāla komēdija prozā piecos cēlienos, mūzikas autors – Ž. B. Lulli;

- 1671: “Psīhe” (*Psyché*), traģēdija-balets dzejā piecos cēlienos, sarakstīts ar Pjēra Korneja (*Pierre Corneille*) un Filipa Kino (*Philippe Quinault*) palīdzību, mūzikas autors – Ž. B. Lulli;

“Skapēna blēdības” (*les Fourberies de Scapin*), komēdija prozā trijos cēlienos;

“Grāfiene d’Eskarbanjā” (*la Comtesse d’Escarbagnas*), muzikāla komēdija prozā vienā cēlienā, mūzikas autori – Ž. B. Lulli un Marks Antuāns Šarpantjē (*Marc Antoine Charpentier*);

- 1672: “Gudrās sievas” (*les Femmes savantes*), komēdija dzejā piecos cēlienos;
- 1673: “Mūžīgais pacients”, muzikāla komēdija prozā trijos cēlienos, mūzikas autors – M. A. Šarpantjē (Ferreyrolles, op. cit.: 1640).

Protams, ne visas Moljēra lugas piedzīvo vienādus panākumus. To lugu daļa, kas publikai patīk labāk, Moljēra trupa uzved atkal un atkal, taču citas, kas piedzīvo neveiksmi, vairs netiek atkārtotas. Lugas, ko Moljēra trupa uzvedusi visvairāk reižu ir “Iedomātais ragnesis” (123 reizes), “Vīru skola” (106 reizes), “Kaitinātāji” (100 reizes), “Sievu skola” (88 reizes), “Tartifs” un “Psīhe” (katra 82 reizes) (Clarke, 2006: 33). Tā kā “Vidusšķiras augstmanis” ir vena no Moljēra vēlinajām lugām, tā nav uzvesta gana daudz reižu, lai iekļūtu desmit visvairāk uzvesto lugu skaitā, kaut arī ir tikpat populāra, kā redzams tālāk.

Par to, kuras lugas publikai vislabāk patikušas, var daudz pateikt, apskatot lugu ienākumus. Visā teātra trupas pastāvēšanas laikā vislielākos ienākumus ieguvušas šādas izrādes: “Psīhe” (~80 tūkst. livru), “Sievu skola” (~66 tūkst. livru), “Tartifs” (~62 tūkst. livru), “Kaitinātāji” (~53 tūkst. livru) un “Iedomātais ragnesis” (~43 tūkst. livru). Luga “Vidusšķiras augstmanis” (~36 tūkst. livru) šajā sarakstā ierindojas septītajā vietā, savukārt, ja rēķina vidējos ienākumus uz vienu izrādi, tā bijusi astotā pelnošākā izrāde Moljēra laikā (744 livras par vienu izrādi) (ibid.: 33–34).

Šajā apakšnodaļā tika sniegts galveno Moljēra darbu apskats, lai ievietotu lugu “Vidusšķiras augstmanis” pārējo Moljēra sarakstīto darbu kontekstā, savukārt nākamajā apakšnodaļā tiks atklāta Moljēra komēdijas-baleta “Vidusšķiras augstmanis” vieta un loma šajā bibliogrāfijā.

2.3. Muzikālā komēdija “Vidusšķiras augstmanis”

Iepriekšējā apakšnodaļā īsumā tika apskatīti galvenie Moljēra darbi, sniedzot vispārēju Moljēra bibliogrāfijas kontekstu, turpretī šajā apakšnodaļā tuvāk apskatīsim to, kas ir muzikāla komēdija un raksturosim “Vidusšķiras augstmani” kā šī žanra darbu piemēru.

Pats jēdziens *comédie-ballet* nav ne vienkāršs, ne precīzs, jo noniecina mūzikas lomu izrādē. Pats Moljērs lielāko daļu savas muzikālās komēdijas publicēja ar vienkāršo apzīmējumu “komēdija”, tās tika pārklasificētas tikai 18. gadsimtā. Jēdzienu *comédie-ballet* Moljērs lieto tikai lugas “Vidusšķiras augstmanis” tekstā; un tas darīts nevis tādēļ, ka lugai viscauri vijas dziesmas un dejas, bet gan tādēļ, ka, beidzoties stāstam, seko apjomīgs priekšnesums – *Ballet des nations*. Dramaturga laikabiedri nespēja tikt skaidrībā, kā saukt šo Moljēra un Ž. B. Lulli radīto žanru, tāpēc luga “Mūžīgais pacients”, kas publicēta jau pēc Moljēra nāves, oficiāli klasificēta kā *comédie mêlée de musique et de danse* (komēdija ar dziesmām un dejām) (Mazouer, op. cit.: 107).

Moljēra muzikālās komēdijas neierobežo ne tematika – darbi stāsta gan par varonīgiem un cildeniem tēliem, gan arī ikdienišķiem tirgotājiem –, nedz arī žanrs, kas var īstenoties kā farss, poētiska fantāzija, varonīga komēdija, karikatūriska etīde vai rakstura komēdija. Moljēra muzikālās komēdijas ir rakstītas gan dzejā, gan prozā; to vienīgais raksturlielums ir nezūdošā dziesmas un dejas klātbūtne. Šīs izrādes glorificē mīlestību un priekšplānā izceļ prieku. Reālās pasaules satīra tajās sajaucas ar dziesmas un dejas fantāziju (ibid.: 112, 118-119).

Pēc Šarla Mazuē (*Charles Mazouer*) domām tieši “Vidusšķiras augstmanis” ir Moljēra un Ž. B. Lulli muzikālās komēdijas “apoteoze” jeb augstākā pakāpe – tajā mūzika un deja ir pilnīgi integrēta un pamatota lugas sižeta attīstībā (ibid.: 115), tāpat arī Dž. S. Pauels uzskata to par muzikālas komēdijas meistarību (Powell, 2006: 121). Šī ir pirmā muzikālā komēdija, kurā nepiedalās augstdzimuši amatieri (piemēram, t. s. “Saules karalis” Luijs XIV, kurš dejojis iepriekšējos Moljēra un Ž. B. Lulli kopdarbos), bet tikai algoti profesionāļi (ibid.).

Kaut arī Luijs XIV lugā nepiedalās pats, viņš tomēr stipri ietekmē lugas tematiku. Laika posmā no 1669. gada novembra līdz 1670. gada maijam Francijā viesojas diplomāts Suleimans Aga (*Suleïman Aga*) ar mērķi uzlabot Francijas un Osmaņu impērijas savstarpējās attiecības, tomēr viņam izrādās grūti izpatikt: karaļa galms viņam nešķiet gana grezns, un centieni sūtni uzņemt ar pieņemšanu turku stilā neiepatīkas vēstniekam Agam, kurš izteicies, ka sultāna zirgs esot izgreznots vairāk nekā franču karalis. Tad nu pēc vēstnieka atgriešanās dzimtenē karalis Luijs XVI nozīmē bruņinieku Lorānu d’Arvjē (*Laurent d’Arvieux*), lai palīdzētu Moljēram un Ž. B. Lulli radīt turku maskarādi (ibid.: 121-122).

Izrādes teksts un mūzika tika sarakstīti lielā steigā, un tās uzvešana izmaksāja milzīgu naudu, kas tika tērēta tērpiem (81 kostīms, neskaitot tērpus Moljēra trupai, Ž. B. Lulli, kurš spēlēja Muftiju, un galma dziedātājai Ilēras jaunkundzei (*Mlle Hilaire*)), zīda zeķēm, lentām, maskām, parūkām, bārdām, cimdiem un dārgakmeņiem, kā arī ēdienam, naktsmājām un skatuves iekārtojumam (ibid.: 122–125).

Ar lugas pirmizrādi saistās kāda interesanta epizode. Saskaņā ar Moljēra pirmo īsto biogrāfu Žanu Grimarē (*Jean Grimarest*) pēc pirmās izrādes, karalis neesot teicis ne vārda. To redzēdami, karaļa galminieki metušies pie Moljēra pārmetuši viņam un viņu kauninājuši par sliktu izrādi. Tomēr pēc otrreizējas izrādes noskatīšanās, Luijs XIV sacījis Moljēram: “Šī luga mani izklaidēja vairāk nekā jebkas, ko esat rakstījis iepriekš, tā ir lieliska”. Tad nu arī karaļa galminieki bijuši spiesti atzīt, ka izrāde ir labi izdevusies (Grimarest, citāts no Powell, op. cit.: 125).

Izrādē dziesmām un dejām ir liela nozīme. Luga sākas ar instrumentālu uvertīru un beidzas ar *ballet à entrées* – muzikālu priekšnesumu priekšnesumā, kas tiek rādīts lugas tēliem. Turklāt katrs cēliens noslēdzas ar dejotu intermēdiju (*intermède*), kas izriet no iepriekšējās ainas (Powell, op cit.: 125).

Muzikālās komēdijas galvenais tēls, uz kuru attiecināms arī tās nosaukums, ir Žurdēna kungs, turīgs audumu tirgotāju dēls, kas cenšas izglītoties un iekļauties augstmaņu aprindās un mēģina pārliecināt visus apkārtējos (tajā skaitā savu sievu, meitu Dorimēni un pats sevi), ka arī viņš ir augstdzimis. No šīs raksturlomas izdarībām tad arī izriet lielākā daļa lugas humora.

Žurdēna kunga meita ir precību gados, bet viņas iecerētais Kleonts nav augstdzimis, tāpēc Žurdēna kungs, kurš vēlas, lai viņa meita caur precībām kļūtu vismaz par marķīzi, neļauj abiem mīļotajiem precēties. Luga kļūst par farsu brīdī, kad, izmantojot šīs Žurdēna kunga vēlmes, Kleonts pārgērbjas par turku sultāna dēlu, kas it kā iemīlējies Žurdēna kunga meitā un lūdz viņas tēvam meitas roku. Tad nu turku maskarāde, kas ir visas izrādes tapšanas galvenais iemesls, līdz ar to tās centrālais elements un sižeta kulminācija, ir ceremonija, kurā Žurdēna kungs it kā tiek iecelts par “mamamuši”, lai viņu padarītu par turku sultāna dēla cienīgu sievastēvu.

Šajā nodaļā sniegts vispārējs Moljēra dzīves un laikmeta atspoguļojums, dota vispārīga bibliogrāfija, kā arī konkrēti apskatīta muzikālā komēdija “Vidusšķiras augstmanis”, kas ir šī maģistra darba galvenais subjekts.

Moljērs kā aktieris, dramaturgs un režisors bija komiķis un satīriķis, savās lugās viņš centās atspoguļot laikmetu, kurā dzīvoja, izsmejot nejēdzības, ko viņš redzēja apkārtējā

sabiedrībā un laikmetā. Tomēr viņš necentās runāt par lielām, vispārējām idejām, bet gan raksturoja konkrētus cilvēku tipāžus. Viņa lugu sākotnējie panākumi tātad, visticamāk, meklējami tajā, ka dramaturga raksturotos cilvēku tipāžus apkārtējā vidē saskatīja un atpazina arī viņa auditorija. Un, protams, vislielākie Moljēra lugu kritizētāji bija tie, kas šajos tipāžos saskatīja sevi, kas to uztvēra kā personīgu uzbrukumu tieši sev.

Muzikālā komēdija ir žanrs, ko Moljērs izveidoja kopā ar komponistu Ž. B. Lulli. Kopā viņš sarakstīja gandrīz desmit šādas muzikālās komēdijas, un “Vidusšķiras augstmanis” bija pēdējā komēdija, kas sarakstīta kopā ar Ž. B. Lulli. Tā arī uzskatāma par vienu no labākajām šī žanra iedzīvinātājām, jo mūzikai, dejai un runātajam vārdam tajā ir ierādīta vienlīdz svarīga loma.

3. MOLJĒRA KOMĒDIJAS “VIDUSŠĶIRAS AUGSTMANIS” TULKOJUMA ANALĪZE

3.1. Tulkojuma valodas arhaizēšana

Iepriekšējās nodaļās ir izklāstīti tulkošanas teorētiskie principi, kas ir aktuāli Moljēra lugas “Vidusšķiras augstmanis” tulkošanas kontekstā, kā arī dots pats konteksts izrietoši no Moljēra dzīves un laikmeta faktiem, kā arī vispārējas viņa dramaturģijas analīzes. Turpretī šajā nodaļā runāsim konkrēti par komēdiju “Vidusšķiras augstmanis” un par tulkošanas problēmām un stratēģijām, kas lietotas šīs lugas tulkojumā latviešu valodā. Šīs nodaļas pirmajā apakšnodaļā tiks runāts par stratēģijām, ar kuru palīdzību lugas tekstu mērķvalodā ir mēģināts arhaizēt.

Moljēra luga sarakstīta tādā franču valodas variantā, kāds eksistēja 17. gs., – t.s. klasiskajā franču valodā (*français classique*). Šajā posmā rakstītā franču valoda ir visai labi saprotama mūsdienu auditorijai, taču tajā sastopamas neapstrīdami arhaiskas iezīmes, kas mūsdienu lasītājam (un izrādes skatītājam) nepārprotami signalizētu, ka lugas teksts ir sens.

Maģistra darba autors izvēlējis veikt tādu tulkojumu, kurā auditorija gūst labu ieskatu avotkultūrā – 17. gs. Francijā. Lai to paveiktu, maģistra darba autors nolēma valodas ziņā veikt kopumā saglabājošu, bet pielāgotu tulkojumu, kurā tiktu saglabāts avotteksta arhaiskums, tomēr tas tiktu pielāgots latviešu valodas īpatnībām un kultūrvēsturiskajai telpai. Tāds tulkojums šajā maģistra darbā tiek saprasts ar vārdu “arhaizēšana”. Protams, nošķīrums starp dažādām stratēģijām ne vienmēr ir skaidrs, un līdzīgu efektu var panākt ar pretējiem paņēmieniem, tāpēc atsevišķos gadījumos lietotas arī svešādota tulkojuma stratēģijas, par ko vairāk stāstīts turpmāk.

Lai stilistiski imitētu avotvalodas teksta senatnīgumu, arī tulkojuma tekstā maģistra darba autors ir centies lietot dažādus paņēmienus latviešu valodas arhaizēšanai, tomēr saglabājot teksta uztveramību. Ņemot vērā faktu, ka latviešu literārās valodas un franču valodas vēsture viena no otras ļoti atšķiras gan garuma, gan arī lingvistiskās un ģeopolitiskās situācijas kontekstā, šis uzdevums nebūt nav bijis vienkāršs un tā rezultāts noteikti ir dažādi vērtējams.

Lai nonāktu pie senatnīgas, bet tajā pašā laikā saprotamas latviešu valodas formas, bija jāatbild uz jautājumu: ar kādiem paņēmieniem latviešu valodu varētu arhaizēt, nezaudējot teksta uztveramību mūsdienu auditorijai?

Pirmā iespējamā atbilde uz šo jautājumu – censties pielāgot teksta mērķvalodas formu avotvalodas formai. Šajā gadījumā tas nozīmētu restaurēt Moljēra dzīves laika – 17. gadsimta – latviešu valodu. Tomēr šāds uzdevums, kaut arī iespējams, prasītu milzīgu senlatviešu valodas izpētes darbu, kura teju vienīgais vērā ņemamais apjomīgais teksts būtu 1694. gadā (tātad 24 gadus pēc “Vidusšķiras augstmaņa”) izdotais E. Glika Bībeles tulkojums, kamēr par gramatikas kopsavilkumu varbūt varētu noderēt 1783. gadā (vairāk nekā gadsimtu pēc “Vidusšķiras augstmaņa”) izdotā G. F. Stendera “Latviešu gramatika” (Stenders, 2015). Līdz ar to var secināt, ka tamlīdzīgs uzdevums būtu drīzāk ierakstāms filoloģijas nekā tulkojumzinātnes laukā. Turklāt pat tad, ja tulkotājam izdotos veikt visu nepieciešamo izpēti un uzkonstruēt tekstu 17. gs. latviešu valodai ekvivalentā formā, tas diez vai būtu viegli saprotams mūsdienu auditorijai, jo arī E. Glika Bībeles tulkojums, nedz arī Stendera valoda tādi nav. Tātad pirmā atbilde uzskatāma par nederīgu.

Otra iespējamā atbilde būtu atrast kādu mūsdienām tuvāku kodificētu latviešu valodas versiju, ko tad piemērot tulkojuma vajadzībām. Latviešu valodas gadījumā acīmredzams variants būtu tāda valodas forma, kādu definējis J. Endzelīns un K. Mīlenbahs (Endzelīns, Mīlenbachs, 1934; Endzelīns, 1951; Endzelīns, Mīlenbahs, 1993). Tomēr arī šis variants sagādātu zināmas problēmas, jo “arhaismiem ir spēcīgas konotācijas, un tie rada atmosfēru, kura raksturīga [mērķkultūras] noteiktajā vēsturiskajā periodā” (Zauberga, op. cit.: 98-99). Šajā gadījumā tātad pastāvētu risks komēdijas auditorijai caur arhaizēto valodas formu radīt pārmērīgas asociācijas ar 20. gs. pirmās puses atmosfēru, kas, protams, būtu nevēlama un nevietā, jo šī laika vēsturiskā un kultūras situācija, protams, ne mazākajā mērā neatbilst “Vidusšķiras augstmaņa” laika Francijai. Tādējādi var secināt, ka arī šis otrais paņēmiens nebūtu līdz galam apmierinošs.

Trešais iespējamais paņēmiens valodas arhaizēšanā būtu ne tik daudz censties restaurēt kādu reiz pastāvējušu valodas formu, bet gan arhaizēt tekstu, lietojot konkrētus, sistēmiskus, taču ne visaptverošus arhaizēšanas paņēmienus. Šāda valoda būtu mākslīgi konstruēta un neatbilstu nevienai reāli eksistējušai latviešu valodas formai, taču tā atļautu operēt ar tekstu tiktāl, lai radītu nepieciešamo senatnīguma sajūtu, tomēr nepārkāptu vieglas saprotamības robežai, kas jo īpaši svarīga teātra izrādē, kur pie izteikta vārda vairs nevar atgriezties un to vēlreiz pārlasīt, kā to var grāmatā. Kaut arī šāds paņēmiens tomēr nav uzskatāms par ideālu, maģistra darba autors to izvēlējies lietot kā visvairāk pieņemamo variantu. Tālāk izklāstīti konkrētie un sistēmiskie arhaizēšanas aspekti sintaksē, morfoloģijā, ortogrāfijā un leksikā.

No teikuma sintakses atkarīga teksta koherence un kohēzija un līdz ar to tā uztveramība. Tādēļ šajā jomā tīšas izmaiņas arhaizēšanas nolūkos ir veiktas tikai izlases kārtībā, vajadzības izteiksmi vietumis aizstājot ar formulu [vajaga + darbības vārds nenoteiksmē] tādos

gadījumos, kur tā norāda uz kādu derīgumu (sal. Endzelīns, 1951: 972). Tomēr šeit priekšroka dota uztveramībai, tāpēc reizēs, kad šāda aizstāšana varētu traucēt teksta uztveramību, tas nav darīts. Vienīgais izņēmums ir gadījumi, kad kāds arhaisks un smagnējs franču valodas izteiksmes veids arī latviešu valodā tulkots visai tieši, tādējādi radot svešatnīguma un senatnīguma iespaidu:

“Il y a plaisir, ne m’en parlez point, à travailler pour des personnes qui soient capables de sentir les délicatesses d’un art, qui sachent faire un doux accueil aux beautés d’un ouvrage, et par de chatouillantes approbations vous régaler de votre travail.” (I, 1)³

Tulkojumā tas skan šādi:

“Ir taču bauda, nemaz neiebilstiet, strādāt tādiem kungiem, kas ir spējīgi sajust mākslas smalkās nianšes, un kuņi prot pienācīgi novērtēt mākslas darba skaistumu, kā arī padarīto atalgot ar tīkami atzinīgu novērtējumu.” (ibid.)

Tāpat teksta sintaksē arhaizēšanas nolūkos lielas izmaiņas praktiski nav veiktas, turpretī tulkojuma tekstā atrodama vesela virkne dažādu vārdu, kas tiešā un atvasinātā veidā ir piedzīvojuši dažādas izmaiņas, lai tekstam piešķirtu senatnīgu krāsu: jemt, lietāt, dancot, nava, vajaga, vienumēr, mazuliet u. tml.

Arhaizētas arī dažādas darbības vārdu formas. Trešās deklinācijas darbības vārdiem pavēles izteiksmē, daudzskaitlī konsekventi lietota arhaiskā galotne *-ait* (*rādait, klausaities, nekustinait*), kas sistēmiski lietota arī ar vārdu *nākt* (*nākait*), turpretī visiem darbības vārdiem īstenības izteiksmē, nākotnē, otrās personas daudzskaitlī lietota izskaņa *-it* (*būsit*). Tāpat jāpiemin, ka atsevišķi trešās deklinācijas darbības vārdi ar izskaņu *-īt* locīti kā otrās deklinācijas darbības vārdu (*necienīt*).

Lietvārdi, kurus mūsdienu latviešu valodā savienojumos ar konkrētiem darbības vārdiem noliegumā lieto akuzatīvā, lugas tulkojuma tekstā ir lietoti ģenitīvā (*es neatrodu savas laimes, es tā visa negribu*).

Lokāmajiem darāmās kārtas pagātnes divdabjiem sieviešu dzimtes vienskaitļa nominatīvā lietota izskaņa *-use* (*bijuse*). Apstākļa vārdiem, kas mūsdienu latviešu valodā beidzas ar līdzskani, tajā skaitā apstākļa vārdiem pārākajā un vispārākajā pakāpē, pievienota

³ Šeit un turpmāk atsauces uz lugas “Vidusšķiras augstmanis” tekstu dotas, ar romiešu cipariem norādot cēliena, bet ar arābu cipariem – ainas numuru.

galotne *-i* (*labāki, drīzi*). Turpretī norādāmajiem vietniekvārdiem lietotas literārajā valodā vēl ar vien pieņemamas, bet ikdienas lietojumā salīdzinoši retākas formas (*še, šinī* u. c.).

Šīs vārdu morfoloģiskās īpatnības nav vis izgudrotas uz labu laimi, bet gan novērotas jau minētajās gramatikas grāmatās (Endzelīns, 1951 u. c.) un arī tautasdziesmās.⁴

Dažādi arhaizēšanas paņēmieni izmantoti arī konkrētu vārdu ortogrāfijā, kas, savukārt, ietekmētu arī to izrunu gadījumā, ja luga tiktu uzvesta (sal. Endzelīns, 2007). Piemēram, mīkstinātais līdzskanis *r* maina teksta skanējumu ne tikai pats par sevi (*kuŗš, šķir* u. tml.), bet arī spiež šauri izrunāt burtu *e* vietās, kur mūsdienu latviešu valodā tas jau pārsvarā tiek izrunāts plati (*paveŗ, ietveŗ* utt.). Mīkstinātais līdzskanis *r* lietots tā, kā to prasa gramatiskā sistēma saskaņā ar “Latviešu pareizrakstības vārdnīcu” (ibid.), kā arī vārdā *grūts* un tā atvasinājumos.

Visos svešvārdos, kur patskanis *o* būtu izrunājams gari, tas konsekventi rakstīts ar garumzīmi (*prōza, Nikōla, viōla* u. c.). Pārējos svešvārdos burts *o* nozīmē īsu patskani pat tad, ja mūsdienu latviešu valodā to parasts izrunāt gari (*meteori, buljons* u. tml.). Atšķirības garumzīmju lietojumā ieviestas arī citos svešvārdos (*pozīcija, ortogrāfija* utt.) saskaņā ar augstāk minēto vārdnīcu (ibid.).

Zināmas izmaiņas veiktas arī lietotajā leksikā. Piemēram, dažādu darbības vārda *ģērbties* formu vietā konsekventi lietots vārds *tēŗpties*. Lūk, kāds cits piemērs: mūsdienu latviešu valodā vārdi *teikt* un *sacīt* tiek lietoti kā viena darbības vārda supletīvas formas (*es saku, bet es teicu*). Teksta arhaizēšanas un svešādošanas nolūkā tulkojumā šie vārdi lietoti apgrieztā veidā, t. i., izmantojot vārda *teikt* tagadnes formas un vajadzības izteiksmi (*tu teic, viņš teic, jāteic*), bet pārējo laiku formas atvasinot no vārda *sacīt* (*viņš sacīja, sacījis, sacīdams*). Tāpat izmantoti dažādi izsaukmes vārda *lūk* sinonīmi: *raug, pavei, vei* u. tml. Vārds *lūdzu* gadījumos, kur tas lietots kā izsaukmes vārds, aizstāts ar divdabja *lūdzams* vīriešu vai sieviešu dzimtes formām, turpretī vārds *protams* aizstāts ar sinonīmiskiem vārdiem un vārdu savienojumiem *saprotams, protama lieta, bez šaubām* u. c. Šie un citi izteiksmes līdzekļi, piemēram, darbības vārda atkārtošana, lietoti arī tādēļ, lai izvairītos no vārda *jā*, kas visā tulkojuma tekstā nav atrodams, jo par ikdienišķu latviešu valodas vārdu kļuvis tikai 19. gs. vidū (sal. Latviešu etimoloģijas vārdnīca, 2001: 349).

Tas, vai augstāk minētās stratēģijas tulkojuma teksta arhaizēšanai ir bijušas veiksmīgas un vai tās vispār bijušas vajadzīgas, nenoliedzami ir diskutabls jautājums, un, lai uz to atbildētu, vajadzīgi strikti, izmērāmi kritēriji, kas ir objektīvāki par katra cilvēka individuālo valodas izjūtu. Maģistra darba autors neuzskata, ka šīs tulkošanas metodes zemā popularitāte

⁴ Piemēram, <http://dainuskapis.lv/daina/5157-1> [Skatīts: 2017. gada 2. februārī].

pati par sevi būtu pietiekams iemesls, lai to nosauktu par lieku. Šajā tulkojumā arhaizēšana veikta ar skaidru mērķi, tāpēc maģistra darba autors to uzskata par pamatotu.

Ņemot vērā faktu, ka tulkotais teksts ir lugas teksts, tātad pēc būtības paredzēts nevis lasīšanai, bet gan izspēlēšanai uz teātra skatuves, pastāv iespēja, ka ar teksta lasīšanu nepietiek, lai varētu spriest par arhaizēšanas veiksmīgumu vai neveiksmīgumu, bet ka to pa īstam varētu novērtēt tikai tad, ja kāda teātra trupa uzņemtos lugu iestudēt tieši šajā tulkojumā. Tādā gadījumā tieši aktieri un lugas auditorija būtu tie, kas pa īstam varētu spriest par teksta arhaizēšanas lietderīgumu un izdošanos. Pēc maģistra darba autora domām, šādā gadījumā viedokļu atšķirības būtu visai krasas.

Šajā apakšnodaļā tika apskatīta maģistra darba autora izmantotā arhaizēšanas metode lugas teksta tulkošanā un iztirzātas dažādās stratēģijas, ko tā sevī ietver, savukārt nākamajā apakšnodaļā runāsim par īpašvārdu atveidi.

3.2. Īpašvārdu atveide

Iepriekšējā apakšnodaļā tika apskatītas dažādas vispārīgas un konkrētas stratēģijas, ar kurām maģistra darba autors īstenoja mērķteksta arhaizēšanu. Šajā apakšnodaļā, savukārt, uzmanība vērsta uz vēl kādu aspektu, par kuru tulkotājam jādomā, vēl pirms ķerties pie dramaturģijas darba īstā teksta tulkošanas – uz īpašvārdu atveidi.

Galvenie īpašvārdi, kurus vajadzēja lugā atveidot skadri un saprotami saskaņā ar izrunājamības un uztveramības principiem, bija darbojošos personu vārdi. Diezgan vienkārši bija atveidojams lugas galvenā tēla vārds *Monsieur Jourdain*, jo tēla uzvārds bija atveidojams saskaņā ar franču īpašvārdu atveides likumiem bez lielām problēmām, rezultāta iegūstot gana labskanīgu vārdu *Žurdēns*. Maģistra darba autoram nācās izlemt, ko darīt ar vārdu *monsieur*, vai to pārnest kā latviešu valodā tradicionāli iegājušos *mesjē* vai arī lokalizēt kā *kungs*.

Rezultātā maģistra darba autors izvēlējās vārdu *monsieur* atveidot divos dažādos veidos:

1. Gadījumos, kad vārds *monsieur* lietots savienojumā ar īpašvārdu, tas tika lokalizēts un atveidots ar vārdu *kungs*;
2. Gadījumos, kad vārds *monsieur* lietots viens pats kā uzrunas forma, tas tika pārnests un atveidots ar latviešu valodā tradicionāli iegājušos *mesjē*.

Tāpēc tēla vārds *monsieur Jourdain* lugas tekstā atveidots kā *Žurdēna kungs*, savukārt replikās – kā *Žurdēns*, lai, lugas tekstu lasot, to būtu vieglāk uzreiz atšķirt no vārda *Žurdēna kundze*, kur vārda *madame* tulkojumā lietoti līdzīgi principi.

Atveidojot *Žurdēna kunga* meitas *Lucile* vārdu, maģistra darba autors pieņēma vairākus lēmumus, kas ir pretrunā ar tradicionālajiem franču valodas atveides principiem. Saskaņā ar

personvārdu atveides principu pēc vārda izrunas, vārds *Lucile* būtu jāatveido kā *Lisīla*, tomēr maģistra darba autors to neuzskatīja par labskanīgu vārdu latviešu valodā, tāpēc veica divas izmaiņas. Pirmkārt, burts *u* tika atveidots nevis pēc izrunas, bet gan pēc rakstības, arī latviešu valodā saglabājot burtu (un skaņu) *u*. Savukārt vārda otrajā, t. i., uzsvērtajā zilbē tika saglabāts zilbes garums, tomēr mainīta tās fonētika, īsinot garo patskani *ī*, bet pagarinot līdzskani *l*. Šādi Žurdēna kunga meitas vārds latviešu valodā kļuva par *Lusilla* un tika tuvināts citiem jau pazīstamiem, tradicionāliem un etimoloģiski tuviem vārdiem kā *Lūcija*, *Lūsija*. Šajā gadījumā tika pieņemts, ka aktieri šo vārdu automātiski izrunās, uzsverot uz otrās, nevis pirmās zilbes, jo tā ir garāka.

Diezgan vienkārša bija maģistes *Dorimène* vārda atveide latviešu valodā. Pirmās gadījumā nācās tikai izlemt, kurā no sieviešu dzimtes deklinācijām vārdu ievietot – ceturtajā (-a) vai piektajā (-e). Tā kā vārdā pirms galotnes ir skaņa *e*, kura, kā noprotams, būtu jāatveido ar šauru *e* arī latviešu valodā, tad vārds tika ievietots piektajā deklinācijā, rezultātā iegūstot vārdu *Dorimēne*. Šajā gadījumā maģistra darba autors ieteiktu vārdu uzsvērt uz pirmās zilbes, taču, ja iestudēšanas gaitā atklātos, ka cits uzsvars vārdu padara labskanīgāku, arī tas būtu iespējams. Savukārt *Lusillas* iecerētā *Cléonte* un viņa kalpa *Covielle* vārdi nesagādāja nekādas problēmas un tika atveidoti kā *Kleonts* un *Kovjēls*, bet *Dorimēnes* mīļotais grāfs *Dorante* tika atveidots kā *Dorānts*.

Atveidojot Žurdēna kundzes kalpones *Nicole* vārdu, maģistra darba autoram bija jāizvēlas, vai atveidot to ar latviešu valodā iesakņojušos tradicionālo formu *Nikola* vai arī izmantot iespēju, ko sniedz izvēlētais ortogrāfijas veids, un vārdu atveidot to kā *Nikōla*. Vārds *Nikola*, kur pēc definīcijas tiktu uzsvērtā pirmā zilbe, maģistra darba autoram raisīja subjektīvas konotācijas ar anglosakšu kultūru (mūsdienās visslavenākā Nikola laikam ir austrāliešu aktrise Nikola Kidmena), tāpēc tika pieņemts lēmums šo vārdu mazliet svēšādāt un īpaši izcelt tā otrās zilbes uzsvaru, rezultātā vārdu atveidojot kā *Nikōla*.

Lugā atrodami vairāki tēli, kuru vārdos (vai šajā gadījumā profesiju nosaukumos) izmantots elements *maître*. Šis vārds burtiski būtu tulkojams kā *skolotājs*, taču tāds tulkojums maģistra darba autoram subjektīvi šķita pārāk mūsdienīgs, tāpēc viņš izvēlējās to atveidot ar mazliet senatnīgāk skanošo vārdu *meistars*. Tādējādi *Maître de musique* tika atveidots kā *Mūzikas meistars*, bet *Maître à danser* – kā *Dejas meistars*, savukārt *Maître Tailleur* tika atveidots kā *Skrodermeistars*. Sarežģītāks jautājums izrādījās vārda *Maître d'armes* tulkošana latviešu valodā. Noteikti vajadzēja saglabāt elementa *meistars* klātbūtni, taču bija jāizvēlas, tieši kāds meistars šis tēls varētu būt: apzīmējums *ieroču meistars* vairāk izklausās pēc tāda, kas ieročus gatavo, nevis māca ar tiem rīkoties, savukārt *zobencīņas meistars* bija pārāk garš apzīmējums zilbju skaita ziņā, kā arī pastāvēja briesmas, ka tas varētu būt grūti izrunājams.

Tāpēc kā maģistra darba autors izvēlējās vārdu *Maître d'armes* atveidot kā *Zobenu meistars*. Tādējādi neizdevās izvairīties no, iespējams, nevēlamām asociācijām ar amatnieku un ieroču izgatavotāju, tomēr arī pēc sižeta nerastos jautājumi par to, kāpēc šis cilvēks Žurdēna kungam māca apieties ar zobenu.

Ja *Zobenu meistara* gadījumā bija uzskatāms par svarīgu saglabāt elementa *meistars* klātbūtni tēla vārdā, tas nebija iespējams apzīmējuma *Maître de philosophie* gadījumā, jo filozofija ir teorētiska zinātne, kamēr vārds *meistars* sevī ietver kādu praktisku darbību. Tāpēc apzīmējums *filozofijas meistars* latviešu valodā skan nedabiski un svešādi, turpretī daudz dabiskāko apzīmējumu *filozofijas skolotājs* nevarēja lietot augstāk minēto iemeslu dēļ. Šī iemesla dēļ apzīmējumā *Maître de philosophie* gadījumā nācās zaudēt elementu *meistars* un to remarkās vienkāršot līdz vārdam *Filosofs*, savukārt replikās šī tēla vārdu atveidojot kā *Filosofo kungs*.

Šajā apakšnodaļā apskatītas izvēles un lēmumi, ko maģistra darba autors pieņēma muzikālajā komēdijā “Vidusšķiras augstmanis” darbojošos personu vārdu un profesiju nosaukumu atveides procesā. Nākamajā apakšnodaļā uzmanība tiks pievērsta dažādām 17. gs. Francijas reālijām, kas pieminētas avottekstā, kā arī stratēģijām, kas lietotas, lai šos teksta fragmentus tulkotu latviešu valodā.

3.3. Reāliju tulkošana

Iepriekšējā apakšnodaļā izklāstīti principi, kas lietoti dažādo Moljēra komēdijas personvārdu atveidē. Turpretī šajā apakšnodaļā tiks iztirzāti konkrēti gadījumi, kad tekstā parādījusies kāda 17. gs. Francijas reālija, kam nav atrodama tiešā korelācija Latvijas kultūrvēsturiskajā kontekstā, un stratēģijas, kas lietotas šo teksta fragmentu tulkošanā.

Ar pirmo šādu reāliju nākas saskarties, vēl pirms sākts lasīt (vai klausīties) lugas tekstu. Lugas nosaukums franciski ir *le Bourgeois gentilhomme*, un abi virsrakstā sastopamie lietvārdi apzīmē parādības, kas svešas Latvijas vēsturei un iedzīvotājiem. Vispārīgi skatoties, abiem vārdiem eksistē vismaz daļējas leksiskas atbilstmes latviešu valodā (*bourgeois* ‘buržujis’, *gentilhomme* ‘džentlmenis’), tomēr vēsturisku un kultūrā balstītu iemeslu dēļ tiem latviešu valodā piemīt nozīmes nianse un konotācijas, kuru dēļ tie kļūst nepiemēroti septiņpadsmitā gadsimta franču komēdijas nosaukumam.

Vārds *buržujis* atvasināts no vārda *buržuāzija*, kas, savukārt, nozīmē “viduslaiku turīgo pilsētnieku, namnieku kārtā pretstatā augstākajām feodālās sabiedrības kārtām (muižniecībai un garīdzniecībai)”, kā arī “privātipašnieku un bagāto šķira, retāk — vidusšķira” (Latviešu valodas vārdnīca, 2006: 190) Virspusēji raugoties, tāpat šie vārdi itin viegli būtu attiecināmi

uz lugas galveno tēlu, bagātu tirgotāju atvasi Žurdēna kungu. Tomēr nedrīkst neņemt vērā Latvijas salīdzinoši neseno vēsturi, laiku, kad Latvija bija iekļauta Padomju Savienības sastāvā, un šajā laikā pastāvošo marksisma un komunisma diskursu, kur tādi vārdi kā *buržujs* un *buržuāzija* pielīdzināmi teju lamuvārdiem un kura rezultātā tiem vēl šodien piemīt nenoliedzama negatīva nokrāsa. Tādēļ buržuāzijas apzīmēšanai tekstā lietoti citi, plašāki apzīmējumi (*tirgotāji*, *vidusšķira* u. tml.), kas attiecīgi izmantoti arī lugas virsrakstā.

Turpretī vārdu *gentilhomme* tulkot kā *džentlmenis* neļauj vairāki citi faktori. Vispirms jau šis vārds pats par sevi skaniski un etimoloģiski atzīstams par neiederīgu konkrētājā tulkojumā, jo franču reāliju apzīmē ar acīmredzamu kalku no angļu valodas, kas attiecīgi raisa nevēlamas asociācijas ar britu kultūrvēsturisko kontekstu. Turklāt, kaut arī franču *gentilhomme* un angļu *gentleman* ir uzskatāmi par daļējiem sinonīmiem, latviešu *džentlmenis* – pat ja kalkēts no pēdējā – tāds nav, jo neapzīmē to pašu parādību, ko vārds *gentilhomme* apzīmē 17. gs. franču valodā, proti, augstdzimušu vīrieti, augstmani jeb aristokrātu. Tādēļ šis vārds lugas virsrakstā un tekstā tulkots ar citiem apzīmējumiem, piemēram, *augstdzimis*, *augstmanis* u. c. Tomēr šādus apzīmējumus latviešu valodā nav iespējams lietot tajos gadījumos, kad lugas tekstā vārdu savienojums *mon gentilhomme* lietots kā uzrundas forma. Šī uzruna ir daļa no sistēmas, kur atkarībā no augstmaņa ranga noteiktā hierarhijā, apkārtējie viņam velta attiecīgu uzrunu. Lugas tekstā ir pieminētas četras šādas uzrunas: *mon gentilhomme*, *Monseigneur*, *Votre Grandeur*, un *Altesse*. Visvienkāršāk tulkojams bija vārds *Monseigneur*, kas atveidots kā *monsinjors*. Ņemot vērā augstāk iepriekš minētos argumentus *mon gentilhomme* tulkots ar tādu vārdu savienojumu, kas maģistra darba autoram subjektīvi šķitis visvienkāršākais un ikdienišķākais – *Jūsu Gaišība* –, savukārt *Votre Grandeur* tulkots ar karalisko titulu *Jūsu Augstība*. Turpretī vārds *Altesse* tulkots divējādi. Attiecībā uz turku sultāna dēlu šī uzruna tulkota ar to pašu *Jūsu Augstība*, savukārt brīdī, kad skroderzeļļi mēģina glaimot Žurdēnam (II, 6), izmantots vārds *augstlabdzimtība*, jo tas mūsdienu latviešu valodā ieguvis mazliet komisku konotāciju.

Vēl kāds ar aristokrātiju saistīts apzīmējums, kas sastopams lugas tekstā, ir *gens de qualité*. Ja šo apzīmējumu tulkotu burtiski vārdu pa vārdam, iegūtu vārdkopu *kvalitatīvi ļaudis*, kam, protams, nav jēgas, vismaz līdz brīdim, kad saprotam, ka 17. gs. Francijas kontekstā *kvalitatīvs* nozīmē ‘augstdzimis’. Tomēr lai nenāktos veselu virkni dažādu apzīmējumu avottekstā reducēt uz vienu vārdu mērķtekstā, apzīmētājs *de qualité* tika tulkots ar īpašības vārdu *smalks* (*smalka dāma*, *smalki ļaudis* u. c.).

Vēl kāda reālija, no kuras tulkošanas nebija iespējams izbēgt, ir Moljēra un Ž. B. Lulli izgudrotā žanra *comédie-ballet* nosaukums un baleta jēdziens kopumā. Vārds *balets* latviešu valodā nenozīmē vis kuru katru dejas priekšnesumu, bet gan ļoti konkrētu dejas žanru –

klasisko baletu –, kurš Moljēra laikā nemaz vēl nepastāvēja, tātad tas savā nozīmē ir šaurāks nekā franču valodas vārds *ballet*, ar kuru šajā gadījumā saprotams kāds agrāks mums pazīstamā baleta attīstības posms – galma balets jeb galma dejas – apvienojumā ar vokālo un instrumentālo mūziku. Tādēļ jēdzienu *comédie-ballet* var tulkot tikai aprakstoši kā *muzikāla komēdija* un vārdu *ballet*, kā tas lietots lugas tekstā, tulkot ar vārdu *izrāde*.

Viena no svešo reāliju grupām ir dažādi apģērbi, kam meklētas daļējas atbilstmes latviešu valodā. Tā, piemēram, vārds *habit*, kam franču valodā ir visai plašs semantiskais lauks, latviešu valodā tulkots ar vārdu *svārki*, ar to saprotot vīriešu žaketi, jaku vai mēteli. Vārdu *indienne* neizdevās identificēt ar kādu konkrētu apģērba gabalu, tādēļ tas tulkots aprakstoši kā *rītasvārki no Indijas zīda* (sal. Molière, 2011). Vārds *deshabillé* mūsdienās apzīmē negližē tipa apakšveļu, taču savulaik ar to franču valodā apzīmējuši halātam līdzīgu mājas apģērbu. Vārdu *halāts* maģistra darba autors atzinis par neiederīgu, tādēļ franču vārds *deshabillé* tulkots kā *mājassvārki*. Neizdevās atrast precīzu nosaukumu bikšu veidam *haut-de-chausses*, tāpēc tas tulkots aprakstoši kā *bikses līdz ceļiem*. Šajā gadījumā jāpiezīmē, ka aprakstošais tulkojums ir svarīgs un neietekmē lugas teksta plūdumu, jo šis apzīmējums atrodams remarkās, kur ir svarīgi dot pēc iespējas skaidrāku aprakstu. Tomēr vārda *camisole* gadījumā šo principu pilnīgi ievērot nebija iespējams vārda daudzveidīgās semantikas dēļ (ko parāda arī aizguvumi citās valodās, sal. angļu *camisole* un latv. *kamzolis*). Mūsdienu franču valodā ar šo vārdu apzīmē apakškreklu (Kanādā) vai arī kreklu bez piedurknēm (Šveicē), tomēr agrāk par *camisole* sauca īsu apģērba gabalu ar piedurknēm, ko vilka virs krekla (Robert pratique, 2011: 190). Tāpēc arī šo remarkās atrodamo apzīmējumu maģistra darba autors izvēlējies tulkot aprakstoši – *apakšjaka*. Tas, ko varēja atļauties, tulkojot *haut-de-chausses* remarkā, nebija iespējams, tulkojot vārdu *rhingrave*, jo tas tiek pieminēts runas tekstā. *Rhingrave* ir konkrēts augstāk minēto bikšu paveids, kam latviešu valodā nav sava īpaša nosaukuma. Tādēļ nācās to tulkot ar virsjēdzienu *bikses*, ko, savukārt, bija iespējams aizstāt ar vecvārdu *ūzas*. Tāpat arī *pourpoint* varēja tulkot tikai aprakstoši kā *virsjaka*, savukārt vārds *plumes* burtiski nozīmē ‘spalvas’, tomēr šajā kontekstā maģistra darba autoram šķita loģiskāk to tulkot ar vārdu *cepure*.

Kāda cita sarežģīti tulkojama reāliju grupa ietver mūzikas instrumentu nosaukumus un citus mūzikas terminus. Tā, piemēram, Francijas baroka mūzikai raksturīgajām balss grupām *dessus*, *haut-contre* un *basse* nav iespējams atrast precīzas atbilstmes latviešu valodas terminoloģijā. Vārdi *dessus* un *basse* gluži vienkārši apzīmē augstu (augšējo) un zemu (apakšējo) balsi ansablī, savukārt *haut-contre* ir tikai Francijas baroka mūzikā atrodama vīriešu balss grupa, kas apvieno tenora un kontrtenora īpašības. Šos apzīmējumus nācās tulkot, aizstājot precīzos franču valodas terminus ar nepilnīgām atbilstmēm no pieejamās un

Latvijas auditorijai tieši saprotamās mūzikas terminoloģijas, attiecīgi *dessus* tulkojot kā *soprāns*, *haut-contre* kā *tenors* un *basse – bass*. Kas attiecas uz mūzikas instrumentiem, tos bija iespējams leksiski kalkēt no avotteksta, attiecīgi *basse de viole* tulkojot kā *viola*, *théorbe* atveidojot kā *teorba*, *clavecin* – kā *klavesīns* un *violon* – kā *vijole*. Vienīgais mūzikas instruments, kura tulkošana sagādāja zināmas grūtības, bija *trompette marine*. Šī lielā, Latvijas auditorijai nepazīstamā vienstīgas instrumenta pieminēšana lugas tekstā ir humora elements, tādēļ par instrumenta nosaukuma tulkošanu vairāk tiks runāts nākamajā apakšnodaļā. Pēdējais mūzikas termins, kura tulkošana sagādāja zināmas grūtības, bija *basses continues*. Latviešu valodā šim mūzikas terminam aptīveni atbilst termins *ģenerālbass* (Mūzikas leksikons, 2006: 57), kas tad nu arī lietots attiecīgā termina tulkošanai.

Vēl cita reāliju grupa, kam grūti atrast ekvivalentus latviešu valodā, atklājās dažādos 17. gs. Francijas amatnieku nosaukumos. Visvienkāršāk tulkojams ir vārds *sellier*, jo kaut arī šāda reālija mūsdienās vairs nav izplatīta, *seglinieka* nosaukums arī mūsdienu auditorijai varētu būt viegli saprotams. Tulkot vārdu *tailleur* it kā būtu tikpat vienkārši, jo šim amatam laikam jau katrā valodā ir kāds nosaukums, tomēr šeit jau bija jāpieņem lēmums, kuru sinonīmu izvēlēties. Ņemot vērā iepriekš izklāstītos tulkošanas principus, maģistra darba autors izvēlējās vārdu *tailleur* tulkot nevis kā *drēbnieks*, bet gan ar vecvārdiem *skroderis* un pat *skrodermeistars*. Jau iepriekš minēts, ka vārds *plumes* apgērba kontekstā lugas tekstā tulkots ar vārdu *cepure*, līdz ar to arī vārds *plumassier* attiecīgi nav vis atveidots kā kāds spalvu meistars (kas, visticamāk, Latvijas auditoriju tikai samulsinātu), bet gan kā *cepurnieks*. Savukārt vissarežģītāk tulkot izrādījās vārdu *marchand*. Pēc būtības šis vārds nozīmē ‘tirgotājs’, tomēr pēc konteksta grūti iedomāties, ka kādam cilvēkam, lai cik augstdzimušam, varētu būt pašam savs tirgotājs. Varētu domāt par tādu tirgotāju, kas staigā no mājas uz māju un tātad regulāri viesojas pie vieniem un tiem pašiem cilvēkiem, tomēr, tā kā šāda reālija Latvijā nav plaši izplatīta, to būtu arī grūti ietērpt īsos vārdos, nezaudējot teksta plūdumu, tāpēc maģistra darba autors nolēma šo amatu aizstāt ar tādu, kas jautājumus neprasa un pēc būtības varētu iederēties tajā pašā uzskaitījumā. Citiem vārdiem sakot, *marchand* tika aizstāts ar vārdu *pavārs*.

Bez zināmām grūtībām nebija iespējams iztikt, arī atveidojot dažādu Francijas teritorijā eksistējušo naudas vienību jeb monētu nosaukumus. Kaut arī tādiem vārdiem kā *franc*, *pistole*, *livre*, *sou* jau eksistē latviešu valodā pieņemti apzīmējumi (*franks*, *pistole*, *livra*, *sū*), tomēr problēmas sagādāja vārda *louis* atveide, jo vārds *luijs* Latvijas auditorijai, visticamāk, asociētos ar kādu no daudzajiem karaļiem Luijiem. Tādēļ nācās ņemt vērā, ka monētas pilnais nosaukums ir *louis d'or*, tātad – *zelta luijs*, kā tas arī tika tulkots.

Ēdiens tiek uzskatīts par vienu no tādu reāliju grupām, kuru tulkošana potenciāli var sagādāt grūtības, un arī šajā tulkojumā tā bija, tomēr varbūt ne tik daudz tādēļ, ka tiktu nosaukti kādi ēdieni, kas Latvijas auditorijai nemaz nebūtu pazīstami, bet drīzāk nelielās detaļās, kas kļūst redzamas tikai tad, ja abus tekstus salīdzina visas replikas kontekstā:

“[...] *d'un pain de rive, à biseau doré, relevé de croûte partout, croquant tendrement sous la dent ; d'un vin à sève veloutée, armé d'un vert qui n'est point trop commandant ; d'un carré de mouton gourmandé de persil ; d'une longe de veau de rivière, longue comme cela, blanche, délicate, et qui sous les dents est une vraie pâte d'amande ; de perdrix relevées d'un fumet surprenant ; et pour son opéra, d'une soupe à bouillon perlé, soutenue d'un jeune gros dindon cantonné de pigeonneaux, et couronnée d'oignons blancs, mariés avec la chicorée.*” (IV, 1)

Kaut arī kopējo ēdienu aprakstu bija iespējams saglabāt diezgan tiešā veidā, dažādos ēdienu nosaukumus tulkojot pēc to semantiskās jēgas, dažbrīd nācās atteikties no mazām detaļām, lai nezaudētu teksta plūdumu:

“[...] par brīnumgardas maizes klaipiem, kuŗu zeltainā garoziņa maigi kūst mutē, par samtaini aromatiskiem vīniem, kuŗu garšas buķete tomēr nava pārlietu nomācoša, par jēra cepeti, kas bagātīgi ieziests ar pētersīļiem, par lūk, cik gaŗu teļa cisku, kas ir balta, maiga un salda kā marcipāns, par brīnumaini smaržojošām irbītēm un par savu meistarstiķi – zupu ar pērļainu buljonu, kam blakus jauns, barots tītars, kas pildīts ar baložu gaŗu un rotāts ar cigoriņos marinētu balto sīpolu garnējumu.” (ibid.)

Grūti tulkojamas izrādījās arī citas atsevišķas reālijas. Piemēram, tādas, kas saistītas Kristīgo baznīcu. Francijā trīs dienas pirms Gavēņa laika sākuma atzīmē *carême-prenant*, kam raksturīgi karnevāli un citas izdarības. Arī Latvijā šajā laikā, kas aptuveni sakrīt ar Meteņiem vai Vastlāvjiem, notiek ar svētkiem saistīti karnevāli – ķekatas. Tomēr, ja tekstā ieviestu vārdu *ķekatas*, pastāvētu risks izsaukt auditorijā tiešas un nevēlamas asociācijas ar Latvijas kultūrvēsturisko telpu. Tā vietā jēdziens *carême-prenant* atveidots ar vispārīgākas nozīmes vārdu *karnevāls*, tādējādi zaudējot saikni ar Baznīcas svētkiem, kuru neizdevās kompensēt (ja par kompensāciju neuzskata to, ka avotteksta nedaudzas atsauces uz debesīm (*le Ciel, les Cieux*) vai daudzskaitlīgiem dieviem (*les Dieux*), mērķtekstā aizstātas ar vārdu *Dievs* saskaņā ar Latvijas auditorijas priekšstatu par Franciju kā vēsturiski katolisku valsti.)

Līdzīgs – ja ne mazliet labāks – liktenis piemeklēja atsauci uz katoļu baznīcas svēto, karali Francijas karali Luiju IX. Kad Žurdēna kungs uzstāj, ka viņa meitu apprecēt varēs tikai augstdzimis vīrs, viņa sieva jautā: “*Est-ce que nous sommes, nous autres, de la côte de saint Louis ?*” (III, 12). Šajā gadījumā *saint Louis* nevar tulkot kā *svētais Luijs*, jo Latvijas auditorija, kas, jāpieņem, brīvi neorientējas 13. gs. Francijas vēsturē, nezinātu, ka svētais Luijs ir Francijas karalis Luijs IX, līdz ar to tā nesaprastu saikni starp Romas katoļu baznīcas svēto un Žurdēna kāroto augstmaņa statusu. Šajā gadījumā par svarīgāku ir uzskatāms tas, ka runa ir par augstmani, nekā viņa svēto kārtā, tāpēc *saint Louis* nācās tulkot skaidrojoši kā *karalis Luijs*. No vienas puses raugoties, tas licis zaudēt alūziju uz Kristīgo baznīcu, tomēr tā nav pavisam zudusi pārējās teikuma daļas dēļ: *Vai tad mēs pārējie esam taisīti no karaļa Luija ribas?* Tātad, kaut arī ir zaudēta (viegli saprotama) atsauce uz Romas katoļu baznīcas svēto, ir saglabāta alūzija uz Bībeles stāstu par Ādamu un Ievu.

Šajā apakšnodaļā tika apskatītas dažādas 17. gs. Francijas reālijas, kurām tulkojumā bijis grūti atrast tiešus ekvivalentus Latvijas kultūrvēsturiskajā kontekstā, un sniegti dažādie risinājumi šo reāliju tulkošanai latviešu valodā. Nākamajā apakšnodaļā tiks apskatītas stratēģijas, kas lietotas dažādu lugas tekstā atrodamo humora elementu tulkošanai latviešu valodā.

3.3. Humora tulkošana

Iepriekšējā apakšnodaļā apskatīti dažādi risinājumi gadījumos, kad kādai avotteksta reālijai vai pat reāliju grupai nav iespējams atrast tiešu ekvivalentu latviešu valodā, tāpēc jāmeklē kāds cits veids, kā attiecīgo teksta fragmentu tulkot. Savukārt šajā apakšnodaļā pievērsīsim uzmanību humora elementiem avottekstā un raudzīsim, kā šos teksta fragmentus bijis iespējams iztulkot latviešu valodā.

Salīdzinoši daudz bija tādu gadījumu, kur humora elementi slēpjas teksta jēgā, nevis tajā, kā tas pasniegts, un šos gadījumus bija iespējams tulkot visai tiešā veidā pēc jēgas. Šajā skaitā iekļāvās, piemēram, Žurdēna ortogrāfijas nodarbība (ja neskaita jēdzieniskas izmaiņas patskaņu un līdzskaņu skaidrojumā, par ko vairāk stāstīts nākamajā apakšnodaļā):

“– *Et la voix I [se forme] en rapprochant encore davantage les mâchoires l’une de l’autre, et écartant les deux coins de la bouche vers les oreilles : A, E, I,*

– *A, E, I, I, I, I, Cela est vrai. Vive la science !*” (II, 4)

“– Patskani I izrunā, vēl vairāki satuvinot žokļus un mutes kaktiņus pastiepjot tuvāk ausīm: A, E, I.

– A, E, I, I, I, I. Tā ir tiesa! Lai dzīvo zinātne!” (ibid.)

Interesanti, ka gadījumā, kad avottekstā kādā replikā tīšuprāt pārkāpti gramatikas likumi, lai iegūtu humoristisku efektu, mērķtekstā to pašu efektu var iegūt tikai tad, ja gramatikas likumus pārkāpj vēl vairāk. Tas skaidrojams ar apstākli, ka latviešu valodā vārdu secībai teikumā ir daudz mazāka nozīme nekā franču valodā, tāpēc ar vārdu secības maiņu vēl nepietiek, lai kādu teikumu padarītu negramatisku. Lūk, attiecīgā replika avottekstā:

“On les peut mettre premièrement comme vous avez dit : Belle Marquise, vos beaux yeux me font mourir d’amour. Ou bien : D’amour me font, belle Marquise, vos beaux yeux. Ou bien : Vos yeux beaux d’amour me font, belle Marquise, mourir. Ou bien : Mourir vos beaux yeux, belle Marquise, d’amour me font. Ou bien : Me font vos yeux beaux mourir, belle Marquise, d’amour.” (ibid.)

Šīs humoristiskās replikas tulkošanu vēl vairāk apgrūtina fakts, ka avottekstā katrs nākamais elements ir mazliet neveiklāks un gramatiski un stilistiski kļūdaināks par iepriekšējo, un šo neveiklības skalu, cik vien iespējams, būtu vajadzīgs atveidot arī latviešu valodā. Tad nu šīs replikas tulkojums latviešu valodā ir šāds:

“Var rakstīt tā, kā jūs teicāt: “Daiļā marķīze, jūsu skaisto acu dēļ es mirstu no mīlestības”. Vai arī “No mīlestības es mirstu, daiļā marķīze, jūsu skaisto acu dēļ”. Vai arī “Jūsu acu skaisto dēļ no mīlestības es, daiļā marķīze, mirstu”. Vai arī “Es mirstu jūsu skaisto acu dēļ no, daiļā marķīze, mīlestības”. Vai arī “Jūsu acu es skaisto mirstu dēļ, daiļā marķīze, mīlestības no.” (ibid.)

Kā redzams, mērķvalodas tulkojumā replikas pēdējais elements gramatiski ir mazāk pareizs nekā avotvalodā, taču tikai tā iespējams uzskatāmi parādīt situācijas absurdumu.

Lūk, vēl kāds gadījums, kur avottekstā replika ir komiski samudzināta:

“Madame, ce m’est une gloire bien grande de me voir assez fortuné pour être si heureux que d’avoir le bonheur que vous ayez eu la bonté de m’accorder la grâce de me faire l’honneur de m’honorer de la faveur de votre présence ; et si j’avais aussi le

mérite pour mériter un mérite comme le vôtre, et que le Ciel... envieux de mon bien... m'eût accordé... l'avantage de me voir digne... des..." (III, 16).

Lai nezaudētu teksta humoru, arī tulkojumā replikai jābūt neveiklai un samudžinātai, tomēr šajā gadījumā tai jābūt gramatiski pareizai, varbūt pat veiklai savā neveiklībā. Ja avottekstā galvenā stilistiskā neveiklība rodas no pārmērīgas vārda *de* lietošanas, tad tulkojumā līdzīgu efektu var panākt, pārmērīgi veidojot palīgteikumus ar pakārtojuma saikli *ka*:

“Madām, esmu patiesi aplaimots, ka man tā ir veicies, ka varu būt tik laimīgs, ka man ir tāds prieks, ka jūs savā labestībā esat mani apžēlojuse un pagodinājuse ar savas klātbūtnes izrādīto godu; un, ja esmu nopelnījis tādus nopelnus, ar ko nopelnīt jūsu klātbūtni, un ja Dievs... kam skauž mans labums... mani būtu darījis gana cienīgu..., lai...” (ibid.)

Tomēr bija arī tādi gadījumi, kad teksta fragmentu nebija iespējams adekvāti iztulkot pēc semantiskās jēgas, lai nezaudētu humora elementu, kas šajā gadījumā bija uzskatāms par svarīgāku. Kā jau tika pieminēts iepriekšējā apkakšnodaļā, lugas tekstā franču valodā tiek pieminēts liels vienstīgas instruments, ko franču valodā sauc par *trompette marine* un par kuru Žurdēna kungs apgalvo, ka tas esot labskanīgs instruments. Humora elements šeit slēpjas faktā, ka šim instrumentam ir zema un, subjektīvi raugoties, čīkstīga skaņa, un tas noteikti neiederas baroka mūzikas ansambli. Citos apstākļos instrumenta nosaukumu varētu vienkārši kalkēt, tomēr Latvijas auditorijai, kam šāds instruments nav pazīstams, šis joks paietu secen pilnīgi nepamanīts, ja instrumenta nosaukums tiktu tulkots, kalkējot tā nosaukumu no franču (vai kādas citas) valodas. Tādēļ maģistra darba autors nolēma *trompette marine* vietā mērķtekstā ievietot kādu citu instrumentu, kas arī neiederētos baroka mūzikas ansambli, bet kura nosaukums latviski runājošai auditorijai raisītu tūlītējas asociācijas. Tādēļ franču *trompette marine* tika tulkots kā *raga taure*, ar to cerot auditorijā raisīt asociācijas ar instrumentu, kam vieta būtu klajā laukā vai mežā, nevis muzikālā ansambli slēgtās telpās.

Līdzīgu stratēģiju nācās pielietot situācijā, kad avottekstā veidota vārdu spēle no diviem fonētiski līdzīgiem vārdiem, kam tomēr ir ļoti atšķirīgas nozīmes. Piemēram, kad Žurdēns stāsta savai sievai, ka viņš tagad ir kļuvis par *paladin* ‘paladīns, bruņinieks’, Žurdēna kundze, kurai šāds jēdziens laikam nav pazīstams, tā vietā sadzird *baladin* ‘ākstis’. Protams, ja nu šos vārdus tulkotu pēc to semantikas, ne tikai zustu attiecīgā vārdu spēle, bet visa Žurdēna kundzes replika zaudētu jēgu. Tāpēc vārdu spēle *paladin – baladin* aizstāta ar vārdu spēli

paladīns – palaidnis. Tomēr, no otras puses raugoties, ja vārdu spēli avotvalodā aizstāj ar citu vārdu spēli mērķvalodā, nākas mainīt arī tālāko replikas tekstu atbilstoši jaunajai vārdu spēlei:

“– *Mamamouchi, c’est-à-dire, en notre langue, Paladin.*

– *Baladin ! Etes-vous en âge de danser de ballets ?*” (V, 1)

“– Mamamuši. Mūsu valodā tas nozīmē ‘paladīns’.

– Ak, tad palaidnis! Vai tad jūsu vecumā jau nepietiek blēņoties?” (ibid.)

Apgrūtināta bija arī atsevišķu teikumu tulkošana, tiklīdz tie kļuva par humora elementiem. Piemēram, viens no izteicieniem, kura tulkošana izrādījās sarežģīta, bija *par raison démonstrative*. Šo frāzi vispirms izsaka zobencīņas meistars: “[..] *et comme je vous fis voir l’autre jour par raison démonstrative [..]*” (II, 2), bet vēlāk tā tiek pārlikta citā, neiederīgā kontekstā un kļūst par humora elementu:

“– *Etes-vous fou de l’aller quereller, lui qui entend la tierce et la quarte et qui sqit tuer un homme par raison démonstrative ?*

– *Je me moque de sa raison démonstrative, et de sa tierce et de sa quarte.*”

(ibid.)

Beigās kā visatbilstošākais variants šīs frāzes tulkojumam tika izvēlēts *uzskatāmā veidā*, jo ar to bija iespējams panākt līdzīgu efektu latviešu valodā:

“– Vai jūs traks, lai ķīvētos ar tādu, kas prot trešo un ceturto pozīciju un zina, kā nogalināt cilvēku uzskatāmā veidā!?”

– Es uzspļauju i viņa uzskatāmajam veidam, i viņa pozīcijām!” (ibid.)

Tomēr arī šis risinājums nav uzskatāms par pilnīgi izdevušos, jo līdz galam neiederas pēdējā replikā, padarot to smagnējāku nekā avottekstā.

Problemātiska bija vēl kādas vārdu spēles tulkošana, kas izriet no parastas pieklājības frāzes:

“– *Comment se porte-t-elle ?*

– *Elle se porte sur ses deux jambes.*” (III, 5)

Latviešu sarunvalodā ir atrodama līdzīga atbilde uz pieklājīgu apjautāšanos par to, kā otram cilvēkam klājas, taču, kā jau teikts iepriekš, šajā gadījumā maģistra darba autoram bija jāizvēlas, vai attiecīgais sarunvalodas elements, kas latviešu valodā varētu būt uzskatāms pat par folklorizējušos, atbildīs avotteksta reģistram un būs iederīgs šajā dialogā. Ņemot vērā, ka sižetiski atbildes sniedzēja (Žurdēna kundze) uz jautātāju šajā brīdī ir dusmīga, maģistra darba autors nolēma, ka komiskā elementa saglabāšanas vārdā šajā konkrētajā situācijā ir attaisnojams neliels kritums reģistrā:

“– Un kā viņai iet?

– Ar kājām, saprotams.” (ibid.)”

Šajā gadījumā vārds *saprotams* pievienots ar diviem mērķiem. Pirmkārt, šis vārds, subjektīvi raugoties, atkal mazliet paceļ izteikuma reģistru, atgriežot to no sarunvalodas literārā valodā. Otrkārt, tas pagarina repliku, tās garumu pietuvinot avotteksta replikas garumam (septiņas zilbes avottekstā pret sešām zilbēm mērķtekstā); tādējādi tiek saglabāts avotteksta plūdums.

Šajā apakšnodaļā izklāstītas dažādas tulkošanas stratēģijas, ko maģistra darba autors pielietojis, tulkojot komiskos elementus lugas tekstā, un doti arī to piemēri. Savukārt nākamajā apakšnodaļā apskatīti citi sarežģīti gadījumi tulkošanas procesā, kuri neiekļaujas nevienā no iepriekš minētajām kategorijām.

3.4. Sarežģīti gadījumi

Iepriekšējā apakšnodaļā apskatītas dažādas grūtības, ar kurām maģistra darba autors saskārās, tulkodams tieši lugas humoristiskos aspektus, turpretī šajā apakšnodaļā tiks apskatīti citi lugas fragmenti, kuru tulkošana kādu iemeslu dēļ bijusi apgrūtināta.

Ņemot vērā faktu, ka Moljērs bija ne tikai dramaturgs, bet arī režisors, teātra trupas vadītājs un aktieris, tātad ciešs līdzdalībnieks savu lugu iestudēšanas procesā, publicētajā lugas tekstā ir atrodams visai maz remarku, kas aktieriem norādītu uz to, kā būtu sakāms attiecīgais teksts vai kāda darbība veicama. Diemžēl tas nozīmē, ka vietumis ar tekstu viens vairs nepietiek, lai skaidri saprastu, kāda ir aktieru darbība uz skatuves, vai kā un kam tiek teikts konkrētais teksts. Šīs lietas top skaidras tikai tad, ja ir iespēja redzēt pašu izrādi. Tādēļ vietās, kur tas uzskatīts par vajadzīgu un noderīgu (īpaši III, 4 un III, 16), maģistra darba autors pievienojis nelielas remarkas, pamatojoties uz Vensāna Dimestra (*Vincent Dumestre*) vadītā ansambļa *La Poème Harmonique* iestudējumu (Dumestre, 2005).

Tulkošanas procesā maģistra darba autoram nācās saskarties ar dažādām situācijām, kad latviešu valodā it kā eksistē avotteksta vārdam vai jēdzienam ekvivalents jēdziens, tomēr tas latviešu valodā ir garāks, tādējādi mainot teksta plūdumu. Piemēram, runājot par zobencīņas pozīcijām, avottekstā pietiek nosaukt attiecīgās pozīcijas numuru (*tierce, quarte*), un atsevišķām pozīcijām izdodas nosaukums no paukošanās terminiem (kvinta, oktāva) (Sporta vārdnīca, 2010), kur ir skaidri redzama saistība ar mūzikas intervālu nosaukumiem, tomēr maģistra darba autors nevarēja uz savu galvu ekstrapolēt mūzikas terminus paukošanā (*terca, kvanta*), tāpēc šos vārdus nācās tulkot kā *ceturtā pozīcija* un *piektā pozīcija* (sic, sk. § 3.1.), kaut arī tas tekstu padarīja smagnējāku.

Tā kā franču un latviešu valodā attiecīgie termini vienas un tās pašas parādības (piem., patskaņu) nosaukšanai ir veidoti pēc etimoloģiski atšķirīgiem principiem, dažviet nācās ieviest izmaiņas kādas replikas jēdzienisko semantiku, lai saglabātu tās koherenci. Tā, skaidrojot jēdzienu *patskanis* un *līdzskanis* nozīmi, Filosoofs saka:

“[...] *les lettres sont divisées en voyelles, ainsi dites voyelles pare qu'elles expriment les voix ; et en consonnes, ainsi appelées consonnes parce qu'elles sonnent avec les voyelles, et ne font que marquer les diverses articulations des voix.*” (II, 4)

Šeit par svarīgu uzskatāms fakts, ka jēdziens un skaidrojums ietver vienas saknes vārdus (*voyelle – voix, consonne – sonner*). Latviešu valodā līdzskaņu gadījumā šo aspektu bija iespējams saglabāt, nemainot teksta jēdzienisko semantiku, tomēr patskaņu gadījumā nebija iespējams izvairīties no nelielām korekcijām:

“[...] visi burti iedalāmi patskaņos – kuŗus tā sauc, jo tie skan paši no sevis – un līdzskaņos, ko sauc par līdzskaņiem tamdēļ, ka tie skan līdzī patskaņiem un dod tiem dažādas artikulācijas.” (ibid.)

Tātad, lai saglabātu vārdu saknes klātbūtni gan terminā, gan tā skaidrojumā, tulkojumā bija nepieciešams koriģēt tieši termina skaidrojumu (*patskanis – skan pats, līdzskanis – skan līdzī*).

Zināmas grūtības sagādāja dažādi avotvalodas izteicieni un frāzes, kam mērķvalodā nav viegli atrodamu īsu ekvivalentu. Piemēram, izsauciens *en garde*, ar kuru zobencīņā parasti brīdina pretinieku, ka viņam jāieņem aizsardzības jeb cīņas stāja. Šim izsauceņam nav

lakoniska ekvivalenta latviešu valodā, un atstāt to netulkotu maģistra darba autors nevēlējās⁵, tāpēc tas aizstāts ar citu nozīmes ziņā līdzīgu izsaucienu *stāju!*.

Tāpat nācas saskarties ar situāciju, kurā avottekstā tiek jēgpilni izmantoti pretnostatījumi, kas mērķvalodā ne vienmēr eksistē, tāpēc tulkotājam nākas izlīdzēties ar citiem līdzīgas vai attāli līdzīgas nozīmes vārdiem:

“*Je vous trouve tous trois bien impertinents [...] de donner impudemment le nom de science à des choses que l'on ne doit pas même honorer d'un nom d'art, et qui ne peuvent être comprises que sous le nom de métier misérable de gladiateur, de chanteur et de baladin !*” (II, 3)

Šajā replikā tiek norādīts uz vairākām pretnostatījumu rindām:

- *science – art – métier,*
- *maître d'armes – gladiateur,*
- *maître de musique – chanteur,*
- *maître à danser – baladin.*

Šeit svarīgi piezīmēt, ka pašas lugas remarkās dziedātājus identificē vārds *musiciens*, kas liek domāt, ka vārdam *chanteur* Moljēra laikā, iespējams, nav bijusi stilistiski neitrāla nokrāsa, vai arī tur slēpusies kāda cita nozīmes nianse, kaut arī vārdnīcās šo teoriju tieši apstiprināt neizdodas (sal. Robert pratique, op. cit.: 222). Tāpēc tulkojumā vārds *chanteur* tulkots ar mērķvalodas vārdu ar zināmu stilistisku nokrāsu – *dziedonis*.

Lūk, pilns replikas tulkojums:

“Man šķiet, ka jūs visi trīs nekaunīgi [...] atļaujaties [...] necienīgi saukt par zinātņi lietas, ko nedrīkstētu pagodināt pat ar mākslas nosaukumu un kas nav nekas vairāk kā vien nožēlojams kareivja, dziedoņa un āksta amats!” (ibid.)

Netrūka arī citu gadījumu, kad kādu izteicienu nācās tulkot tādā veidā, kas neatbilst attiecīgo vārdu tiešajai semantikai. Piemēram, ja Žurdēna kungs savu sievu uzrunā *ma femme*, tad to varēja itin viegli tulkot ar vārdu *sieva*, tomēr ne otrādi. Latviešu valodā vārdu *vīrs* nav pieņemts lietot kā uzrunas formu, tāpēc Žurdēna kundzes lietotā uzruna *mon mari* mērķtekstā aizstāta ar uzrunu *kungs*. Šādu tulkojumu var pamatot ar faktu, ka 17. gs. vēl pastāvēja zināma

⁵ Arī U. Eko uzskata, ka tulkojumā no franču valodas būtu vēlams izvairīties no francismiem, tāpat kā nevajadzētu atstāt anglismus tulkojumā no angļu valodas (Eco, op. cit.: 97).

dzimumu nevienlīdzība, kur vīrs bija izteikts ģimenes galva un mājas kungs, un pārējiem bija viņam jāklausa uz vārda. Atkāpe no šī principa pieļauta tikai tajā ainā, kur Žurdēna kundze dusmās saka *monsieur mon mari* (IV, 2), kas tulkots kā *mans dārgais vīra kungs*, tādējādi uzsverot viņas dusmas un pievienojot mazliet indīguma, kas sasaucas ar replikas kopējo stilistisko nokrāsu.

Jautājums par dažādām uzrunas formām noved pie vēl cita jautājuma – par pieklājības formām, kā arī par atšķirību starp augstāko sabiedrības slāņu un vienkāršo cilvēku runu. No vienas puses raugoties, gan franču, gan latviešu valodā eksistē pieklājīgas uzrunas formas (*tu - vous, tu - jūs*), tomēr to lietojums katrā valodā mazliet atšķiras. Iepriekš aprakstīto iemeslu dēļ vairs nepārsteidz situācija, kur sieva savu vīru uzrunā uz *jūs*, un arī vīrs var uzrunāt uz *jūs* savu sievu, tomēr kļūst savādi, kad kungs tā uzrunā savu kalponi. Tādēļ situācijā, kur Žurdēna kungs savai kalponei Nikolai saka *vous* un lieto darbības vārda daudzskaitļa formām, tulkojumā šīs replikas tomēr atveidotas, izmantojot vietniekvārdu *tu* un darbības vārda vienskaitļa formas. Tādējādi mērķtekstā tiek ieviests nošķirums, kas avottekstā nepastāvēja.

Raugoties no otras puses, 17. gs. Franču valodā ir ļoti izteiktas un skaidri redzamas atšķirības starp augstāko sabiedrības slāņu lietoto valodu un kalpotāju runāto. Viens no uzskatāmākajiem piemēriem ir nolieguma partikulas *point – pas* lietojums. Latviešu valodā, protams, šāda atšķirība neeksistē un nekad nav eksistējusi, tāpēc nebūtu pat teorētiski rekonstruējama. Tas nozīmē, ka šo iztrūkumu vietām nācies kompensēt ar vispārlietoto vārdu krājumu, piemēram, kalpones izteikto vārdu *tuer* tulkot ar vienkāršrunas vārdu *nozmiegt*.

Interesanti paraudzīties uz risinājumiem un stratēģijām, kas lietotas, tulkojot dažādus franču valodas izteicienus. Piemēram, tulkojot tekstu no mūsdienu franču valodas, vārdu savienojums *tout le monde*, bez šaubām, būtu jātulko kā *visi*, tomēr, kā parāda tālākais citāts, Moljēra lugas teksta gadījumā šis likums nav tik viennozīmīgs:

“– *Ne dois-je point pour toi fermer ma porte à tout le monde?*
– *Vous devriez au moins la fermer à certains gens.*” (III, 2)

Šajā gadījumā attiecīgo vārdu savienojumu var tulkot tieši pēc katra vārda semantiskās nozīmes, un tiks izteiktā doma paliks tāda pati, varbūt pat iegūstot mazliet labāku teksta plūdumu (tādējādi kompensējot zaudējumus, kas radušies citviet):

“– Vai man tevis dēļ būtu jāaizver savas namdurvis visai pasaulei?
– Vienam otram jau nu varētu gan.” (ibid.)

Tomēr arī šis risinājums nav universāls, jo to nevar lietot citā vietā, kur no vārdu savienojuma *tout le monde* izveidota zināma vārdu spēle:

- “ – [...] *il y a longtemps que vos façons de faire donnent à rire à tout le monde.*
- *Qui est donc tout ce monde-là, s’il vous plaît ?*
- *Tout ce monde-là est un monde qui a raison [...].*” (III, 3)

Šī dialoga tulkojumā ne tikai vajag, bet arī nākas vārdu savienojumu *tout le monde* tulkot tādā veidā, lai būtu iespējams saglabāt tālāko repliku jēgu. Citiem vārdiem sakot, to nevar iztulkot nedz ar *visi*, nedz arī ar *visa pasaule*, lai tālākā replika nekļūtu neveikla. Tādēļ nācās meklēt citu tulkojuma iespēju, šajā gadījumā izlīdzoties ar vārdu *ļaudis*. Lūk, kā šis fragments tulkots latviešu valodā:

- “– [...] jūsu izdarības jau izsenis smīdina ļaudis.
- Kas tad tie ir par ļaudīm?
- Tādi, kuŗiem ir taisnība.”

Lugas tekstā netrūka arī citu repliku, kuru tulkošana izrādījās apgrūtināta. Šajos gadījumos izvēlētās stratēģijas bija dažādas. Dažkārt nācās mainīt teikuma sintaksi, stāstījuma teikumā ieviešot jautājuma teikuma daļu:

“*Ils ont ammassé du bien à leurs enfants, qu’ils payent maintenant peut-être bien cher en l’autre monde, et l’on ne devient guère si riches à être honnetes gens.*”
(III, 12)

“Viņi saviem bērniem sakrājuši tik daudz naudas, ka tagad aizsaulē par to dārgi maksā, jo vai tad, godīgi dzīvojot, var kļūt tik bagāts?” (ibid.)

Savukārt citā gadījumā nācās pilnīgi mainīt replikas uzbūvi, lai iegūtu latviešu valodā tekošu un dabisku izteikumu. Tāpēc aicinājums “*Courons l’empêcher de sortir*” tulkots ar izsaucienu “Ka tikai viņš tāds neizietu ārā!” (V, 1).

Ņemot vērā lugas tematiku, ir mazliet pārsteidzoši, ka tajā atrodams tik liels daudzums dažādu vārdu otra cilvēka apvainošanai, noniecināšanai un nolamāšanai: *sot, dupe, scélérat* utt. Arī šiem jēdzieniem vajadzēja atrast tulkojumu latviešu valodā, turklāt, vēlams bija atrast tādu tulkojumu, kas neļautu zaudēt avotteksta leksikona krāšņumu un jēdzienisko

daudzveidību. Rezultātā *impertinent* un *impudent* tulkots kā *nekauna* un *bezkauna*, bet *sot* – kā *muļķis* un *dupe* – *lētticīgs*. Vārdi *perfide*, *villain*, *ingrat* un *infâme* tulkoti kā *melis*, *nekrietmelis*, *nepateicīgais* un *nelietis*, bet jēdzieni *mijaurée* un *pimpe-souée* atveidoti kā *iedomīgs* un *uzpūtīgs*, turpretī jēdzieni *malitorne* un *sot dadais* tulkojumā savienoti vienā apzīmējumā *neglīts pajoliņš*. Pretēja stratēģija pielietota, jēdzienu *petit esprit* tulkojot pat ar diviem sinonīmiem – *niekalbji* un *nelgas*. Tomēr katram vārdam atrast savu atšķirīgu tulkojumu nav izdevies: vārdi *scélérat*, *pendard*, *coquin* un *maraud* tulkoti ar vārdiem, kas atvasināti no *blēdis*, *blēdīgs* (citā vietā *scélérat* tulkots arī ar vārdu *draņķis*), savukārt *insolent* un *ignorant* abi tulkoti kā *nejēga*.

Atsevišķi apskatāmi tie gadījumi, kad otram velītis ne tikai viens vārds, bet vesels vārdu savienojums. Neviens no tiem nav tulkots tieši, bet drīzāk aizstāts ar tādu vārdu savienojumu, ko līdzīgā situācijā varētu lietot latviešu valodā. Diemžēl arī tālāk minētajos gadījumos nav bijis iespējams iztikt bez tādiem vārdiem, kas jau nosaukti augstāk, tāpēc var droši uzskatīt, ka lamu ziņā mērķteksts noteikti ir kļuvis nabagāks. Pirmais no šiem vārdu savienojumiem ir *belître de pédant*, aizstāts ar vārdu savienojumu *uzpūtīgais ķēms*, bet *cuistre fieffé* atveidots kā *lempīgais muļļa*, savukārt *peste d'animal* aizstāts ar *nolādētais necilvēks*. Tas darīts saskaņā ar uzskatu, ka šajā situācijā nav tik svarīgi, tieši kas tiekts teikts, bet gan fakts, ka šie it kā augstie meistari cits uz citu nepiedienīgi lamājas.

Viena no interesantākajām parādībām literāra darba tulkošanas procesā ir dažādu frazeoloģismu un izteicienu tulkošana. Arī šajā komēdijā netrūka dažādu frazeoloģismu un idiomātisku izteicienu. Mazu daļu no tiem bija iespējams tulkot, saglabājot avottekstā izmantoto metaforu, piemēram, izteicienu *faire [de quelqu'un] une vache à lait* bija iespējams diezgan tieši tulkot kā *slaukt [kādu] kā govī*. Dažkārt bija iespējams latviešu valodā lietot mazliet kolorītāku vārdu nekā avotvalodā, piemēram, *remplir de poudre* tulkot nevis ar vārdu savienojumu *piepildīt ar putekļiem*, bet, izmantot latviešu valodas specifisko leksikonu, šo frāzi tulkot kā *pienēsāt ar putekļiem*. Diemžēl netrūka arī tādu gadījumu, kad idiomātisku izteicienu avotvalodā nācās tulkot tieši pēc izteikuma jēgas, zaudējot idiomātisko komponenti. Tā, piemēram, jautājumu *de quoi est-ce que tout cela guérit ?* māģistra darba autors izvēlējās tulkot tā, kā to pašu jautājumu uzdotu cilvēks, kura dzimtā valoda ir latviešu valoda: *kāds no tā visa labums?*, savukārt izteicienam *faire prendre la chèvre* neizdevās atrast ekvivalentu izteicienu latviešu valodā, tāpēc šis gadījums tika izmantots kā iespēja parādīt reģistra atšķirības un idiomātiskā izteiciena vietā lietots darbības vārds *aizķert* ar sarunvalodas nozīmi 'aizskart, apvainot, sarūgtināt'.

Bija arī tādi avotvalodas idiomātiskie izteicieni un frazeoloģismi, kurus izdevās iztulkot ar ekvivalentiem izteicieniem mērķvalodā, kuros tomēr mainīts metaforiskais elements.

Izteiciens *être sur les dents* tika tulkots kā *jukt prātā*, bet *pour renfort de potage* – kā *pilnai laimei*. Abos šajos gadījumos ņemts vērā arī izteiciena pazeminātais reģistrs. Savukārt *rendre la jambe bien mieux faite* tulkots kā *kā pīlei ūdens*, bet *envoyer promener*, kur nav runa par reālu sūtīšanu pastaigāties, tulkots kā *parādīt durvis*, turpretī idiomātiski lietotā darbības vārda *s'embéguiner* gadījumā nācās mainīt teikuma locekļus vietām, lai varētu to atveidot kā *aptīt ap pirkstu*.

Interesantu risinājumu izdevās atrast izteiciena *anguille sous roche* – kas nozīmē slēptas briesmas – tulkojumā, jo tajā daļēji izdevās saglabāt metaforisko redzes gleznu. Metaforiskais elements, kuru izdevās saglabāt, ir akmens, taču tas no slēptuves vietas kļuva par briesmu avotu, jo šis izteiciens tika tulkots kā *zemūdens akmeņi*.

Diemžēl bija arī tādi izteicieni, kurus grūti saprast un vēl sarežģītāk – iztulkot. Tādu starpā ir, piemēram, Žurdēna kundzes atbilde uz jautājumu par to, vai viņai kaut kas ir atgadījies: “*J’ai la tête plus grosse que le poing, et si elle n’est pas enflée*” (III, 5). Instinkts teica priekšā, ka darīšana ir ar kādu izteicienu, bet ko gan tas varētu nozīmēt? Dažādi lugas tulkojumi ar šo tekstu rīkojušies atšķirīgi. Daži tulkotāji repliku tulkojuši tieši pēc katra vārda atsevišķās semantikas (Molière, 2013; n. d.), bet citi, kas laikam jau arī nojautuši, ka runa ir par izteicienu, centušies interpretēt tā nozīmi. Šajos tulkojumos Žurdēna kundze vai nu paziņo, ka viņai sār galva (Molière, 2001) vai arī tā reibst (Мольер, 1998).

Tomēr augstāk minētajam izteicienam ir bijusi ļoti precīza nozīme, kuru nevar tā vienkārši uzminēt. Edmons Igē (*Edmond Huguet*) tai sniedz šādu skaidrojumu:

“*[L]orsqu’un homme qui paraît rêveur et à qui on demande ce qu’il a ne veut pas répondre précisément, il dit qu’il a la tête plus grosse que le poing; et il ajoute ordinairement : et si elle n’est pas enflée.*”⁶ (Huguet, 1910: 386)

No šī skaidrojuma izriet, ka šo repliku tulkot burtiski nav jēgas un arī visbiežākās tulkotāju interpretācijas ir bijušas kļūdainas. Tomēr uz jautājumu, kā šāda replika būtu tulkojama latviešu valodā, atbildēt tas nepalīdz, jo izteiciens ir ļoti specifisks, un tam ir visai specifiska nozīme, bet latviešu valodā tam nav atrodama tieša atbilsme, vismaz ne idiomātisko teicienu un frazeoloģismu vidū. Tāpēc tulkotājam atliek vienīgi vēlreiz no jauna interpretēt šo repliku, nu jau balstot interpretāciju E. Igē sniegtajā skaidrojumā, un izlemt, kas

⁶ “Kad kādam vīrietim, kurš šķiet aizdomājies, tiek uzdots jautājums, uz kuru viņš nevēlas skaidri atbildēt, viņš parasti atbild, ka viņa galva ir lielāka par dūri, un parasti piemetina – pat ja tā nav uzpampusi.”

tajā ir vissvarīgākais. Šajā gadījumā par vissvarīgāko uzskatāms fakts, ka Žurdēna kundze uz jautājumu atbild nekonkrēti, neatbild uz to pēc būtības. Tādā gadījumā var izmantot arī aizdomāšanās elementu, uz kuru norāda E. Igē skaidrojums:

“– Žurdēna kundze, jūs izskatāties tik noskumuse. Kas jums lēcies?
– Es biju aizdomājusies.” (III, 5)

Tā kā luga “Vidusšķiras augstmanis” ir muzikāla komēdija, tajā ir daudz dažādu dziesmu tekstu. Šo tekstu tulkošana jeb atdzejošana un attiecīgi atdzejojumu analīze varētu būt atsevišķa darba temats, it īpaši tad, ja vēlētos šos tekstus atdzejot tādā veidā, ka tie būtu dziedami ar autentiskajām, Ž. B. Lulli sarakstītajām melodijām. Šī maģistra darba ietvaros šāds atdzejošanas uzdevums būtu pārmēru apjomīgs, tāpēc šeit nolemts no franču valodas tulkot tikai to dziesmu tekstus, kurām ir tiešs sakars ar lugas darbību – vai nu kāds tēls uz attiecīgo dziesmu atsaucas un to komentē, vai arī pats attiecīgo dziesmu dzied. Lugā “Vidusšķiras augstmanis” tādas dziesmas ir tikai divas. Pirmā no tām tiek dziedāta priekšā Žurdēnam, un viņš to pēcāk komentē:

*“Je languis nuit et jour, et mon mal est extrême,
Depuis qu'à vos rigueurs vos beaux yeux m'ont soumis ;
Si vous traitez ainsi, belle Iris, qui vous aime,
Hélas ! que pourriez-vous faire à vos ennemis ?”* (I, 2)

Šīs rindas tulkojot, saskanīgums ar Ž. B. Lulli sākotnējo melodiju nav uzskatīts par pašmērķi, tās tulkotas drīzāk kā dzeja, nevis dziesmas teksts. Tomēr uzskatāms, ka gadījumā, ja būtu vajadzīgs šo dziesmu dziedāt ar tās sākotnējo melodiju, būtu jāveic nelielas izmaiņas, un tas būtu iespējams:

“Iļģos bez mitas es, tik dziļas manas sāpes,
Uz jūsu skaistām acīm esmu mūžīgs ceļinieks.
Ja šāds jums skats uz to, kas jūsu dēļ tvīkst mīlas slāpēs,
Ak vai! kā jūsu priekšā kristu nāvīgs ienaidnieks!?” (ibid.)

Kā redzams, tulkojums semantiski ir visai tiešs, lielas izmaiņas teksta jēgā nav veiktas. Vislielākās izmaiņas atrodamas otrajā rindā, kur zaudēts *rigueurs* elements, un padevības vietā ieviesta metafora par ceļinieku, kas būtu labāk saprotama Latvijas auditorijai, kura

neorientējas viduslaiku Franču literatūras pasaulē un nepazīst literārās atsauces, un tradīciju, kurā šīs rindas iekļaujas (sal. Brugnolo, Capelli, 2013). Ir saglabāts aptuvenais rindu garums, kā arī izdevies saglabāt krusteniskās atskaņas, tomēr valodas īpatnību un literārās tradīcijas dēļ nebija iespējams saglabāt avotteksta pantmēru, bet aleksandrisko pantu aizvietot galvenokārt ar septiņpēdu jambu.

Otrs dziesmas teksts, kas šī maģistra darba ietvaros ir atdzejots, nāk no dziesmas, ko dzied pats Žurdēns:

*“Je croyais Janneton
Aussi douce que belle,
Je croyais Janneton
Plus douce qu’un mouton :
Hélas ! Hélas ! elle est cent fois ;
Mille fois plus cruelle,
Que n’est le tigre aux bois.”* (I, 2)

Šajā gadījumā nebija nekādu iespēju saglabāt avotteksta plūdumu tādā līmenī, lai to būtu iespējams kaut attāli savietot ar Ž. B. Lulli sarakstīto melodiju, tomēr, ņemot vērā, ka tā arī lugas sižetā ir Žurdēna dziedāta dziesma, kuras izpildījums varbūt arī nav mākslinieciski augstvērtīgs, gadījumā ja luga kādreiz tiktu uzvesta Latvijas teātrī, kādas citas melodijas piemeklēšana šim tekstam varētu nesagādāt pārāk lielas problēmas.

*“Šķita man, ka Žanetilla
Skaista, mīļa ir un maiga.
Šķita man, ka Žanetilla,
Maiga ir kā aitas villa.
Nava vis tā maigais jērs.
Vai, ak vai, cik viņa baiga
Nikna tā kā meža zvērs!”* (ibid.)

Šajā atdzejojumā atkal nācās mainīt dzejas pantmēru, no franču hemistiha pārejot uz četrpēdu trohaju. Tāpat nākas mainīt arī pieminētās meitenes vārdu no *Janneton* uz *Žanetilla*, lai būtu kaut kā iespējams saglabāt atskaņu zīmējumu un šo vārdu atskaņot ar vārdu *villa* (dziesmas saistība ar aītām ir uzsvērta arī citur avottekstā). Rezultātā radītais dzejolis nekādi

nav uzskatāms par mākslinieciski augstvērtīgu, tomēr tas šajā gadījumā nav trūkums, jo tieši zemā kvalitāte piešķir tam komisku elementu.

Atlikušie dziesmu teksti, kuri avottekstā ir franču valodā, atstāti netulkoti. Jautājums par to tulkošanu varētu tikt no jauna aktualizēts gadījumā, ja kāds teātris vēlētos lugu iestudēt. Iespējas to risināt būtu dažādas: vissarežģītākā un darbietilpīgākā stratēģija būtu visu dziesmu tekstus censties atdzejojot tādā veidā, lai tie iekļautos Ž. B. Lulli sacerētajā mūzikā. Šo uzdevumu pilnīgi veikt varētu arī nebūt iespējams, jo latviešu un franču valoda pēc savas uzbūves, ritma un intonācijām tomēr ir ļoti atšķirīgas. Otra stratēģija varētu būt atdzejojot dziesmu tekstus kā dzeju un pēc tam tai piemeklēt (vai komponēt no jauna) jaunas melodijas, būtībā radot jaunas dziesmas. Lietojot šo stratēģiju, varētu radīt latviešu valodai vispiemērotākās dziesmas, taču šeit ļoti daudz būtu atkarīgs no izvēlēta komponista un aranžētāja. Trešā stratēģija būtu uzvedumā izpildīt Ž. B. Lulli sarakstīto mūziku ar sākotnējiem vārdiem avotvalodā, bet teksta tulkojumu auditorijai sniegt virstītros un/vai programminās.

Tā kā lugas tapšanas iemesls bija karaļa pavēle radīt turku maskarādi, kas arī veido sižeta kulmināciju, ir tikai likumsakarīgi, ka sava vieta tajā būtu arī turku valodai. Šeit gan uzreiz jāatzīmē, ka lugā atrodamas veselas divas dažādas parādības, kas uzdodas par turku valodu, tomēr nevienai no tām ar patieso turku valodu nav nekādas saistības, bet kas tulkotājam rada mūžīgo jautājumu – ko ar to visu iesākt?

Pirmā “turku valoda” aptver visas replikas, kurās iesaistīts Kleonts, kas pārgērbies par turku sultāna dēlu. Šeit turku valodas vietā skan vienkāršas skaņu rindas, kurām nav semantiskas jēgas, bet kas izmantotas zināma komiska efekta panākšanai. Ko ar tām iesākt? Ņemot vērā, ka šie “turku vārdi” ir avottekstā, pirmkārt, ir pierakstīti vispār, un, otrkārt, ir pierakstīti saskaņā ar franču izrunas likumībām, var pieņemt, ka to skanējumam ir nozīme. Tāpēc šī “turku valoda” visur pārrakstīta ar latviešu burtiem, lai lugas iestudēšanas gadījumā aktierim dotu pēc iespējas skaidrāku priekšstatu par to, kā tā izrunājama. Tāpēc tulkojumā atrodami tādi vārdi kā *kakarakamušen* un *mamamuši*.

Otra “turku valoda” tiek lietota lugas kulminācijā – turku maskarādē jeb ceremonijā, kur Žurdēns tiek iecelts par mamamuši (izdomāts augstmaņu tituls). Arī šai valodai nav liela sakara ar reālo turku valodu, bet šajā gadījumā tā vismaz ir īsta valoda. Runa ir par t. s. *sabir* valodu, uz romāņu valodām bāzētu pidžinu, kas 12. – 19. gs. bija Vidusjūras *lingua franca*:

*“Se ti sabir,
Ti respondir;
Se non sabir,*

Arī šajā gadījumā maģistra darba autoram bija jāizdomā, ko tulkojumā iesākt ar šo valodu. Vai kaut ko mainīt? Aizstāt to ar kādu citu valodu? Varbūt censties pielāgot un latviskot? Katram no šiem variantiem būtu savas priekšrocības un savi trūkumi, tomēr kā vispareizākais variants tika izvēlēts šo teksta daļu atstāt netulkotu un nemainītu. Tādējādi tiktu nodrošināta vismaz viena vieta, kur noteikti iespējams lietot to mūziku, ko šai muzikālajai komēdijai sarakstījis komponists Ž. B. Lulli.

Moljēra muzikālās komēdijas “Vidusšķiras augstmanis” tulkojumā lietots plašs spektrs dažādu stratēģiju gan attiecībā uz visu tekstu kopumā, arhaizējot mērķteksta valodu, gan arī attiecībā uz atsevišķiem teksta elementiem, atveidojot īpašvārdus (šajā gadījumā personvārdus), tulkojot dažādas kultūras un vēstures reālijas, kas eksistējušas 17. gs. Francijā, bet nav pazīstamas mūsdienu Latvijas auditorijai, tulkojot lugas humoru un komiskos elementus, kā arī citus sarežģītus gadījumus.

Maģistra darba autora panākumi tulkošanas procesā ir bijuši dažādi, tulkojumā atrodami gan veiksmīgi, gan mazāk veiksmīgi risinājumi, taču to mērķi, ko maģistra darba autors sev uzstādīja, veicot lugas tulkojumu, sasniegt ir izdevies.

SECINĀJUMI

Dramaturģijas tulkošanas lauks ir plašs un sarežģīts, jo sevī ietver ļoti daudz dažādu elementu – gan tādu, kas attiecas uz daiļliteratūras tulkošanu vispār, gan arī tādu, kas ir savdabīgi dramaturģijai. Šī maģistra darba mērķis bija iztulkot Moljēra muzikālo komēdiju “Vidusšķiras augstmanis” no franču valodas latviešu valodā un izanalizēt tulkošanas procesā lietotās tulkošanas stratēģijas. Maģistra darba uzdevumi ir izpildīti un mērķis – sasniegts.

Papildus pašsaprotamajām tulkojuma kvalitātes mērauklām (atbilstošs tulkojums katra teikuma semantiskā līmenī) iztulkotajam dramaturģijas tekstam jāatbilst vēl citiem kritērijiem: tam jābūt raiti tekošam, dabiskam un izrunājamam un uztveramam, tam mērķvalodā jārada tāds pats komiskais efekts uz auditoriju, kādu tas rada avotvalodā un tam (kopā ar scenogrāfiju, kas ir ārpus šī maģistra darba kompetences) auditorijai jārada saprotams priekšstats par avotkultūru un lugā apskatītajiem avotkultūras elementiem. Tas nozīmē, ka lugas teksts nedrīkst lietot tādus elementus, kas varētu riskēt izraut auditoriju no uzburtās pasaules.

Tulkojot Moljēra muzikālās komēdijas, jāņem vērā, ka to autors bija komiķis un satīriķis, kurš centās atspoguļot laikmetu, kurā dzīvoja, izsmejot nejēdzības, ko redzēja apkārtējā sabiedrībā. Tomēr viņš necentās runāt par lielām, vispārējām idejām, bet gan raksturoja konkrētus cilvēku tipāžus. Šāds laikmeta spogulis bija arī muzikālā komēdija “Vidusšķiras augstmanis”, un tās aktualitāti var saprast arī šodien, jo visos laikos pastāvējuši cilvēki, kas vēlas izlikties par kaut ko tādu, kas viņi nav, un, lai arī Latvijas kultūrvēsturiskajā kontekstā neeksistē augstmaņu kārtā neeksistē, šis vispārīgais princips Latvijas auditorijai ir saprotams un ar to ir iespējams identificēties.

Muzikālajā komēdijā “Vidusšķiras augstmanis” mūzikai, dejai un runātajam vārdam ir ierādīta vienlīdz svarīga loma. Kaut arī ir iespējams iztulkot un interpretēt tikai lugas tekstuālo daļu, un uzvest to bez pavadošajām dziesmām, dejām, izrādēm un intermēdijām, tomēr šāds lugas variants būtu uzskatāms par nonivelētu, tāpēc šīs un citu Moljēra muzikālo komēdiju kontekstā tulkotājam būtu jāņem vērā muzikālo elementu loma un klātbūtne tekstā, tos nevajadzētu tulkot šķirti un atrauti vienu no otra, bet gan kopā, lai spētu arī latviešu valodā iedzīvināt kaut ko no Moljēra izrāžu krāšņuma.

Lai iztulkotu tādu dramaturģijas darbu kā Moljēra muzikālā komēdija “Vidusšķiras augstmanis”, tulkotājam jāpārvalda un jālieto plašs spektrs dažādu stratēģiju. Šīs stratēģijas varētu būt attiecināmas uz visu tekstu kopumā (kā šajā gadījumā, arhaizējot mērķteksta

valodu, ja tas uzskatīts par vajadzīgu, bet arī nosakot autora balsi, avotteksta toni, reģistru un vispārējo domu, kā arī cenšoties atrast tam visam ekvivalences mērķvalodā un mērķkultūrā).

Augstāk minētās vispārējās parādības, protams, tekstā nekad neparādās vispārīgi, bet gan konkrētos elementos, piemēram, komisks teksts nav komisks vispār, bet gan sastāv no daudziem atsevišķiem elementiem, kas to padara komisku. Šie elementi tad kļūst par vienu no svarīgākajām teksta daļām, kuru tulkošanai jāpieiet rūpīgi un sistēmiski.

Tāpat plašs dažādu stratēģiju spektrs nepieciešams arī tad, kad tiek tulkoti atsevišķi teksta elementi, kurus grūti ietilpināt kādā lielākā kategorijā. Piemēram, svešas cilmes īpašvārdu atveide latviešu valodā atkarībā no avotvalodas fonētiskās un gramatiskās sistēmas var būt tieša un viegla vai arī ārkārtīgi sarežģīta, tomēr arī it kā vienkāršajās valodu kombinācijās īpašvārdu atveide var izrādīties piņķerīga. Tādos gadījumos tulkotājam jāvadās ne tikai pēc iepriekš noteiktām vadlīnijām (ja tādas ir), bet arī pēc iekšējās dzirdes un valodas izjūtas, lai varētu nodrošināt īpašvārdu labskaņu, izrunājamību un uztveramību.

Vissarežģītākais uzdevums Moljēra muzikālajām komēdijām līdzīgos dramaturģijas darbos slēpjas dažādu kultūras un vēstures reāliju, kā arī humora un komisko elementu tulkošanā, kā arī dažādu idiomātisku izteicienu un frazeoloģismu tulkošanā. Šeit dot kādu vienu formulu vai risinājumu, kas derētu visos gadījumos, taču var droši teikt, ka tieša pārnese vai kalkēšana ir iespējama visai reti. Tā vietā tulkotājam jādemonstrē sava erudīcija ne tikai avotvalodā un avotkultūrā, bet vēl jo vairāk mērķvalodā un mērķkultūrā, lai varētu atrast (vai, ja vajadzīgs, radīt) mērķvalodā ekvivalentus elementus, ar kuriem radīt līdzīgu efektu.

Šajā maģistra darbā analizētais Moljēra muzikālās komēdijas “Vidusšķiras augstmanis” tulkojums ir veikts konkrētā veidā, maģistra darba autors tulkošanas rezultātā vēlējās iegūt tādu tekstu, kas ļautu auditorijai sajūst avotkultūras svešādumu, un tulkošanas gaitā izdarīja dažādas izvēles, lai pie šī rezultāta nonāktu (piemēram, mērķteksta valodas arhaizēšana). Jautājums par maģistra darba autora veikto izvēļu pamatotību un iespējamo efektu uz auditoriju ir diskutabls, un, ņemot vērā faktu, ka Latvijas teātra auditorijai droši vien nav homogēna, paredzams, ka uz dažādu auditoriju tulkojuma teksts atstātu dažādu iespaidu. Jebkurā gadījumā maģistra darba autoram izdevās sasniegt izvēlēto rezultātu.

Kā jau sacīts iepriekš, tādos darbos kā Moljēra muzikālās komēdijas, lugas tekstu nevar skatīt šķirti no mūzikas klātbūtnes un dziesmu tekstiem, tomēr šī maģistra darba ietvaros pilnīgi atdzejot lugā “Vidusšķiras augstmanis” ietvertās dziesmas nebija iespējams. Šāds darbs būtu atsevišķa pētījuma vērts, un to būtu ļoti svarīgi veikt, lai iegūtu pilnīgu un viengabalainu lugas versiju latviešu valodā. Bez šīm dziesmām tulkojuma teksts ir uzskatāms par tikai daļēji pabeigtu, to ir iespējams lietot kā bāzes tekstu, lai komēdiju iestudētu teātrī,

taču tajā būtu vajadzīgs veikt zināmas korekcijas, lai izrādē jēgpilni iekļautu vai, tieši otrādi, no tās pilnīgi izskaustu lugas iekšējo muzikālo raksturu.

Moljēra lugas latviešu valodā ir tulkotas ļoti maz, un modernā, 21. gadsimtam raksturīgā latviešu valodā nav tulkotas vispār. Tādēļ darbības iespējas citiem tulkotājiem un tulkojumzinātnes pētniekiem ir ārkārtīgi plašas. Varētu mēģināt lugu “Vidusšķiras augstmanis” iztulkot modernā, mūsdienīgā latviešu valodā, vai varbūt pat adaptēt un pārnest uz tādu kultūras kontekstu, kas Latvijas auditorijai, iespējams, būtu saprotamāks. To pašu var darīt arī ar citām Moljēra lugām – tulkot tās modernā vai arhaizētā latviešu valodā, adaptēt, veidot variantus, un tad analizēt šīs darbības veiksmes un neveiksmes, lai varētu secināt, tieši kā Moljērs būtu tulkojams latviešu valodā.

TĒZES

1. Moljēra muzikālā komēdija “Vidusšķiras augstmanis” jēgas ziņā ir satīra par cilvēkiem, kas cenšas uzdoties par to, kas viņi nav. Formas ziņā tas ir dramaturģijas darbs, kur liela nozīme arī mūzikai – dziesmai un dejai.
2. Dramaturģijas – kā jebkura daiļliteratūras žanra – tekstā izteiksmes veids ir tikpat svarīgs kā teksta semantiskā jēga. Tāpēc šādu tekstu tulkošanā nav vienas pareizas atbildes, tulkojums ir atkarīgs no tulkotāja izdarītām izvēlēm.
3. Dramaturģijas teksts pēc savas būtības tiek iestudēts uz teātra skatuves, kur tam pievienojas dažādi audiovizuāli un neverbāli komponenti. Tāpēc dramaturģijas teksta tulkojums pats par sevi vēl nav pilnīgs literārs darbs; šādā tulkojumā ir jāņem vērā audiovizuālo un neverbālo elementu klātbūtne un nozīme.
4. Viens no daiļliteratūras – un attiecīgi arī dramaturģijas – teksta tulkojuma mērķiem ir radīt mērķauditorijā tādu pašu efektu, kādu radīja avotteksts. Pastāv gadījumi, kad šī mērķa sasniegšanai var un pat vajag upurēt kādu daļu teksta semantiskās jēgas.
5. Humors varbūt referenciāls un/vai verbāls. Lai tulkotu katru no šiem humora veidiem, jālieto atšķirīgas tulkošanas stratēģijas. Bieži vien komiskais elements ir svarīgāks nekā izteikuma semantiskā jēga.
6. Lai radītu auditorijai svešāduma sajūtu un ļautu iepazīt avotkultūru un tajā “iegremdēties”, tulkojuma tekstu ir iespējams arhaizēt, ieviešot tajā dažādus arhaiskus elementus, bet necenšoties restaurēt kādu konkrētu valodas etimoloģijas posmu.
7. Dramaturģijas avottekstā atrodamie īpašvārdi mērķtekstā jāatveido tā, lai tie būtu izrunājami un uztverami. Latviešu valodā to izdarīt palīdz noteiktie atveides principi un vadlīnijas. Tomēr izrunājamība un uztveramība ir svarīgāka par noteiktajiem atveides principiem.
8. Reāliju tulkošana ir viens no sarežģītajiem tulkošanas aspektiem, un, lai iztulkotu kultūras reālijas, vajadzīgs plašs tulkošanas stratēģiju spektrs.
9. Sarežģīta ir arī dažādu avotvalodā lietotu idomātisku izteicienu, frazeoloģismu un lamuvārdu tulkošana, jo tie ir balstīti avotkultūrā un atrisat tiešas atbildes mērķkultūrā bieži vien nav iespējams.
10. Dramaturģijas tulkotājam jābūt elastīgam, radošam, ar labu valodas izjūtu, jāorientējas avotkultūrā un mērķkultūrā un jābūt pazemīgam.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA

1. Molière. (2015) *Le Bourgeois gentilhomme*. Paris : Flammarion.
2. Aaltonen, S. (2010) Drama Translation. In Gambier, Y., Van Doorslaer, L. (eds.) *Handbook of Translation Studies*. Volume 1. (pp. 105–110) Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
3. Franco Aixelà, J. (1996) Culture-specific items in Translation. In Álvarez, R. And Vidal, C. A. (eds.) *Translation, Power, Subversion*. Clevedon: Multilingual Matters, pp. 52–78.
4. Baldunčiks, J. (n. d.) *Citvalodu īpašvārdu atveide latviešu valodā (vēsturisks pārskats)*. Pieejams: <http://www.letonika.lv/article.aspx?id=personvardi> [Skatīts: 2017. gada 30. maijā].
5. Bassnett, S. (2002) *Translation Studies*. London and New York: Routledge.
6. Bassnett-McGuire, S. (2014) Ways Trough the Labyrinth. Strategies and Methods for Translating Theatre Texts. In Hermans, T. (ed.) *The Manipulation of Literature. Studies in Literary Translation*. (pp. 87–102) New York: Routledge.
7. Bosseaux, C. (2011) The Translation of Song. In Malmkjær, K. and Windle, K. (eds.) *The Oxford Handbook of Translation Studies*. (pp. 183–197) Oxford: Oxford University Press.
8. Brugnolo, F., Carocci, R. (2013) *Profilo delle letterature romanze medievali*. Roma: Carocci.
9. Canova-Green, M.-C. (2006) The career strategy of an actor turned playwright: ‘de l’audace, encore de l’audace, toujours de l’audace’. In Bradby, D. and Calder, A. (eds.) *The Cambridge Companion to Molière*. (pp. 1–13) Cambridge: Cambridge University Press.
10. Chiaro, D. (2012) *Translation, Humour and the Media*. London/New York: Continuum.
11. Clarke, J. (2006) The material conditions of Molière’s stage. In Bradby, D. and Calder, A. (eds.) *The Cambridge Companion to Molière*. (pp. 15–36) Cambridge: Cambridge University Press.
12. Cómite Narváez, I., Valverde Zambrana, J. M. (2014) How to translate culture-specific items: a case study of tourist promotion campaign by Turespaña. *The Journal*

- of *Specialised Translation*. 21. Pieejams:
http://www.jostrans.org/issue21/art_comitre.pdf [Skatīts: 2017. gada 2. maijā].
13. Dumestre, V. (2005) *Molière, Jean-Baptiste Lully. Le Bourgeois gentilhomme en DVD*. Le Poème harmonique, Alpha.
 14. Eco, U. (2013) *Dire quasi la stessa cosa. Esperienze di traduzione*. Milano: Bompiani.
 15. Endzelīns, J. (1951) *Latviešu valodas gramatika*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.
 16. Endzelīns, J. (red.) (2007) *Latviešu pareizrakstības vārdnīca*. Alūksne: Eraksti.
 17. Endzelīns, J., Mīlenbahs, K. (1993) *Latviešu valodas mācība*. Rīga: Zvaigzne.
 18. Endzelīns, J., Mūlenbachs, K. (1934) *Latviešu gramatika*. Rīga: Valters un Rapa.
 19. Ferreyrolles, G. (1994) Molière. In Beaumarchais, J.-P., Couty, D., Rey, D. (eds.) *Dictionnaire des littératures de langue française*. M-R. (pp. 1634–45) Paris: Bordas.
 20. *Franču īpašvārdu atveide latviešu valodā* (2004) Rīga: Zinātne.
 21. Hardwick, L. (2000) *Translating Words, Translating Cultures*. London: Duckworth.
 22. Hawcroft, M. (2007) *Molière. Reasoning with Fools*. Oxford: Oxford University Press.
 23. Huguet, E. (1910) *Petit glossaire des classiques français du dix-septième siècle*. Paris: Hachette et Cie.
 24. Jin, D. (2003) *Literary Translation. Quest for Artistic Integrity*. Manchester & Northampton: St. Jerome.
 25. Landers, C. E. (2001) *Literary Translation. A Practical Guide*. Clevedon/Buffalo/Toronto/Sydney: Multilingual Matters.
 26. *Latviešu etimoloģijas vārdnīca* (2001). Rīga: Avots.
 27. *Latviešu valodas vārdnīca* (2016) Rīga: Avots.
 28. Mazouer, C. (2006) Comédies-ballets. In Bradby, D. and Calder, A. (eds.) *The Cambridge Companion to Molière*. (pp. 107–119) Cambridge: Cambridge University Press.
 29. Molière (2001) *The Bourgeois Nobleman*. Wedmore. Pieejams:
<http://www.holdenhurst.co.uk/wtc/bourgeois/sact1.htm> [Skatīts 2016. gada 2. maijā].
 30. Molière (2013) *The Middle Class Gentleman*. Pieejams:
<http://www.gutenberg.org/files/2992/2992-h/2992-h.htm#linkact3> [Skatīts 2017. gada 3. martā].
 31. Molière (n. d.) *El burgués gentilhombre*. Pieejams:
<https://docs.google.com/document/d/1SRrZiCAAOWE2BtzCy2CA5BDBEITZ9uZ9ezvXrOQIPU/edit> [Skatīts 2017. gada 3. martā].
 32. Moljērs (1923) *Skapēna nedarbi*. Rīga: Leta.

33. Moljērs (1939) *Skapēna blēdības*. Pieejams:
http://www.kroders.lv/uploads/story/pdf_9.pdf [Skatīts 2016. gada 31. oktobrī]
34. Moljērs (1972) *Komēdijas*. Rīga: Liesma.
35. Moljērs (n. d.) *Žoržs Dandēns jeb Piemuļķotais vīrs*. Pieejams:
http://www.kroders.lv/uploads/story/pdf_8.pdf [Skatīts 2016. gada 31. oktobrī]
36. *Mūzikas leksikons* (2006) Rīga: RaKa.
37. Newmark, P. (1988) *A Textbook of Translation*. New York/London/Toronto/Sydney/Tokyo: Prentice Hall.
38. Norman, L. F. (2006) Molière as satirist. In Bradby, D. and Calder, A. (eds.) *The Cambridge Companion to Molière*. (pp. 57–70) Cambridge: Cambridge University Press.
39. *Noteikumi par personvārdu rakstību un lietošanu latviešu valodā, kā arī to identifikāciju* (2004. gada 2. marts) Latvijas Republika, Minsitru Kabinets. Spēkā no 06.03.2004. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=85209> [Skatīts 2016. gada 1. novembrī]
40. Parish, R. (2006) How (and why) not to take Molière too seriously. In Bradby, D. and Calder, A. (eds.) *The Cambridge Companion to Molière*. (pp. 1–13) Cambridge: Cambridge University Press.
41. Powell, J. S. (2006) Le Bourgeois Gentilhomme: Molière and Music. In Bradby, D. and Calder, A. (eds.) *The Cambridge Companion to Molière*. (pp. 107–119) Cambridge: Cambridge University Press.
42. Ritchie, G. (2012) Linguistic Factors in Humour. In Chiaro, D. (ed.) *Translation, Humour and Literature*. (pp. 33–48) London/New York: Continuum.
43. *Robert pratique* (2011) Paris: Dictionnaires le Robert.
44. *Sporta vārdnīca* (2010) Rīga: LSPA. Pieejams:
http://lspa.eu/files/study/lection_materials/U.Svinks/Vardnica_latviski.pdf [Skatīts: 2016. gada 31. maijā]
45. Stenders, J. F. (2015) *Latviešu gramatika. 1783*. Rīga: LU Literatūras, folkloras un mākslas institūts.
46. Vandaele, J. (ed.) (2002) Translating Humour. Special Edition, *The Translator*, 8 (2).
47. Vandaele, J. (2010a) Humor in translation. In Gambier, Y., Van Doorslaer, L. (eds.) *Handbook of Translation Studies*. Volume 1. (pp. 147–152) Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

48. Vandaele, J. (2010b) Wordplay in translation. In Gambier, Y., Van Doorslaer, L. (eds.) *Handbook of Translation Studies*. Volume 2. (pp. 180–183) Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
49. Windle, K. (2011) The Translation of Drama. In Malmkjær, K. and Windle, K. (eds.) *The Oxford Handbook of Translation Studies*. (pp. 153–168) Oxford: Oxford University Press.
50. Zare-Behtash, E., Firoozkoobi, S. (2010) Culture-Specific Items in Literary Translations. *Translation Journal*, 14 (1). Pieejams: <http://translationjournal.net/journal/51culture.htm> [Skatīts: 2017. gada 2. maijā].
51. Zatlin, P. (2005) *Theatrical Translation and Film Adaptation. A Practitioner's View*. Clevedon/Buffalo/Toronto: Multilingual Matters.
52. Zauberga, I. (2016) *Tulkošanas teorija profesionāliem tulkiem un tulkotājiem*. LU Humanitāro zinātņu fakultātes Sastatāmās valodniecības un tulkošanas nodaļa.
53. Мольер (1998) *Межанин во дворянстве*. Pieejams: <http://www.lib.ru/MOLIER/meshanin.txt> [Skatīts: 2017. gada 11. martā].

Interneta resursi

1. Pieejams <http://dainuskapis.lv/daina/5157-1> [Skatīts: 2017. gada 2. februārī].

PIELIKUMS. “VIDUSŠĶIRAS AUGSTMANIS”

Moljērs “Vidusšķiras augstmanis” No franču valodas tulkojis Ingus Macats

Muzikāla komēdija

Darbs uzrakstīts Šamborā, 1670. gada oktobrī karalim par prieku, un Karaliskā teātra trupa to pirmoreiz izrādīja publikai tā paša 1670. gada 23. novembrī, Parīzes Palērojāla teātrī⁷.

Iesaisītās personas

ŽURDĒNS, turīgs saimnieks,

ŽURDĒNA KUNDZE, viņa sieva,

LUSILLA, viņu meita,

NIKŌLA, kalpone,

KLEONTS, Lusillas iemīļotais,

KOVJĒLS, viņa sulainis,

DORĀNTS, grāfs, Dorimēnes mīļākais,

DORIMĒNE, marķīze,

MŪZIKAS MEISTARS,

MŪZIKAS MEISTARA MĀCEKLIS,

DEJAS MEISTARS,

ZOBENU MEISTARS,

FILOSOFI,

SKRODERIS,

SKRODERZELLIS,

DIVI KALPOTĀJI,

DZIEDĀTĀJI, DZIEDĀTĀJAS, SPĒLMAŅI, DEJOTĀJI, PAVĀRI,

SKRODERZELĻI un citas intermedijās un izrādē darbojošās personas.

Darbība notiek Parīzē.

⁷ *Théâtre du Palais-Royal*

Pirmais cēliens

Uvertīru spēlē liels mūziķu un instrumentu pulks; skatuves centrā redzams Mūzikas meistara māceklis, kurš pie galda raksta melodiju serenādei, ko prasījis Žurdēns.

1. aina

Mūzikas meistars, Dejas meistars, trīs dziedātāji, divi vijolnieki, četri dejotāji.

- Mūzikas meistars** (*dziedātājiem*) Nākait, nākait šajā istabā un atvelciet elpu, iekams viņš nāk!
- Dejas meistars** (*dejojājiem*) Jūs arī, nākait šurpu!
- Mūzikas meistars** (*māceklim*) Vai ir gatavs?
- Māceklis** Ir.
- Mūzikas meistars** Palūkosim... Raug, tas ir kas labs.
- Dejas meistars** Vai kaut kas jauns?
- Mūzikas meistars** Ir gan, tā ir melodija serenādei, ko es savam māceklim liku šeit uzrakstīt, kamēr mēs gaidām, kad pamodīsies kungs.
- Dejas meistars** Vai drīkstu to aplūkot?
- Mūzikas meistars** Jūs to dzirdēsiet kopā ar dialogiem, kad viņš ieradīsies. Viņš ilgi nesebosies.
- Dejas meistars** Mūsu darbs – i jūsējais, i manējais – tagad ir vērā jemams.
- Mūzikas meistars** No tiesas. Mēs šeit esam uzgājuši taisni tādu vīru, kāds mums abiem vajadzīgs. Ar šiem sapņiem par augstdzimtību un eleganci, ko Žurdēna kungs sev iejēmis galvā, mēs gūstam patīkamus ienākumus. Jūsu dejas un manas mūzikas dēļ es vēlētos, kaut ikkatrs kungs būtu kā viņš.
- Dejas meistars** Ne gluži katrs; es tomēr vēlētos, kaut viņš labāk prastu apieties ar to, ko mēs viņam sniedzam.
- Mūzikas meistars** Viņš to no tiesas prot slikti, bet maksā viņš labi, un šobrīd mūsu mākslām taisni tas ir nepieciešams vairāki nekā jēlkašs cits.
- Dejas meistars** Man jāatzīst, ka es tomēr mazliet ilgojos pēc slavas un aplausi mani aizkustina; un es uzskatu, ka katram māksliniekam ir gaužām lielas mocības rādīt savu mākslu muļķiem un sevi iztukšot, pakļaujoties nejēgas barbariskam vērtējumam. Ir taču bauda, nemaz neiebilstiet, strādāt tādiem kungiem, kas ir spējīgi sajūst mākslas smalkās nianses, un kuņi prot pienācīgi novērtēt mākslas darba skaistumu, kā arī padarīto atalgot ar tīkami atzinīgu novērtējumu. Patiesi, vislabākā alga, ko iespējams sajemt par savu darbu, ir redzēt, ka tas tiek novērtēts un apbērts ar pagodinošiem aplausiem. Manuprāt, par mūsu izlietāto spēku nava vērtīgākas samaksas kā zinātāja uzslavas; tā ir dievišķa bauda.
- Mūzikas meistars** Es jums pilnīgi piekritu un to izjūtu gluži tāpat kā jūs. Mani ar nekas tā neielīkmo kā aplausi, par kuņiem jūs runājat. Tomēr tie ir vieni tvaiki, no kā nevar izdzīvot; uzslavas vienas pašas cilvēku neapgādā, tām vajaga pievienot ko taustāmu. Un vislabākais veids, kā slavēt, ir ar rokām. Šis vīrs no tiesas ir neapgaismots, viņš runā muļķības par

- itin visu un aplausus veltī vienīgi nejdzībām, taču gara kļūdas izlabo sudrabs – Žurdēna kunga makā valda skaidrība, viņa uzslavām ir naudas veidols, un šis kungs, kā jau jūs zināt, mums ir vērtīgāks nekā izglītotais augstmanis, kas mūs abus še ievēda.
- Dejas meistars** Jūsu sacītajā ir kāds grauds patiesības, taču man šķiet, ka jums nauda mazliet par daudz no svara. Taustāmi labumi ir kaut kas tik zems, ka godīgam cilvēkam nūdien nepiedien tiem izrādīt pieķeršanos.
- Mūzikas meistars** Un tomēr to naudu, kuŗu jums piešķiŗ mūsu kungs, jūs piejemat itin mīļu prātu.
- Dejas meistars** Bez šaubām, tomēr es tanī neatrodu visas savas laimes, un es vēlētos, kaut viņam pie visas šīs turības būtu arī kāds mazumiņš gaumes.
- Mūzikas meistars** Man ar tas patiktu, un pie tā mēs abi šē strādājam, cik vien spējam. Tomēr Žurdēna kungs mums jebkuŗā gadījumā dod iespēju iegūt vārdu sabiedrībā. Un viņš citu vietā maksās par to, ko citi slavēs viņa vietā.
- Dejas meistars** Raug, tur jau viņš nāk!

2. aina

Žurdēns, divi kalpotāji, Mūzikas meistars, Dejas meistars, vijolnieki, dziedātāji un dejotāji.

- Žurdēns** Nu ko, kungi? Kas ir? Parādīsīt man savus pekstiņus?
- Dejas meistars** Kā, lūdzu? Kādus vēl pekstiņus?
- Žurdēns** Ē, to... kā jūs to saucat... to jūsu prologu vai dialogu ar dziesmām un dančiem.
- Dejas meistars** Ā!
- Mūzikas meistars** Vei, mēs esam gatavi.
- Žurdēns** Es jums liku mazliet pagaidīt, bet tas tādēļ, ka šodien vēlējos aptērties kā smalki ļaudis. Mans skroderis man atsūtījis zīda zeķes, kuŗās šķītu nespējam ietilpināties.
- Mūzikas meistars** Mēs šē esam vienīgi jūsu dēļ.
- Žurdēns** Es jūs abus lūdzu neaiziet, iekams atnesīs manus svārkus, lai jūs varētu mani tajos redzēt.
- Dejas meistars** Ko vien vēlaties.
- Žurdēns** Jūs mani redzēsīt no galvas līdz papēžiem aptērtu kā pienākas.
- Mūzikas meistars** Par to nava nekādu šaubu.
- Žurdēns** Es liku šos rītasvārkus pašūdināt no Indijas zīda.
- Dejas meistars** Tie ir ļoti skaisti.
- Žurdēns** Mans skroderis sacīja, ka smalki ļaudis rītos tā tērpjoties.
- Mūzikas meistars** Jums tie lieliski piestāv.
- Žurdēns** Kalpotāji! Ei, kur abi mani kalpotāji!
- 1. kalpotājs** Ko jūs vēlētos, mešjē?

- Žurdēns** Neko. Tikai pārbaudīt, vai jūs mani labi dzirdat. (*Uz abiem meistariem*) Ko jūs domājat par manām livrejām?
- Dejas meistars** Tās ir apburošas.
- Žurdēns** (*pa pusei paver rītasvārkus un parāda savu apģērbu: šauras sarkana samta bikses līdz ceļiem un zaļa samta apakšjaku*) Pavei, arī mani mājassvārki, lai es varētu izpildīt savus rīta vingrojumus.
- Mūzikas meistars** Ļoti eleganti!
- Žurdēns** Kalpotāj!
- 1. kalpotājs** Mesjē?
- Žurdēns** Un otrs?
- 2. kalpotājs** Mesjē?
- Žurdēns** Jemiet manus rītasvārkus. Vai es šādi izskatos labi?
- Dejas meistars** Ārkārtīgi! Labāki vairs nevar būt!
- Žurdēns** Palūkosim mazliet jūsu veikumu.
- Mūzikas meistars** Es gribētu pirms tam jums parādīt dziesmu, ko šis puisis sacerēja serenādei, kuru man lūdzāt. Viņš ir viens no maniem mācekļiem, un viņam šinīs lietās ir apbrīnojamas dāvanas.
- Žurdēns** Labi, bet nevajadzētu likt to darīt māceklim; jūs pats neesat par labu šim darbam.
- Mūzikas meistars** Neļaujiet, ka mācekļa vārds jūs biedē. Šādi mācekļi ir tikpat prasmīgi kā lielākie meistari, un dziesma ir tik skaista, cik vien var būt. Tikai klausieties.
- Žurdēns** Dodiet manus rītasvārkus, lai es labāki dzirdētu... Pagaidiet, man šķiet, ka labāki būs bez rītasvārkiem... Nē, atdodiet tos man, tā būs labāki.
- Dziedātājs** (*dzied*) Ilgojos bez mitas es, tik dziļas manas sāpes,
Uz jūsu skaistām acīm esmu mūžīgs ceļinieks.
Ja šāds jums skats uz to, kas jūsu dēļ tvīkst mīlas slāpēs,
Ak vai! kā jūsu priekšā kristu nāvīgs ienaidnieks!?
- Žurdēns** Šī dziesma man šķiet pārāk žēla, tā uzdzen miegu. Es gribētu, ka jūs to šur un tur pataisāt mazliet jautrāku.
- Mūzikas meistars** Bet mesjē, dziesmas melodijai taču vajaga saderēt ar vārdiem.
- Žurdēns** Es savulaik iemācījos vienu patiesi jauku meldiju. Pagaidiet... kā nu bija?
- Dejas meistars** Es tiešām nezinu!
- Žurdēns** Tur bija kaut kas par aitām.
- Dejas meistars** Par aitām?
- Žurdēns** Taisni tā. Ā!

(*dzied*) Šķita man, ka Žanetilla
Skaista, mīla ir un maiga.
Šķita man, ka Žanetilla,
Maiga ir kā aitas villa.
Nava vis tā maigais jērs.
Vai, ak vai, cik viņa baiga
Nikna tā kā meža zvērs!

- Nu, vai nava jauks meldiņš?
- Mūzikas meistars** Visjaukākais pasaulē!
- Dejas meistars** Un jūs labi dziedat.
- Žurdēns** Turklāt es mūziku nemaz i neesmu mācījies.
- Mūzikas meistars** Jums vajadzētu to apgūt, mesjē, gluži tāpat kā jūs mācāties deju. Šīs abas mākslas savā starpā ir cieši saistītas.
- Dejas meistars** Un tās paveļ cilvēka dvēseli skaistām lietām.
- Žurdēns** Vai smalki ļaudis mācās arī mūziku?
- Mūzikas meistars** Mācās gan, mesjē.
- Žurdēns** Tad es to mācīšos. Bet nezinu, kuŗā laikā varēšu to darīt, jo bez Zobenu meistara, kas man pasniedz stundas, esmu izsaucis arī Filozofu, kam darbs būtu jāsāk šorīt.
- Mūzikas meistars** Filosofija ir svarīga, bet mūzika, mesjē, mūzika...
- Dejas meistars** Mūzika un deja... mūzika un deja, raug, viss, kas vajadzīgs.
- Mūzikas meistars** Nava nekā cita, kas šinī valstī būtu tik derīgs kā mūzika.
- Dejas meistars** Nava nekā cita, kas cilvēkam būtu tik nepieciešams kā deja.
- Mūzikas meistars** Bez mūzikas valsts nevar pastāvēt.
- Dejas meistars** Bez dejas cilvēks nespēj nekā izdarīt.
- Mūzikas meistars** Visas nekārtības un visi pasaules kaŗi izceļas vienīgi no tā, ka ļaudis nava izglītoti mūzikā.
- Dejas meistars** Visas cilvēku nelaimes un visi šaušalīgie notikumi, ar ko pilna vēsture, visas politiķu kļūdas un lielo vadoņu kļūmes notiek vienīgi tādēļ, ka ļaudis neprot dejot.
- Žurdēns** Kā tā?
- Mūzikas meistars** Vai tad kaŗš neceļas no saskaņas trūkuma?
- Žurdēns** No tiesas.
- Mūzikas meistars** Bet ja ikviens apgūtu mūziku, vai tad tā nekalpotu par līdzekli, ar kuŗu ļaudīm savā starpā saskanēt un pasaulei iegūt vispārēju mieru?
- Žurdēns** Jums taisnība.
- Dejas meistars** Kad kāds cilvēks savā uzvedībā ir pieļāvis kļūdu – vai tas būtu ģimenes lietās, vai valsts pārvaldē, vai arī vadot kaŗaspēku – vai tad par viņu neteic: “Tas un tas ir spēris kļūmīgu soli tanī un tanī lietā”?
- Žurdēns** Jā, tā tiešām runā.
- Dejas meistars** Vai tad kļūmīgu soli var spert kāda cita iemesla dēļ, ja ne tādēļ, ka cilvēks neprot dejot?
- Žurdēns** No tiesas, jums abiem ir taisnība.
- Dejas meistars** Tas tādēļ, lai jums parādītu, cik lieliska un derīga ir deja un mūzika.
- Žurdēns** Tagad es saprotu.
- Mūzikas meistars** Vai vēlaties redzēt mūsu abu darba augļus?
- Žurdēns** Rādait.
- Mūzikas meistars** Kā jau es jums sacīju, šo nelielo darbiņu es savulaik sarakstīju, lai atklātu dažādas jūtas, ko ir iespējams izsacīt mūzikā.
- Žurdēns** Lieliski.
- Mūzikas meistars** Labi, nākait priekšā. Jums jāiedomājas, ka viņi ir tērpušies kā gani.
- Žurdēns** Kamdēļ mūždien gani? Tagad visapkārt to vienu redz.

Dejas meistars	Tiklīdz cilvēki runā caur mūziku, tā ticamības dēļ tūlīt vajaga iet aplokā. Dziedāšana visos laikos ir bijuse ganu māksla, un nava pārāk dabīgi dialogā savas jūtas likt izdziedāt prinčiem un turīgiem saimniekiem.
Žurdēns	Labi, labi. Palūkosim. <i>Dialogs mūzikā. Dziedātāja, divi dziedātāji.</i>
Dziedātāja	Un coeur, dans l'amoureux empire, De mille soins est toujours agité : On dit qu'avec plaisir on languit, on soupire ; Mais, quoi qu'on puisse dire, Il n'est rien de si doux que notre liberté.
1. dziedātājs	Il n'est rien de si doux que les tendres ardeurs. Qui font vivre deux coeurs Dans une même envie. On ne peut être heureux sans amoureux désirs : Otez l'amour de la vie, Vous en êtes les plaisirs.
2. dziedātājs	Il serait doux d'entrer sous l'amoureuse loi, Si l'on trouvoit en amour de la foi ; Mais, hélas ! ô rigueur cruelle ! On ne voit point de bergère fidèle, Et ce sexe inconstant, trop indigne du jour, Doit faire pour jamais renoncer à l'amour.
1. dziedātājs	Aimable ardeur,
Dziedātāja	Franchise heureuse,
2. dziedātājs	Sexe trompeur,
1. dziedātājs	Que tu m'es précieuse !
Dziedātāja	Que tu plais à mon coeur !
2. dziedātājs	Que tu me fais d'horreur !
1. dziedātājs	Ah ! quitte pour aimer cette haine mortelle.
Dziedātāja	On peut, on peut te montrer Une bergère fidèle.
2. dziedātājs	Hélas ! où la rencontrer ?
Dziedātāja	Pour défendre notre gloire, Je te veux offrir mon coeur.
2. dziedātājs	Mais, Bergère, puis-je croire Qu'il ne sera point trompeur ?
Dziedātāja	Voyons par expérience Qui des deux aimera mieux. Qui manquera de constance, Le puissent perdre les Dieux !
2. dziedātājs	Le puissent perdre les Dieux !
Visi dziedātāji	A des ardeurs si belles Laissons-nous enflammer : Ah ! qu'il est doux d'aimer, Quand deux coeurs sont fidèles !

- Žurdēns** Vai tas ir viss?
- Mūzikas meistars** Viss.
- Žurdēns** Man šķiet labi sataisīts. Dažas vietas tur ir diezgan jaukas.
- Dejas meistars** Raug, no savas puses piedāvāju jums nelielu sacerējumu, kas ietver skaistākās kustības un figūras, kādas vien dejā iespējamas.
- Žurdēns** Vai tur arī būs gani?
- Dejas meistars** Tur būs tas, kas patīk jums.

*Četri dejojāji izpilda dažādas kustības un soļus, ko viņiem liek Dejas meistars.
Šī deja ir pirmā intermēdija.*

Otrais cēliens

1. aina

Žurdēns, Mūzikas meistars, Dejas meistars, kalpotājs

- Žurdēns** Pavei, tas nu gan ir šiki, un šie ļaudis labi danco.
- Mūzikas meistars** Kolīdz deja būs savienota ar mūziku, būs vēl iespaidīgāk, un nelielajā izrādē, ko esam jums sarūpējuši, jūs varēsīt redzēt ko patiesi elegantu.
- Žurdēns** Tas būs jau drīzi. Un persona, kuras dēļ es šo visu rīkoju, man izrādīs lielu godu, ierodoties šajā mielastā.
- Dejas meistars** Viss ir sagatavots.
- Mūzikas meistars** Turklāt, mesjē, ar to vēl nepietiek, tik izcilam kungam kā jūs, kas saprotat skaistas lietas, ik trešdienu vai ik ceturtdienu savās mājās vajaga rīkot koncertus.
- Žurdēns** Vai smalki ļaudis tādus rīko?
- Mūzikas meistars** Jā, mesjē.
- Žurdēns** Tad es ar rīkošu. Vai tas būs skaisti?
- Mūzikas meistars** Bez šaubām. Jums vajadzēs trīs dziedātājus – soprānu, tenoru un basu –, ko pavadīs viōla, teorba un klavesīns, kas spēlēs ģenerālbasu, un divas vijoles refrēniem.
- Žurdēns** Un vēl tur vajadzēs pielikt arī raga tauri. Man raga taure ļoti patīk, tas ir ļoti labskanīgs instruments.
- Mūzikas meistars** Ļaujiet visu nokārtot mums.
- Žurdēns** Vismaz neaizmirstiet kādu drīzi atsūtīt, lai padzied pie galda.
- Mūzikas meistars** Jums būs viss, kas vajadzīgs.
- Žurdēns** Bet galvenais, lai izrāde būtu skaista.
- Mūzikas meistars** Jūs būsīt pilnīgi apmierināts; īpaši jums patīks tie menueti, ko tur redzēsīt.
- Žurdēns** Ā, menuets ir mana deja, es gribu, lai jūs redzat, kā es to dancoju. Aiziet, meistar!
- Dejas meistars** Lūdzu, cepuri, mesjē. La, la, la; la, la, la, la, la, la; la, la, la, bis; la, la, la; la, la, la. Lūdzu, ritmā! La, la, la, la. Kāju taisni! La, la, la. Nekustinaīt tik ļoti plecus! La, la, la, la, la; la, la, la, la, la. Jums

- rokas stāv greizi. La, la, la, la, la. Paceliet galvu! Pagrieziet pēdas uz āru! La, la, la. Iztaisnojieties!
- Žurdēns** Nu?
- Mūzikas meistars** Pasaulē nava labāka dejotāja!
- Žurdēns** Par to runājot, ierāda man, kā pareizi taisīt reveransu marķīzes priekšā; man tas drīzi būs vajadzīgs.
- Dejas meistars** Reveransu marķīzes priekšā?
- Žurdēns** Marķīzes vārdā Dorimēne.
- Dejas meistars** Dodiet man roku!
- Žurdēns** Nē. Jūs tikai parādiat. Es atcerēšos.
- Dejas meistars** Ja jūs gribat viņai izrādīt ārkārtīgu cieņu, jums vispirms vajaga viņai paklanīties no lielāka attāluma, tad vajaga kāpties uz priekšu ar vēl trim reveransiem un beigās noliekties līdz pat viņas ceļiem.
- Žurdēns** Parāda man! Labi.
- Kalpotājs** Mesjē, lūk, ir ieradies Zobenu meistars.
- Žurdēns** Teic, lai viņš nāk mani mācīt še. Es gribu, lai jūs redzat, kā man sokas.

2. aina

Zobenu meistars, Mūzikas meistars, Dejas meistars, Žurdēns, divi kalpotāji.

- Zobenu meistars** (*ieliek Žurdēna kungam rokā floreti*) Aidā, mesjē, paklanaities. Iztaisnojiet ķermeni. Mazliet vairāk svara uz kreiso kāju. Kājas ne tik plati. Pēdas vienā līnijā. Dūri pret gurniem. Zobena galu pret plecu. Roku ne tik ļoti izstieptu. Kreiso roku acu augstumā, saliektu. Kaklu taisnu. Skatu drošu. Nākait! Turiet ķermeni stingru. Aizskariet mani ceturtajā pozīcijā un atgriezieties. Viens, divi. Atpakaļ. Vēlreiz ar stingru soli. Atkāpieties. Kad jūs tuvojaties, mesjē, zobenam vajaga iet pa priekšu, bet ķermenim palikt aizsegtam. Viens, divi. Nākait, aizskariet mani trešajā pozīcijā un atgriezieties. Nākait! Ķermeni stingri. Aidā! Sāciet no turienes. Viens, divi. Atpakaļ. Vēlreiz. Atkāpieties. Stāju, mesjē, stāju! (*Vēl divas vai trīs reizes uzbrūk, saucot "Stāju!"*)
- Žurdēns** Nu?
- Mūzikas meistars** Jūs darāt brīnumu lietas!
- Zobenu meistars** Es jums jau sacīju, viss zobenu cīņas noslēpums ietverts divos principos: (*rāda*) durt, bet nesajemt dūrienu pretim. Un, kā jau es jums viņdien to parādīju uzskatāmā veidā, jūs nesajemsit dūrienu, ja pratīsiet aizvirzīt pretinieka ieroci prom no sava ķermeņa līnijas ar tikvien kā nelielu locītavas kustību iekšup vai ārpus.
- Žurdēns** Tātad arī bailīgs vīrs var šādi nogalināt savu pretinieku un pats nenomirt.
- Zobenu meistars** Bez šaubām. Vai tad jūs neredzējāt?
- Žurdēns** Redzēju gan.

- Zobenu meistars** Un tieši tanī ir redzams, kā valstij mūs vajaga cienīt un cik ļoti ieroču meistarība ir augstāka par citām bezjēdzīgām mākām kā dejas, mūzika un...
- Dejas meistars** Acumirkli, zobenu cīnītāja kungs, par deju, lūdzams, runājiet ar tai pienācīgu cieņu!
- Mūzikas meistars** Es jūs lūdzu, iemācaities pareizi attiekties pret izcilo mūzikas zinātņi!
- Zobenu meistars** Jūs laikam jokojat, ja vēlaties savus amatu salīdzināt ar manējo.
- Dejas meistars** Paskat, cik viņš augstprātīgs!
- Mūzikas meistars** Raug, viņš ar savām bruņām dižājas kā tāds gailis!
- Zobenu meistars** Manu dārgo Dejas meistar, es jums iemācīšu dejojot kārtīgi! Un jūs, dziedonīt, es jums ierādīšu, kā skaisti dziedāt!
- Dejas meistars** Cīkstoņa kungs, es jums iemācīšu jūsu paša amatu!
- Žurdēns** (*Dejas meistaram*) Vai jūs traks, lai ķīvētos ar tādu, kas prot trešo un ceturto pozīciju un zina, kā nogalināt cilvēku uzskatāmā veidā!?
- Dejas meistars** Es uzspļāju i viņa uzskatāmajam veidam, i viņa pozīcijām!
- Žurdēns** Mieru, es teicu!
- Zobenu meistars** Kā, lūdzu? Bezkauna!
- Žurdēns** Ē! Zobenu meistar!
- Zobenu meistars** Kad es tikšu tev klāt...
- Žurdēns** Mieru!
- Dejas meistars** Panāci tik šurpu!
- Žurdēns** Kungi!
- Zobenu meistars** Kā es tevi pārmācīšu...
- Žurdēns** Apžēliņ!
- Dejas meistars** Kā es tevi noslānīšu...
- Žurdēns** Es jūs lūdzu!
- Mūzikas meistars** Mēs vēl viņam iemācīsim izrunāties!
- Žurdēns** Ak Kungs! Pārtrauciet!

3. aina

Filosofs, Mūzikas meistars, Dejas meistars, Zobenu meistars, Žurdēns, kalpotāji

- Žurdēns** Ei, Filosofo kungs, jūs ar savu filosofiju nākat taisni laikā. Nākait un apmierinait viņus!
- Filosofs** Ak tā! Kas lēcies, kungi?
- Žurdēns** Viņi sastrīdējās par to, kuŗš amats ir vērtīgāks, tad sāka cits citu apvainot un vicināt dūres.
- Filosofs** Nu gan! Kungi, vai no tiesas bija līdz tam jānonāk? Vai tad jūs neesat lasījuši izglītotā Senekas traktātu par dūsmām? Vai tad ir kas vēl zemāks un kaunīgāks par šo kaislību, kas cilvēku pārvērs mežonīgā lopā? Vai tad ne prātam būtu jāvalda pār katru mūsu kustību?
- Dejas meistars** Kā, mesjē, viņš mūs abus aizvainoja, nicīgi izsacīdamies i par manu dejas amatu, i par mūziku, ar ku nodarbojas mans kolēga.

- Filosofs** Vieds cilvēks stāv pāri jēlkādam nicinājumam, kāds vien var tikt pret viņu vērst; un vislabākā atbilde uz aizvainojumiem, ir mērenība un pacietība.
- Zobenu meistars** Viņiem pietika nekaunības pielīdzināt savus amatus manējam.
- Filosofs** Vai tad jums tanī vajaga klausīties? Ļaudīm nevajadzētu vis ķīvēties par tādu tukšību kā slava un stāvoklis sabiedrībā. Visvairāk mūs citu no cita atšķir viedums un tikumība.
- Dejas meistars** Es tomēr uzstāju, ka dejas zinātni nava iespējams turēt par daudz lielā godā.
- Mūzikas meistars** Un es – ka arī mūzika ir ierindojama viscienījamāko zinātņu pulkā.
- Zobenu meistars** Tomēr es saku jums abiem, ka zobenu cīņa ir visskaistākā un visvērtīgākā no visām zinātnēm.
- Filosofs** Un kur tad paliek filosofija? Man šķiet, ka jūs visi trīs nekaunīgi un augstprātīgi atļaujaties manā priekšā izrunāties un necienīgi saukt par zinātni lietas, ko nedrīkstētu pagodināt pat ar mākslas nosaukumu un kas nava nekas vairāk kā vien nožēlojams kareivja, dziedoņa un āksta amats!
- Zobenu meistars** Tu, filosofu suns!
- Mūzikas meistars** Uzpūtīgais ķēms!
- Dejas meistars** Lempīgais muļļa!
- Filosofs** Kā, lūdzu? Kādi jūs blēži... (*metas virsū pārējiem trim, un tie uzbrūk viņam. Visi četri cīnās savā starpā.*)
- Žurdēns** Filosofo kungs!
- Filosofs** Nelieši! Blēži! Nekaunas!
- Žurdēns** Filosofo kungs!
- Zobenu meistars** Nolādētais necilvēks!
- Žurdēns** Kungi!
- Filosofs** Bezkaunas!
- Žurdēns** Filosofo kungs!
- Dejas meistars** Pie joda to sasodīto ēzeli!
- Žurdēns** Kungi!
- Filosofs** Draņķi tādi!
- Žurdēns** Filosofo kungs!
- Mūzikas meistars** Nolādētais nekauna!
- Žurdēns** Kungi!
- Filosofs** Blēži! Krāpnieki! Afēristi! Nodevēji!
(*Visi četri aiziet.*)
- Žurdēns** Filosofo kungs! Kungi! Filosofo kungs! Kungi! Filosofo kungs! Ak! Cīnaities, cik uziet, es nemācēšu jums palīdzēt, un negrastos smērēt savus rītasvārkus, lai jūs izšķirtu. Neesmu jau nu tik traks, lai lūkotu mesties šiem pa vidu, vēl ņems un iekaustīs mani ar.

4. aina

Filosofs, Žurdēns

- Filosofs** (*sakārtojot apkaklīti*) Sāksim stundu.
- Žurdēns** Ak, mesjē, man žēl sitienu, ko esat sajēmis.
- Filosofs** Tas nava nekas īpašs. Filosofs prot lietas uztvert tā, kā pienākas, turklāt es uzrakstīšu par viņiem iznīcinošu satīru, gluži kā to mēdza darīt Juvenāls. Lai paliek. Ko tieši jūs vēlētos apgūt?
- Žurdēns** Visu, ko vien varu, jo es par visu vairāk pasaulē vēlos būt zinošs un neciešu, ka mans tēvs un māte man jaunībā nava laiduši mācīties visas iespējamās zinības.
- Filosofs** Šīs jūtas ir labi saprotamas: *nam sine doctrina, vita est quasi mortis imago*. Jūs to zināt. Jūs taču protat latīņu valodu...?
- Žurdēns** Protu, bet, lūdzams, paskaidrojiet man, ko tas nozīmē, it kā es to neprastu.
- Filosofs** Tas nozīmē, ka bez zināšanām dzīve ir gluži vai nāves attēls.
- Žurdēns** Tiem latīņiem ir taisnība.
- Filosofs** Vai esat apguvis kādas zinātnes pamatus?
- Žurdēns** Ā, es protu lasīt un rakstīt.
- Filosofs** Ar ko jūs gribētat sākt? Vai vēlaties, lai es jums mācu loģiku?
- Žurdēns** Kas tā loģika tāda ir?
- Filosofs** Tā runā par trim prāta operācijām.
- Žurdēns** Kas tās ir par prāta operācijām?
- Filosofs** Pirmā, otrā un trešā. Pirmā ir aptveršana ar universālijām. Otrā ir izvērtēšana ar katēgorijām, bet trešā ir slēdzienu izdarīšana ar tādām figūrām kā *Barbara, Celarent, Darii, Ferio, Baralipon* un tā tālāk.
- Žurdēns** Tas ir pārāk gaļlaicīgi. Šī jūsu loģika man nepatīk. Mācait man ko citu, ko jaukāku.
- Filosofs** Varbūt vēlaties apgūt morāli?
- Žurdēns** Ko tad teic šī morāle?
- Filosofs** Tā pētī laimi, māca ļaudīm iegrožot savas kārības un...
- Žurdēns** Nē, nē, lai paliek. Es esmu īgns kā katrs velns, man morāli nevajag, es gribu līdz ūkai izdusmoties, kad vien man ienāk prātā.
- Filosofs** Varbūt vēlaties mācīties fiziku?
- Žurdēns** Par ko dzied jūsu fizika?
- Filosofs** Fizika skaidro dabas principus un ķermeņa īpašības, tā skatī elementu, metallu, minerālu, iežu, augu un dzīvnieku pazīmes un pētī, no kurienes rodas meteori, varavīksne, lidojošās ugunis, asteszvaigznes, zibensšautras, zibens un pērkons, lietūs, sniegs, krusa, vēji un viesuļi.
- Žurdēns** Tur ir par daudz jezgas, par daudz kņadas.
- Filosofs** Ko tad jūs gribat, lai es jums mācu?
- Žurdēns** Iemācait man ortografiju.
- Filosofs** Labu prāt.
- Žurdēns** Pēc tam jūs man iemācīsiet almanahu, lai es zinu, kad redzams mēness un kad nē.
- Filosofs** Lai būtu. Lai sekotu jūsu domu gājienam un šo jomu mācītos filofiskā garā, visu vajaga darīt pēc dabiskās kārtības, tas ir,

precīzi apskatījot katra burta dabu un pareizo izrunu. Tad nu man jums ir jāteic, ka visi burti iedalāmi patskaņos – kuŗus tā sauc, jo tie skan paši no sevis – un līdzskaņos, ko sauc par līdzskaņiem tamdēļ, ka tie skan līdzī patskaņiem un dod tiem dažādas artikulācijas. Pastāv pieci patskaņi: A, E, I, O, U.

- Žurdēns** Es visu to saprotu.
- Filosofs** Patskani A izrunā, atveŗot muti plaši vaļā: A.
- Žurdēns** A. A. Tā ir.
- Filosofs** Patskani E izrunā, apakšzokli tuvinot augšzoklim: A, E.
- Žurdēns** A, E, A, E. Patiesi! Ak, cik skaisti!
- Filosofs** Patskani I izrunā, vēl vairāki satuvinot žokļus un mutes kaktiņus pastieŗjot tuvāk ausīm: A, E, I.
- Žurdēns** A, E, I, I, I, I. Tā ir tiesa! Lai dzīvo zinātne!
- Filosofs** Patskani O izrunā, atkal atveŗot muti un satuvinot lūpas no kaktiņiem, augšas un apakšas: O.
- Žurdēns** O, O. Nava lielākas taisnības! A, E, I, O, I, O. Apbrīnojami! I, O, I, O.
- Filosofs** Mutes atvērumš patiesi izskatās pēc maza aplīša, gluŗi kā burts O.
- Žurdēns** O, O, O. Jums taisnība! O. Ak, cik skaisti kaut ko zināt!
- Filosofs** Patskani U izrunā, satuvinot zobus un lūpas, bet nesaliekot tos pavisam kopā: U.
- Žurdēns** U, U. Nava nekā patiesāka! U.
- Filosofs** Jūs mute stāv tā, it kā jūs būtu uzmetis lūpu. Tādēļ arī tā ir, ka tad, kad jūs kādu gribat izsvilpt un izsmiet, jums tik vien kā jāteic: Ū.
- Žurdēns** Ū, Ū. Taisnība. Ak kāpēc gan es neesmu jau agrāki mācījies, lai to visu zinātu?
- Filosofs** Rīt mēs apskatīsim pārējos burtus – līdzskaņus.
- Žurdēns** Vai tie ir tikpat interesanti kā šie te?
- Filosofs** Bez šaubām. Piemēram, līdzskani D izrunā, mēles galu pieliekot pie augšzobiem: Da.
- Žurdēns** Da, Da. Tiešām. Ak, cik skaisti, cik skaisti!
- Filosofs** Burtu F izrunā, piespieŗot augšzobus apakšlūpai: Fa.
- Žurdēns** Fa, Fa. No tiesas! Ak mans tēvs un māte, cik daudz slikta es jums vēlu!
- Filosofs** Un burtu R izrunā, paceļot mēles galiņu pie aukslējām, lai garām skrienošā gaisa iekustināts tas allaŗ atgrieztos atpakaļ vietā, gluŗi kā vibrējot. Rra.
- Žurdēns** R, r, ra, R, r, r, r, r, ra. Taisnība! Cik jūs esat gudrs! Cik gan daudz laika es esmu palaidis vējā! R, r, r, ra.
- Filosofs** Es jums to visu kārtīgi izskaidrošu.
- Žurdēns** Es jūs lūdzu. Ir vēl kas. Man vajaga jums atklāt kādu noslēpumu. Esmu iemīlējies kādā ļoti smalkā dāmā, un es vēlētos, lai man palīdzat kaut ko uzrakstīt zīmītē, ko vēlos nomest viņai pie kājām.
- Filosofs** Ļoti labi.
- Žurdēns** Tas būtu galanti.

- Filosofs** Bez šaubām. Vai jūs vēlaties rakstīt dzejā?
- Žurdēns** Nē, nē, dzejā nē.
- Filosofs** Tad jūs vēlaties tikai prōzu?
- Žurdēns** Nē, es negribu ne dzejas, ne prōzas.
- Filosofs** Tam jābūt vai nu vienam vai otram.
- Žurdēns** Kamdēļ?
- Filosofs** Tamdēļ, mesjē, ka izsacīties var tikai dzejā vai prōzā.
- Žurdēns** Nava nekā cita kā tikai dzeja un prōza?
- Filosofs** Nē, mesjē. Tā, kas nava prōza, ir dzeja, un tā, kas nava dzeja, ir prōza.
- Žurdēns** Un tad, kad mēs te runājam, kas tas tāds ir?
- Filosofs** Tā ir prōza.
- Žurdēns** Kā? Kad es saku: “Nikōla, atnes manas čības un padod manu nakts cepuri”, tā ir prōza?
- Filosofs** Tieši tā, mesjē.
- Žurdēns** Vai dieniņ! Es jau vairāk kā četrdesmit gadu runāju prōzā, pats par to nekā nezinādams. Esmu jums milzīgs parādnieks par to, ka esat man to iemācījis. Tātad, es gribētu ierakstīt zīmītē: “Daiļā marķīze, jūsu skaisto acu dēļ es mirstu no mīlestības”. Bet lai būtu eleganti un jauki.
- Filosofs** Varētu rakstīt, ka viņas acu liesmas pārvērš jūsu sirdi pelnos, ka jūs nakt’ un dienu viņas dēļ mokāties kā...
- Žurdēns** Nē, nē, nē, es tā visa negribu. Es gribu tikai to, ko jums teicu: “Daiļā marķīze, jūsu skaisto acu dēļ es mirstu no mīlestības”.
- Filosofs** Vajag taču mazliet pastiept gaŗāku.
- Žurdēns** Nē, es teicu! Es zīmītē gribu tieši šos vārdus, bet tā skaisti, kā pieklājas. Es jūs lūdzu, pasakait man dažādus veidus, kā to varētu uzrakstīt.
- Filosofs** Var rakstīt tā, kā jūs teicāt: “Daiļā marķīze, jūsu skaisto acu dēļ es mirstu no mīlestības”. Vai arī “No mīlestības es mirstu, daiļā marķīze, jūsu skaisto acu dēļ”. Vai arī “Jūsu acu skaisto dēļ no mīlestības es, daiļā marķīze, mirstu”. Vai arī “Es mirstu jūsu skaisto acu dēļ no, daiļā marķīze, mīlestības”. Vai arī “Jūsu acu es skaisto mirstu dēļ, daiļā marķīze, mīlestības no.
- Žurdēns** Bet no visiem šiem veidiem kuŗš ir vislabākais?
- Filosofs** Tas, ko jūs teicāt: “Skaistā marķīze, jūsu skaisto acu dēļ es mirstu no mīlestības.”
- Žurdēns** Re, kaut arī neesmu mācīts, es to paveicu ar pirmo mēģinājumu. Es jums no sirds pateicos un jūs lūdzu laicīgi nākt arī rīt.
- Filosofs** Es nekavēšos.
- Žurdēns** Kā? Mans tērps vēl nava atvests?
- 2. kalpotājs** Nē, mesjē.
- Žurdēns** Šis nolādētais skroderis man liek gaidīt dienā, kad man ir tik daudz darāmā. Ek dusmas. Lai viņa darbnīcu sagrābj drudzis! Pie velna to

skroderi! Lai viņu ķeķ mēris! Ja man te tagad būtu šis sasodītais skroderis, šis suņa skroderis, šis nodevējs, es...

5. aina

Skrodermeistars, skroderzellis (nes Žurdēna kunga tērpu), Žurdēns, kalpotāji

- Žurdēns** Ā! Lūk, jūs! Es uz jums dusmojos.
- Skrodermeistars** Es nevarēju ierasties ātrāki. Pie jūsu tērpa strādāja divdesmit zeļļu.
- Žurdēns** Jūs man atsūtījāt tik šauras zīda zeķes, ka man bija bezgala grūti tās uzvilkt. Un tajās jau ir divi caurumi.
- Skrodermeistars** Tās pastiepsies.
- Žurdēns** Ja es izplēsišu vēl kādu caurumu. Vēl jūs man esat licis izgatavot čības, kas man trakoti spiež.
- Skrodermeistars** Nemaz nē, mesjē.
- Žurdēns** Kā, nemaz?
- Skrodermeistars** Nē, tās jums nespiež.
- Žurdēns** Es jums teicu, man spiež.
- Skrodermeistars** Jūs to tikai iedomājaties.
- Žurdēns** Es to iedomājos, jo es to jūtu. Lūk, iemesls!
- Skrodermeistars** Raug, visskaistākais un elegantākais tērps visā galmā. Man ir meistarīgi izdevies pašūdināt tādu tērpu, kas ir nopietns, tomēr nava melns, un vislabākie skroderi seškārt nevarētu to atkārtot.
- Žurdēns** Kas tad tas? Ziedi ir vērsti lejup.
- Skrodermeistars** Jūs man nesacījāt, ka vēlaties, lai tie būtu vērsti augšup.
- Žurdēns** Vai tad to vajaga sacīt?
- Skrodermeistars** Protama lieta. Visi smalki ļaudis tagad tā staigā.
- Žurdēns** Smalku ļaužu tērpos ziedi ir vērsti lejup??
- Skrodermeistars** Tā ir, mesjē.
- Žurdēns** Ā, tad jau labi.
- Skrodermeistars** Ja jūs vēlaties, es pārtaisīšu.
- Žurdēns** Nē, nē.
- Skrodermeistars** Jums tikai vajaga pasacīt.
- Žurdēns** Es teicu, nē. Jūs esat labi darījis. Vai man labi piestāv?
- Skrodermeistars** Kāds jautājums! Neviens gleznotājs ar savu otu jūs nevarētu padarīt vēl skaistāku. Man ir kāds zellis, kas ģeniāli šūdina ūzas, un otrs, kuŗš kā neviens cits prot pašūdināt svārkus.
- Žurdēns** Vai parūka un cepure stāv, kā vajag?
- Skrodermeistars** Viss ir kārtībā.
- Žurdēns** (*skatoties uz Skrodermeistara tērpu*) Ei, ei, skrodera kungs, tas audums ir no iepriekšējā tērpa, ko liku jums pašūdināt. Es to skaidri atpazīstu.
- Skrodermeistars** Audums man šķita tik skaists, ka es no tā vēlējos pašūdināt tērpu arī sev.
- Žurdēns** Lai tā būtu, bet ne jau no tā, kas ir mans.
- Skrodermeistars** Vai vēlaties uzvilkt savu tērpu?

- Žurdēns** Jā, dodiet.
- Skrodermeistars** Uzgaidiet. To nevar tā vienkārši darīt. Es esmu atvedis zeļļus, kas palīdzēs jums apgērbties, kā pienākas. Tādus tērpus vajaga pareizi uzvilkt. Ei! Nākait iekšā! Ietērpjiet kungu šajās drēbēs gluži kā smalkus ļaudis.
(*Uznāk četri skroderzeļļi un palīdz Žurdēna kungam pārģērbties. Žurdēns staigā starp viņiem un izrāda savu tērpu*)
- Skroderzellis** Vai Jūsu Gaišība atlicinās kādu mazumiņu zeļļu dzeramai naudai?
- Žurdēns** Kā jūs mani nosaucāt?
- Skroderzellis** Jūsu Gaišība.
- Žurdēns** “Jūsu Gaišība”! Lūk, kā ir būt smalkam kungam. Ja visu dienu staigā saģērbies kā tirgonis, neviens neteic “Jūsu Gaišība”. Lūk, jums par šiem vārdiem.
- Skroderzellis** Monsinjūr, mēs esam jums ļoti pateicīgi.
- Žurdēns** “Monsinjūr”! Ohō! “Monsinjūr”! Draugs, uzgaidiet! Tas ir ko vērts, jo “monsinjūr” nava nekāds mazais vārdiņš. Raug, ko jums dod monsinjūrs.
- Skroderzellis** Monsinjūr, mēs iedzersim uz Jūsu Augstības veselību.
- Žurdēns** “Jūsu Augstības”! Ohohō! Pagaidiet, neejiet! Es – “Jūsu Augstība”! Vai dieniņ, ja viņš uzkāps līdz “Augstlabdzimtībai”, es viņam atdošu visu maku. Lūdzu, tas jums par vārdiem “Jūsu Augstība”.
- Skroderzellis** Monsinjūr, mēs pazemīgi pateicamies par jūsu dāsno sirdi.
- Žurdēns** Es būtu viņam atdevis visu.
(*Skroderzeļļi par guvumu priecājas dejā, tā ir otrā intermēdija*)

Trešais cēliens

1. aina

Žurdēns, kalpotāji.

- Žurdēns** Sekojiet man, kamēr izeju pilsētā atrādīt savu tērpu, un sekojiet cieši man pa pēdām, lai visi redz, ka jūs esat ar mani.
- Kalpotāji** Labi, mesjē.
- Žurdēns** Pasauciet man Nikōlu, lai varu viņai uzdot pāris rīkojumu. Nekustieties, lūk, viņa nāk!

2. aina

Nikōla, Žurdēns, kalpotāji.

- Žurdēns** Nikōla!
- Nikōla** Lūdzu?
- Žurdēns** Klausaities!
- Nikōla** Hahahahaha!
- Žurdēns** Par ko tu smeij?

Nikōla Hahahahahaha!

Žurdēns Ko tas nozīmē!?

Nikōla Hahaha, nu gan sataisīts! Hahaha!

Žurdēns Kā, lūdzu?

Nikōla Haha! Mans Dievs! Hahahahahaha!

Žurdēns Kāda šķelme! Tu par mani ņirgājies?

Nikōla Nebūt, mesjē, hahahahaha!

Žurdēns Es tev došu pa degunu, ja tu vēl smiesi.

Nikōla Mesjē, es nespēju apstāties! Hahahaha!

Žurdēns Vai tu nerimsies?

Nikōla Mesjē, es lūdzu jūsu piedošanu, bet jūs tik smieklīgi izskatāties, ka es nespēju nociesties, hahaha...

Žurdēns Pavei, kāda nekaunība.

Nikōla Bet jūs patiešām tā izskatāties, haha...

Žurdēns Es tev...

Nikōla Es jūs lūdzu mani atvainot, hahahaha...

Žurdēns Klau, ja tu vēl kaut mazliet smiesies, es zvēru, ka es tevi tā ieļļaukāšu kā vēl nekad.

Nikōla Labi, labi, mesjē, es vairs nesmiešos.

Žurdēns Tu uzmanies. Lai nu kā, tev jāiztīra...

Nikōla Haha...

Žurdēns Tev kārtīgi jāiztīra...

Nikōla Haha...

Žurdēns Es tev teicu, tev jāsatīra zāle, un...

Nikōla Haha...

Žurdēns Vēl!

Nikōla Mesjē, sitiet mani un ļaujiet no sirds izsmieties, tā būs labāk., hahahaha!

Žurdēns Es sadusmošos!

Nikōla Apžēliņ, mesjē, es lūdzu, ļaujiet man smieties! Hahaha!

Žurdēns Kad es tikšu tev klāt...

Nikōla Mesjē-ē, es pārsprāgšu, ja neizsmiešos, hahaha.

Žurdēns Vai tāda nelietība vēl redzēta? Šitā smieties man tieši sejā tā vietā, lai uzklausītu manus rīkojumus!

Nikōla Kas man jādara, mesjē?

Žurdēns Blēde, tev jāsaved kārtībā mana māja, pirms šeit ierodas viesi.

Nikōla Vai manu dieniņ, man vairs nemaz nenāk smiekli. Jūsu viesi te vienmēr atstāj tādu nekārtību, ka ar šo vārdu vien pietiek, lai man sabojātu garastāvokli.

Žurdēns Vai man tevis dēļ būtu jāaizver savas namdurvis visai pasaulei?

Nikōla Vienam otram jau nu varētu gan.

3. aina

Žurdēna kundze, Žurdēns, Nikōla, kalpotāji.

- Žurdēna kundze** Lūk, atkal kaut kas jauns. Teiciet, kungs, kas tas par tādu ietēru? Kāpēc jūs esat ļāvis sevi šādi sajūgt? Vai tad jūs gribat, tai it visi par jums izņirgājas?
- Žurdēns** Sieva, par mani ņirgāsies tikai muļķi un nejēgas.
- Žurdēna kundze** No tiesas viņi nava kavējušies to darīt, un jūsu izdarības jau izsenis smīdina ļaudis.
- Žurdēns** Kas tad tie ir par ļaudīm?
- Žurdēna kundze** Tādi, kuņiem ir taisnība un kas ir gudrāki par jums. Jūsu dzīvesveids mani aizvaino. Es vairs nesaprotu, kas noticis ar mūsu māju. Varētu domāt, ka šeit ik dienas notiek karnevāls. Jau no paša rīta šie skan vijoļu un dziedātāju kņada, kas traucē visu apkaimi.
- Nikōla** Kundze pareizi runā. Es vairs nezinu, kā šī saimniecība izskatās tīra, kad tanī nava visu to ļautiņu, ko jūs te aicināt. Viņi ar savām kājām savāc dubļus pa visu pilsētu un tos sanes šeit, un nabaga Fransuāza jau jūk prātā, mēģinādama noberst grīdas, ko jūsu meistari katru dienu nobradā.
- Žurdēns** Tā lūk, Nikōla, priekš vienkāršas meitas tev mēle labi strādā.
- Žurdēna kundze** Nikōlai ir taisnība, un viņa domā skaidrāki nekā jūs. Es gan gribētu zināt, kamdēļ jums jūsu vecumā vajadzīgs dejas meistars?
- Nikōla** Un zobenu meistars, kas te iestampā un ar savu kāju daudzīšanu satricina visu māju, izkratīdams visus logus no rāmjiem?
- Žurdēns** Klusē, kalpone! Un arī tu, sieva!
- Žurdēna kundze** Vai jūs mācāties, lai dejotu, kad jums vairs nebūs kāju?
- Nikōla** Vai jūs gribat kādu nožmieg?
- Žurdēns** Klusu, es teicu! Jūs abas nekā nesaprotat, jūs nezināt, ko tas viss nozīmē.
- Žurdēna kundze** Jums drīzāk vajadzētu domāt par to, kam izprecināt savu meitu, kas jau ir sasnieguse precību gadus.
- Žurdēns** Par meitas laulībām es domāšu tad, kad parādīsies viņai piemērota partija. Bet es gribu arī kaut ko labu iemācīties.
- Nikōla** Es dzirdēju, madām, ka viņš šorīt pilnai laimei pieņēmis arī filosofu.
- Žurdēns** Tā ir, es gribu būt gudrs un prast domāt tā kā citi godīgi cilvēki.
- Žurdēna kundze** Vai jūs savā vecumā grasāties arī skolā pieteikties uz rīksti?
- Žurdēns** Kāpēc ne? Ja Dievam labpatiktu, es kaut šodien ļautu sevi visu priekšā nopērt, ja tā varētu uzzināt, ko māca skolā.
- Žurdēna kundze** Mīļo stundiņ! Tas viss jums kā pīlei ūdens.
- Žurdēns** Bez šaubām.
- Žurdēna kundze** Un jums to visu vajag, lai vadītu saimniecību...?
- Žurdēns** Protama lieta. Jūs abas runājat kā jocīgas, un man ir kauns par jūsu nezināšanu. Piemēram, vai jūs zināt, ko jūs tieši šobrīd runājat?
- Žurdēna kundze** Es zinu, ka tas, ko es runāju, ir pilnīgi pareizi un ka jums vajadzētu mainīt savu uzvedību.
- Žurdēns** Es nerunāju par to. Es jums jautāju, kas ir tie vārdi, ko jūs man tagad teicat.
- Žurdēna kundze** Tie ir ļoti prātīgi vārdi, bet jūsu uzvedība tāda nepavisam nava.

- Žurdēns** Es jums teicu, ka runāju par ko citu. Es jautāju: tas, ko es tagad runāju, ko es jums saku, kas tas ir?
- Žurdēna kundze** Tie ir murgi.
- Žurdēns** Nebūt nē! Tas ko mēs tagad teicam abi divi, kā mēs runājam?
- Žurdēna kundze** Kas ar to?
- Žurdēns** Kā to sauc?
- Žurdēna kundze** To sauc tā, kā grib to saukt.
- Žurdēns** Tā ir prōza, nejēga!
- Žurdēna kundze** Prōza?
- Žurdēns** Tieši tā, prōza. Tā, kas ir prōza, nava dzeja, un tā, kas nava dzeja, nava prōza. Lūk, ko nozīmē mācīties. (*Uz Nikōlu*) Un tu, vai tu zini, ko vajaga darīt, lai pasacītu U?
- Nikōla** Kā, lūdzu?
- Žurdēns** Ko tu dari, lai pasacītu U?
- Nikōla** Ko?
- Žurdēns** Pateic U.
- Nikōla** Labi, U.
- Žurdēns** Ko tu dari?
- Nikōla** Es saku U.
- Žurdēns** Bet kad tu teic U, ko tu dari?
- Nikōla** Es daru to, ko jūs man liekat.
- Žurdēns** Cik savādi noņemties ar muļķiem! Tu satuvini lūpas un apakšžokli ar augšžokli: U, redzi? U. Es esmu uzmetis lūpu: U.
- Nikōla** Cik skaisti.
- Žurdēna kundze** Cik brīnumaini.
- Žurdēns** Tas vēl nekas nava. Ja jūs būtu redzējušas O un Da, da, un Fa, fa.
- Žurdēna kundze** Kas tās par blēņām?
- Nikōla** Kāds no tā visa labums?
- Žurdēns** Es kļūstu dūsmīgs, kad redzu dumjas sievietes.
- Žurdēna kundze** Aiziet, jums vajadzētu visiem šiem ļaudīm ar viņu muļķībām parādīt durvis.
- Nikōla** Un visupirms jau zobenu meistaram, tam putnubiedēklim, kas visu māju pienēsā putekļiem.
- Žurdēns** Es redzu, ka zobenu meistars jums ir ļoti iekritis sirdī. Nāc, es tev sodīšu par nekaunību. (*Liek atnest divas floretes un vienu pasniedz Nikōlai.*) Jem! Uzskatāmā veidā. Ķermeņa līnija. Kad uzbrūk no ceturtās pozīcijas, jādara tā. Kad uzbrūk no trešās, jādara šādi. Lūk, kā nekad netikt nogalinātam; vai nava skaisti būt pārliecinātam, kad ar kādu vajaga cīnīties? Nāc, uzbrūc man.
- Nikōla** Nu labi. (*Uzbrūk un trāpa vairākas reizes.*)
- Žurdēns** Labi, ei! Maigāk. Ko tu dari, blēde!
- Nikōla** Jūs teicāt, lai uzbrūku.
- Žurdēns** Bet vispirms tu man uzbruki no trešās, un tikai tad no ceturtās pozīcijas. Un tu nepagaidīji, kamēr es atvairos.

- Žurdēna kundze** Kungs, jūs esat traks, ieņēmis galvā visas šīs iedomas, kopš esat sācis pīties ar augstmaņiem.
- Žurdēns** Kopš es uzturos kopā ar augstmaņiem, mans prāts ir noskaidrojies, un tas ir daudz labāki nekā pīties ar jūsu tirgoņiem.
- Žurdēna kundze** Vai patiesi? No augstmaņu kompānijas var tik daudz iegūt, un jūs labi tiekat galā ar grāfa kungu, kuŗš jūs ir aptinis ap pirkstu.
- Žurdēns** Mieru! Domājiet, ko jūs teicat, sieva. Jūs taču nemaz nezināt, par ko jūs runājat. Šis cilvēks ir daudz svarīgāks nekā jums šķiet, viņa domas tiek ņemtas vērā galmā, un viņš ar karali sarunājas tāpat kā es ar jums. Vai tad tas man nava liels gods, ka varu savā namā tik bieži uzņemt tik smalku kungu, kas mani sauc par savu dārgo draugu un pret mani izturas kā pret līdzīgu? Turklāt viņš to dara, kad esam cilvēkos! Viņš manis labad ir darījis daudz kā tāda, ko jūs nekad neuzzināsit.
- Žurdēna kundze** Tiešām, viņš jums dara daudz laba, bet viņš aizņemas jūsu naudu.
- Žurdēns** Kas par to! Vai tad mani nepagodina iespēja aizdot naudu cilvēkam tādā stāvoklī? Vai tad es varu darīt ko mazāk tāda vīra labad, kas mani sauc par savu dārgo draugu?
- Žurdēna kundze** Un ko tad šis kungs dara jūsu labad?
- Žurdēns** Jūs brīnītos, ja to uzzinātu.
- Žurdēna kundze** Ko tad?
- Žurdēns** Mieru, es vairs nevēlos par to runāt. Pietiek ar to, ka viņš man atlīdzinās visu, ko esmu viņam aizdevis, un tas nebūs maz.
- Žurdēna kundze** Gaidait vien.
- Žurdēns** Saprotams! Vai tad viņš nava solījis?
- Žurdēna kundze** Un viņam nekā nepietrūks.
- Žurdēns** Viņš man deva savu goda vārdu.
- Žurdēna kundze** Kādas muļķības.
- Žurdēns** Jūs esat ietiepusies, sieva. Es jums saku, ka viņš turēs vārdu, esmu par to pārliecināts.
- Žurdēna kundze** Un es esmu pārliecināta, ka tā nebūs un ka viss, ko viņš jums dara, ir domāts, lai jums pielabinātos.
- Žurdēns** Klusu! Lūk, viņš!
- Žurdēna kundze** Tā tikai vēl trūka. Varbūt viņš gribēs no jums vēl kaut ko aizņemties. Jau skatoties vien man kļūst nelabi.

4. aina

Dorānts, Žurdēns, Žurdēna kundze, Nikōla.

- Dorānts** Mans dārgais draugs, Žurdēna kungs, kā jums klājas?
- Žurdēns** (*Noņem cepuri*) Ļoti labi, ja varu jums kā pakalpot.
- Dorānts** Un kā klājas Žurdēna kundzei?
- Žurdēna kundze** Žurdēna kundzei klājas tā, kā klājas.
- Dorānts** Ohō, Žurdēna kungs, jūs izskatāties lieliski!
- Žurdēns** (*Žurdēna kundzei*) Redzat!

- Dorānts** Jums šis tērps ļoti piestāv, un visā galmā nava neviena jaunekļa, kas izskatītos labāki par jums.
- Žurdēns** (*Žurdēna kundzei*) Ehē!
- Žurdēna kundze** Viņš runā tieši to, ko mans vīrs grib dzirdēt.
- Dorānts** Apgriezieties. Cik eleganti!
- Žurdēna kundze** Muļķis kā no priekšas, tā no mugurpuses.
- Dorānts** No tiesas, Žurdēna kungs, es nekādi nevarēju sagaidīt mūsu tikšanos. Es jūs vērtēju augstāk par visiem citiem šinī pasaulē, un vēl nesen es par jums runāju arī karaļa galmā.
- Žurdēns** Jūs mani ārkārtīgi pagodināt, mesjē. (*Žurdēna kundzei*) Karaļa galmā!
- Dorānts** (*Rāda uz cepuri*) Lieciet to galvā!
- Žurdēns** Man taču vajaga jums izrādīt pienācīgo cieņu!
- Dorānts** Apžēliņ, lieciet galvā! Es lūdzu, lai mūsu starpā nebūtu nekādu ceremoniju.
- Žurdēns** Mesjē...
- Dorānts** Es saku, lieciet galvā, Žurdēna kungs, jūs taču esat mans draugs.
- Žurdēns** Mesjē, es esmu jūsu kalps.
- Dorānts** Es nelikšu galvā savu cepuri, kamēr jūs neliksīt savējo.
- Žurdēns** Tad es jūs neapgrūtināšu, kaut arī tas nava pieklājīgi. (*Abi uzliek cepures*)
- Dorānts** Es esmu jums parādā, kā jau jūs zināt.
- Žurdēna kundze** Mēs to zinām pārlietu labi.
- Dorānts** Jūs man esat vairākkārt no savas dāsnās sirds aizdevis naudu un, saprotams, man ļoti palīdzējis.
- Žurdēns** Jūs par mani smejaties...
- Dorānts** Bet es protu atdot savus parādus un atdarīt par pakalpojumiem, kas man sniegti.
- Žurdēns** Es par to nešaubos, mesjē.
- Dorānts** Es gribu ar jums norēķināties, un esmu atnācis, lai noskaidrotu, cik esmu jums parādā.
- Žurdēns** Nu labi. (*Žurdēna kundzei*) Redziet, cik jūs esat nekaunīga!
- Dorānts** Man patīk atdot parādus, cik vien ātri iespējams.
- Žurdēns** (*Žurdēna kundzei*) Es taču jums teicu!
- Dorānts** Nu, sakait, cik esmu jums parādā.
- Žurdēns** (*Žurdēna kundzei*) Un jūs vēl šaubījāties!
- Dorānts** Vai jūs atceraties summu, ko esmu no jums aizņēmis?
- Žurdēns** Domāju, ka atceros. Esmu to pierakstījis. Lūk! Vienreiz esmu jums aizdevis divi simti zelta lujju.
- Dorānts** Tas tiesa.
- Žurdēns** Tad simtu divdesmit.
- Dorānts** Tā ir.
- Žurdēns** Nākamajā reizē simtu četrdesmit.
- Dorānts** Jums taisnība.

- Žurdēns** Šinīs trīs reizēs kopā esat aizņēmiem četri simti sešdesmit zelta luiju, tas ir, pieci tūkstoši sešdesmit livru.
- Dorānts** Precīzi saskaitīts. Pieci tūkstoši sešdesmit livru.
- Žurdēns** Tad vēl tūkstoš astoņi simti trīsdesmit divas livras jūsu cepurniekam.
- Dorānts** No tiesas.
- Žurdēns** Tad divi tūkstoši septiņi simti astoņdesmit livru jūsu skroderim.
- Dorānts** Tā bija.
- Žurdēns** Vēl četri tūkstoši trīs simti septiņdesmit deviņas livras, divpadsmit sū un astoņus denjē jūsu pavāram.
- Dorānts** Tieši tā, divpadsmit sū un astoņus denjē, viss ir pareizi.
- Žurdēns** Un visbeidzot tūkstoš septiņi simti četrdesmit astoņas livras, septiņus sū un četrus denjē jūsu segliniekam.
- Dorānts** Tas viss ir taisnība. Cik kopā sanāk?
- Žurdēns** Gala summa – piecpadsmit tūkstoši astoņi simti livru.
- Dorānts** Ir pareizi – piecpadsmit tūkstoši astoņi simti livru. Pieskaitiet vēl divi simti pistoļu, ko jūs man iedosiet tagad, un kopā sanāks tieši astoņpadsmit tūkstoši franku, ko es jums atdošu, cik vien drīz iespējams.
- Žurdēna kundze** Nu lūk, vai tad es neuzminēju?
- Žurdēns** (*Žurdēna kundzei*) Miers!
- Dorānts** Vai es ar savu lūgumu jūs apgrūtinu?
- Žurdēns** Nē, nemaz!
- Žurdēna kundze** Šis vīrs jūs slauc kā tādu govi.
- Žurdēns** (*Žurdēna kundzei*) Apklustiet!
- Dorānts** Ja tas jūs apgrūtina, es palūgšu kādam citam.
- Žurdēns** Nē, mesjē.
- Žurdēna kundze** Viņš neliksies mierā, iekams jūs nebūsit izputināts.
- Žurdēns** (*Žurdēna kundzei*) Es teicu, apklustiet!
- Dorānts** Sakait, ja tas jums sagādā neērtības!
- Žurdēns** Nebūt, nē, mesjē!
- Žurdēna kundze** Nugan pieglaimīgs!
- Žurdēns** (*Žurdēna kundzei*) Tad apklustiet.
- Žurdēna kundze** Viņš jūs izsūks pilnīgi sausu.
- Žurdēns** (*Žurdēna kundzei*) Vai jūs klusēsiet?
- Dorānts** Man netrūkst draugu, kas man labprāt aizdotu, bet, tā kā jūs esat mans labākais draugs, man šķita, ka jums nodarīšu pāri, ja nelūgšu jums visupirms.
- Žurdēns** Jūs mani pārlietu pagodināt, mesjē. Es iešu sagādāt jums nepieciešamo.
- Žurdēna kundze** Ko? Jūs viņam dosit vēl?
- Žurdēns** Ko man darīt? Vai gribat, lai atsaku tik augsti stāvošam kungam, kas par mani ir runājis karaļa galmā?
- Žurdēna kundze** Jūs nu gan esat lētticīgs!
(*Žurdēns aiziet.*)

5. aina

Dorānts, Žurdēna kundze, Nikōla.

- Dorānts** Žurdēna kundze, jūs izskatāties tik noskumuse. Kas jums lēcies?
- Žurdēna kundze** Es biju aizdomājusies.
- Dorānts** Kur ir jūsu meita, ka viņu neredzu?
- Žurdēna kundze** Mana meita ir tur, kur viņa ir.
- Dorānts** Un kā viņai iet?
- Žurdēna kundze** Ar kājām, saprotams.
- Dorānts** Vai jūs abas ar meitu nevēlētos kādudien apmeklēt izrādi un komēdiju karaļa galmā?
- Žurdēna kundze** Patiesi, mēs ļoti vēlamies izsmieties, patiesi vēlamies.
- Dorānts** Kundze, man šķiet, ka jūs jaunībā bijāt skaista un asprātīga un jums bija daudz pielūdžēju.
- Žurdēna kundze** Apžēliņ, mesjē, vai es jau būtu sagrabējuse un grīlīga vecene?
- Dorānts** Ā, patiesi, madām, es lūdzu jums piedošanu. Es aizdomājos un nepamanīju, cik esat jauna. Lūdzama, atvainojiet manu nekaunību.

6. aina

Žurdēns, Žurdēna kundze, Dorānts, Nikōla.

- Žurdēns** Pavei, divi simti zelta lujju, es pārskaitīju.
- Dorānts** Es apsolu, Žurdēna kungs, ka esmu jūsu parādnieks un ļoti vēlos jums kā pakalpot galmā.
- Žurdēns** Esmu jums ļoti pateicīgs.
- Dorānts** Ja Žurdēna kundze vēlēšies redzēt karaliskās izklaides, es likšu viņai piešķirt labākās vietas zālē.
- Žurdēna kundze** Žurdēna kundze ir jums mūžīgi pateicīga.
- Dorānts** (*Klusu Žurdēna kungu*) Kā jau jums rakstīju zīmītē, mūsu skaistā marķīze drīz būs šeit uz izrādi un maltīti, un esmu panācis, ka viņa piekrīt saņemt jūsu sagatavoto dāvanu.
- Žurdēns** Klau, paiesim drusku tālāki!
- Dorānts** Šīs pēdējās nedēļas laikā man nava iznācis jums pastāstīt par dimanta gredzenu, ko man lūdzāt no jums nodot viņai. Patiesībā man bija ļoti grūti viņu pierunāt, un tikai šodien viņa beidzot piekrita dāvanu pieņemt.
- Žurdēns** Kā viņas tas patika?
- Dorānts** Viņa bija sajūsmā, un ja es nāvīgi nekļūdos, šī velte viņai tiks arī uz jums pašu palūkoties ārkārtīgi labvēlīgā gaismā.
- Žurdēns** Kaut nu tā būtu!
- Žurdēna kundze** Viņus nava iespējams vienu no otra atraut!
- Dorānts** Es pārliecinājos, ka viņa no tiesas novērtēt šī dāvinājuma vērtību un jūsu mīlestības dzižumu.

- Žurdēns** Mesjē, no šiem jaunumiem man ļogās ceļi, un es patiešām nesaprotu, kamdēļ tik augstu stāvošs cilvēks kā jūs manis labad tik ļoti pazemojaties.
- Dorānts** Vai jūs smejaties? Vai tad draugam priekš otra varētu būt kā žēl? Un vai gan jūs manis labad nedarītu tieši to pašu, ja tas izrādītos nepieciešams?
- Žurdēns** Saprotams, es to darītu no laba prāta.
- Žurdēna kundze** Kā mani nospiež viņa klātbūtne!
- Dorānts** Kad jāizlīdz draugam, es divreiz nedomāju; un kad jūs man atklājat, cik karsti esat iemīļojis šo jauko marķīzi, ar ko man gadījušās darīšanas, es taču pats pieteicos jums palīgos.
- Žurdēns** Tā ir tiesa, šī labestība mani mulsina.
- Žurdēna kundze** Vai viņš reiz neies projām?
- Nikōla** Viņi kopā labi jūtas.
- Dorānts** Jums ir izdevies atrast ceļu uz viņas sirdi – sievietēm vislabāk tīk, kad viņu labad tērējas. Jūsu biežās serenādes, sūtītie ziedu klēpji, lieliskā ugunošana ezermalā, šis dimanta gredzens, ko viņai esat uzdāvinājis, kā arī velte, ko vēl grasāties dāvināt, tas viss par jūsu mīlestību runā gaužām skaidrāk nekā jebkuŗi vārdi, ko jūs būtu varējis viņai pasacīt.
- Žurdēns** Es esmu gatavs bezgalīgi tērēties, ja tā varu iekarot viņas sirdi. Ja tik smalka dāma pret mani ko jūt, tad šo godu es pirkšu par jebkuŗu cenu.
- Žurdēna kundze** Ko viņi tur tik daudz runā? (*Uz Nikōlu*) Tu pieej, paausies mazuliet.
- Dorānts** Jūs jau drīz varēsīt viņu pašu skatīt vaigā mielot savas acis viņas skaistumā.
- Žurdēns** Lai varētu justies brīvi, es esmu izkārtojis, ka mana sievai sarunāts vakariņot kopā ar manu māsu, kur viņa pavadīs visu vakaru.
- Dorānts** To jūs pareizi esat izdarījis, jo jūsu sieva varētu mūs apgrūtināt. Es jau jūsu vietā esmu paziņojis, kas jāgatavo un arī to, kā jāizskatās izrādei. Es pats to izdomāju, un, lai viss tiktu izpildīts, kā esmu to iecerējis, es esmu pārliecināts, ka izdosies...
- Žurdēns** (*Pamana, ka Nikōla klausās, un viņu iepļaukā*) Kas par nekauņu! (*Uz Dorāntu*) Nāciet, iziesim laukā.

7. aina

Žurdēna kundze, Nikōla.

- Nikōla** Apžēliņ! Par ziņkārību esmu arī samaksājuse, bet man šķiet, ka te ir kādi zemūdens akmeņi – viņi runāja par kādu lietu, kur viņi negrib, lai jūs būtu klātu.
- Žurdēna kundze** Ne jau šodien es pirmo reizi sāku turēt savu vīru aizdomās, Nikōla. Es esmu visvairāk piekrāptā sieviete pasaulē, vai arī viņam laukos ir kāda mīlotā, un es cenšos uzost patiesību. Bet tagad par manu meitu.

Tu jau zini, cik ļoti Kleonts viņu mīlo. Viņš ir jauks puisis. Es gribu viņam palīdzēt un izdot pie viņa Lusillu, ja vien tas iespējams.

Nikōla Patiesību sakot, kundze, es ļoti priecājos to dzirdēt, Jums patīk kungs, bet man – viņa kalps. Es cerēju, ka mēs varētu aprecēties viņu laulību ēnā.

Žurdēna kundze Ej, nodod viņam no manis ziņu un teic, lai viņš tūliņ nāk šurpu, lai mēs kopīgi varam lūgt manam vīram Lusillas roku.

Nikōla Kundze, es jau skrienu ar prieku, patiešām es nevarēju saņemt vēl patīkamāka uzdevuma. Un man šķiet, ka es iepriecināšu vēl kādu.

8. aina

Kleonts, Kovjēls, Nikōla.

Nikōla Ā, lūk, jūs! Es esmu prieka vēstnese, es nāku...

Kleonts Nenāc klāt, mele, un nemēģini mani maldināt ar saviem nodevīgajiem vārdiem.

Nikōla Vai tā jūs saņemat...?

Kleonts Es teicu, nenāc klāt! Un pateic arī savai neuzticīgajai saimniecei, ka viņa vairs nevarēs izmantot nabaga Kleontu.

Nikōla Kas tad tagad tie tādi par murgiem? Manu dārgo Kovjēl, lūdzams, paskaidro man, kas te notiek?

Kovjēls “Manu dārgo Kovjēl...” blēde tu! Aizvācies no manām acīm, nekrietnele, un liec man mieru.

Nikōla Ko? Tu arī...

Kovjēls Es teicu, aizvācies no manām acīm, un vairs nerunā ar mani.

Nikōla Ak tā! Diezin, kāda muša tiem abiem iekoduse!? Jāiet par to pastāstīt saimniecei...

9. aina

Kleonts, Kovjēls.

Kleonts Tā izturēties pret mīļoto, turklāt pret tādu, kas visā pasaulē mīl visuzticīgāk un viskarstāk!?

Kovjēls Mums abiem ir nodarīts kaut kas šausmīgs.

Kleonts Es viņai izrādu viskarstāko un vismaigāko mīlestību, kāda vien iedomājama, es mīlu tikai un vienīgi viņu, un man prātā tik viņa vien. Viņa ir visi mani sapņi, manas ilgas, mans prieks. Es runāju tikai par viņu, domāju tikai par viņu, sapņoju tikai par viņu, elpoju ar viņu, un mana sirds pukst vienīgi viņai. Un lūk, kā viņa man par to atmaksā! Divas dienas es neesmu viņas redzējis, kas man ir kā divi šaušalīgi gadu simteņi, es viņu netīši satieku, un mana sirds paceļas debesīs, es priekā lidoju viņai klāt... bet viņa novērš no manis savas acis un aizsteidzas, it kā mani nemaz nepazītu.

Kovjēls Es to pašu saku.

Kleonts Teic, vai ir vēl kāds tik neuzticīgs kā nepateicīgā Lusilla?

Kovjēls Vai tāds kā blēdīgā Nikōla?

Kleonts Pēc tam, kad esmu viņas labad tik daudz uzupurējis un viņai solījis!

Kovjēls Un kad esmu par viņu rūpējies, viņai pakalpojis un palīdzējis virtuvē!

Kleonts Tik daudz asaru esmu izlējis uz viņas ceļiem!

Kovjēls Tik daudz ūdens spaiņu esmu izcēlis no akas!

Kleonts Kad esmu viņu mīlojis karstāk par sevi pašu!

Kovjēls Kad esmu tā pūlējies lai noliktu vietā viņas saspraudi!

Kleonts Viņa manis necienī!

Kovjēls Viņa man uzgriež muguru!

Kleonts Šī krāpšana pelnījuse visaugstāko sodu!

Kovjēls Par šo nodevību pienākas tūkstoš sitieni!

Kleonts Es tevi lūdzu, lai nekad vairs ar mani par viņu nerunā.

Kovjēls Es? Dievs, pasargā!

Kleonts Nemēģini man izskaidrot šīs blēdes rīcību.

Kovjēls Nebaidieties.

Kleonts Tavi mēģinājumi viņu attaisnot ir lemti neveiksmei.

Kovjēls Ne prātā nenāk!

Kleonts Es vēlos arvien būt pret viņu bargs un saraut ar viņu jebkādas saites.

Kovjēls Es piekrītu.

Kleonts Varbūt, ka šis grāfs, kas pie viņas piestaigā, ir viņai iekritis sirdī, jo var viņu padarīt par smalku dāmu. Tomēr gods man prasa apstādināt viņas untumainības šautras. Es vēlos izmainīties tieši tikpat, cik viņa, un nevaru atļaut viņai to prieku mani pamest pirmajai.

Kovjēls Jūs pilnīgi pareizi runājat. Arī es jūtos tāpat.

Kleonts Uzkurini manas sāpes un palīdzi man izsvēpēt pēdējās mīlestības paliekas, ko vēl pret viņu jūtu. Es tevi lūdzu, pastāsti man par viņu visu to sliktāko, padari viņu nicināmu manās acīs, un izcel manā priekšā visus viņas trūkumus, lai varu viņu nicināt.

Kovjēls Mesjē, viņa ir ļoti iedomīga, ārkārtīgi uzpūtīga, bet patiesībā ļoti viduvēja no vaiga, un jūs viegli atradīsiet kaut simtu, kas būs vairāk jūsu cienīgas. Pirmām kārtām, viņai ir mazas acis.

Kleonts Patiesi, viņas acis ir mazas, taču tās ir ugunīgi mirdzošas un caururbjošas kā nekas cits pasaulē.

Kovjēls Viņai ir lielas lūpas.

Kleonts Taisnība, bet tās ir dāsnāk apveltītas kā jebkuras citas lūpas, un tās redzot, es iedegos kaislē. Tās ir vispavedinošākās un mīlīgākās lūpas pasaulē.

Kovjēls Viņa ir diezgan īsa.

Kleonts Tomēr patīkama un gracioza.

Kovjēls Viņa ir visai tieša savos vārdos un uzvedībā.

Kleonts No tiesas, bet visās lietās viņai piemīt grācija, un viņas manieres ir pievilcīgas, tās apbur ikkatru sirdi.

Kovjēls Kas attiecas uz viņas prātu...

Kleonts Tas viņai ir gaužām smalks un ass, Kovjēl.
Kovjēls Viņas runasveids...
Kleonts Viņas runasveids ir šarmants.
Kovjēls Viņa allaž ir pati nopietnība.
Kleonts Vai tad viņai būtu vienmēr jābūt jautrā prātā? Vai tad tu nezini, cik nekaunīgas ir sievietes, kas mūždien par visu smeļ?
Kovjēls Visbeidzot, neviens nava tik kaprīzs kā viņa.
Kleonts Esmu ar tevi vienisprātis, viņa ir kaprīza, taču skaistulēm var piedot gaužām daudz ko.
Kovjēls Es tagad redzu, ka jūs vēlaties viņu mūžīgi mīlēt.
Kleonts Tad labāk mirstu! Es viņu ienīdīšu tik pat stipri, cik kādreiz mīļoju.
Kovjēls Kā gan, ja jau viņa jums šķiet tik nevainojama?
Kleonts Tādēļ mana atriebība būs tik spīdoša, es parādīšu savas sirds spēku, viņu ienīstot par spīti viņas skaistumam un pievilcībai. Lūk, kur viņa ir.

10. aina

Kleonts, Lusilla, Kovjēls Nikōla.

Nikōla Mani tas patiešām aizskāra.
Lusilla Nikōla, es tev saku, tā nevar būt. Raug, kur viņš ir.
Kleonts Es nevēlos ar viņu runāt.
Kovjēls Es darīšu tāpat kā jūs.
Lusilla Kas lēcies, Kleont? Kas noticis?
Nikōla Kas ir, Kovjēl?
Lusilla Kas jums kaiš?
Nikōla Kas tev iekodis?
Lusilla Vai jūs esat mēms, Kleont?
Nikōla Tu esi mēli norijis, Kovjēl?
Kleonts Kas par blēdi!
Kovjēls Kas par nodevēju!
Lusilla Es redzu, ka mūsu pirmītējā tikšanās jūs ir satraukuse.
Kleonts Ahā, viņa redz, ko ir izdarījuse.
Nikōla Šīrīta notikumi ir tevi aizķēruši.
Kovjēls Uzminēja gan!
Lusilla Vai tad ne tamdēļ jūs esat sāpināts, Kleont?
Kleonts Patiesi, negēle, tas ir tamdēļ. Man jums jāteic, ka jūs vis neuzvarēsiet ar savu neuzticību, kā jums šķiet. Jūs nevarēsiet mani atstāt, jo es pirmais ar jums pārraušu saites. Protama lieta, man būs grūti uzveikt mīlestību, ko pret jums jūtu, es daudz cietīšu un mocīšos, bet es tikšu tam pāri. Es labprātāk ieduršu sev sirdī, nekā izrādīšu savu vājumu, atgriežoties pie jums.
Lusilla Cik liela brēka par niekiem. Kleont, es vēlos paskaidrot, kādēļ pirmīt no jums novērsos.
Kleonts Es nevēlos to dzirdēt.

Nikōla Es tev izstāstīšu, kāpēc mēs tā aizskrējām.
Kovjēls Man neinteresē.
Lusilla Redziet, šorīt...
Kleonts Es teicu, nē.
Nikōla Saproti...
Kovjēls Nē, blēde!
Lusilla Uzklusait mani...
Kleonts Ij negrasos.
Nikōla Ļauj man izstāstīt!
Kovjēls Esmu kurls.
Lusilla Kleont!
Kleonts Nē.
Nikōla Kovjēl!
Kovjēls Nē.
Lusilla Pārstājiet!
Kleonts Meli.
Nikōla Klausies!
Kovjēls Blēņas.
Lusilla Mirklīti!
Kleonts Nekā.
Nikōla Pacieties!
Kovjēls Muļķības.
Lusilla Divus vārdukus!
Kleonts Nē un cauri.
Nikōla Vienu skaņu!
Kovjēls Viss beidzies.
Lusilla Nu labi. Ja jau jūs nevēlaties mani uzklusīt, tad domājiet, ko gribat, un darait, kā jums labpatīk.
Nikōla Ja tu tā uzvedies, tad dari kā zini.
Kleonts Lūdzama, pastāstiet, kas tad tur notika!
Lusilla Es vairs nevēlos to darīt.
Kovjēls Pateic, kas tur bija par lietu?
Nikōla Es vairs negribu tev sacīt.
Kleonts Jel pateiciet...
Lusilla Es nekā nesacīšu.
Kovjēls Nu pastāsti...
Nikōla Neko nestāstīšu.
Kleonts Apžēlojieties!
Lusilla Nē, es teicu.
Kovjēls Manis dēļ!
Nikōla Nebūs.
Kleonts Es jūs lūdzu!
Lusilla Lieciet man mieru.
Kovjēls Nu lūdzu!
Nikōla Atstājies.

Kleonts Lusilla!

Lusilla Nē.

Kovjēls Nikōla!

Nikōla Nekā.

Kleonts Mīlo manu!

Lusilla Es negribu.

Kovjēls Runā ar mani!

Nikōla Ij negrasos.

Kleonts Klieđējiet manas šaubas!

Lusilla Es to nedarīšu.

Kovjēls Ievies šeit skaidrību!

Nikōla Es negribu.

Kleonts Nu labi! Ja jau jūs negribat mani atvieglināt un paskaidrot nelietību, ko man esat nodarījuse, jūs, nepateicīgā, mani redzat pēdējoreiz. Es došos tālu prom, lai nomirtu no sāpēm un mīlestības.

Kovjēls Un es viņam sekošu pa pēdām.

Lusilla Kleont!

Nikōla Kovjēl!

Kleonts Lūdzu?

Kovjēls E?

Lusilla Kurp jūs dodaties?

Kleonts Turp, kurp teicu.

Kovjēls Mēs iesim nomirt.

Lusilla Jūs iesit nomirt, Kleont?

Kleonts Tā ir, jo jūs, cietsirdīgā, tā vēlaties.

Lusilla Vei tad es vēlu jums nāvi?

Kleonts No tiesas vēlat.

Lusilla Kuŗš jums to teica?

Kleonts Vai tad fakts, ka jūs nevēlaties klieđēt manas aizdomas, to nenozīmē?

Lusilla Vai tad es esmu pie tā vainīga? Ja jūs būtu gribējis manī klausīties, vai tad es nebūtu jums pasacījuse taisnību? Šorīt ar mani kopā bija kāda veca radiniece, kas uzskata, ka katra vīrieša klātbūtne sievietei ir kauns un negods, mūždien viņa mums par to sprediķo un vīriešus uzdod par gatavajiem velniem, no kā esot jābēg, ko kājas nes.

Nikōla Lūk, arī viss noslēpums.

Kleonts Vai jūs manis nemānāt?

Kovjēls Tā ir taisnība?

Lusilla Tā ir pilnīga patiesība.

Nikōla Tā tas bija.

Kovjēls Mēs ticēsim!

Kleonts Ak, Lusilla, kā jūs ar vienu vārdu no savām lūpām protat apmierināt manu sirdi! Un cik viegli cilvēks tic tai, ko ir iemīļojis!

Kovjēls Cik viegli mūs aptin ap pirkstu šīs sievietes!

11. aina

Žurdēna kundze, Kleonts, Lusilla, Kovjēls, Nikōla

- Žurdēna kundze** Raug, te nu jūs esat, Kleont! Man ir patiess prieks jūs redzēt. Tūlīt nāks mans vīrs; lūdzams, steidzieties viņam lūgt Lusillas roku!
- Kleonts** Ak, madām, cik saldi man skan šie vārdi, jo tieši to es vēlos! Vai gan iespējama vēl jaukāka pavēle, vēl vērtīgāks aicinājums?

12. aina

Žurdēns, Žurdēna kundze, Kleonts, Lusilla, Kovjēls, Nikōla

- Kleonts** Mesjē, es vēlējos jums uzdot kādu jautājumu, ko esmu ilgi pārdomājis. Nāku pie jums pats persōnīgi, jo šis jautājums mani skar dziļi sirdī. Vairs nešķiežot vārdus, vēlos jums lūgt mani ārkārtīgi pagodināt, ļaujot man kļūt par jūsu znotu.
- Žurdēns** Pirms jums atbildu, mesjē, lūdzams, pasakait man, vai esat augstdzimis.
- Kleonts** Mesjē, vairums ļaužu uz šo jautājumu bez kavēšanās atbildētu apstiprinoši. Vārds “augstdzimis” mūsu dienās tiek valkāts itin viegli, un ļaudis ar to mētājas, kā vien viņiem ienāk prātā. Man pašam jāteic, ka es šinīs lietās esmu visai principiāls, un es uzskatu, ka godīgam cilvēkam nepiedien un ir pat glēvi šo vārdu nepelnīti lietot, lai paslēptu to, kādus Dievs mūs ir radījis. Es esmu dzimis godīgiem, augstu stāvošiem vecākiem. Esmu dienējis sešus gadus un ieguvis cienījamu dienesta pakāpi, un materiāli esmu gana nodrošināts, lai varētu labi dzīvot. Tomēr man jāteic, ka es nevēlos pieņemt man nepiederošu nosaukumu, un jāatzīst godīgi, ka es neesmu augstdzimis.
- Žurdēns** Dodiet roku, mesjē. Mana meitu jūs neprecēsīt.
- Kleonts** Kā?
- Žurdēns** Jūs neesat augstdzimis, tāpēc manu meitu neprecēsīt.
- Žurdēna kundze** Kā jūs to domājat, “augstdzimis”? Vai tad mēs pārējie esam taisīti no karaļa Luija ribas?
- Žurdēns** Klusējiet, sieva, es jau zinu, kas jums aiz ādas!
- Žurdēna kundze** Vai tad mēs abi neesam turīgās vidusšķiras atvases?
- Žurdēns** Kas par mēli!
- Žurdēna kundze** Vai tad jūsu tēvs nebija tirgotājs tāpat kā manējais?
- Žurdēns** Velns lai parauj to sievieti! Nekādi viņa neliekas mierā! Ja arī jūsu tēvs bija tirgotājs, jo sliktāk viņam, taču par manējo tā runā tikai nelgas. Man ir jums sakāms vienīgi tas, ka znotu es vēlos augstdzimušu.

- Žurdēna kundze** Jūsu meitai vajadzīgs pienācīgs vīrs. Godīgs, turīgs un izskatīgs vīrietis viņai derēs daudz labāk nekā augstdzimis neglītenis bez graša kabatā.
- Nikōla** Tā ir. Vietējais barona dēls ir visneglītākais pajoliņš, kādu vien esmu redzējuse.
- Žurdēns** Apklustiet, nekauna. Jūs mūždien jaucaities mūsu sarunās. Man ir pietiekami daudz naudas, ko meitai dot, viņai vajadzīgs tikai tituls, un es viņu padarīšu par marķīzi.
- Žurdēna kundze** Marķīzi?!
- Žurdēns** Tieši tā, marķīzi!
- Žurdēna kundze** Ak vai! Dievs, pasargā!
- Žurdēns** Es esmu tā izlēmis.
- Žurdēna kundze** Es gan nekādi nevaru tam piekrist. Brāļošanās ar tiem, kas par mums stāv augstāki, vienumēr noved dziļā ķezā. Es negribu tāda znota, kas varētu Lusillai noliegt vecākus, vai arī mazbērnus, kam būtu jākaunas mani saukt par vecmāmiņu. Un ja nu viņa atbrauktu mani apciemot karietē kā smalka lēdija un aiz pārskatīšanās nepasveicinātu kādu kaimiņu, tad taču būtu jāklausās simttūkstoš blēņu: “Redzat to marķīzi, kas iztaisās tik eleganta? Tā ir Žurdēna kunga meita, kas bērniībā spēlējās kopā ar mums. Vienumēr gan viņa nava bijuse tik augstā stāvoklī kā tagad; viņas vecvecāki pie Sentinosāna vārtiem tirgoja audumu. Viņi saviem bērniem sakrājuši tik daudz naudas, ka tagad aizsaulē par to dārgi maksā, jo vai tad, godīgi dzīvojot, var kļūt tik bagāts?” Es negribu dzirdēt tādas valodas, vēlos tādu znotu, kas piedienētu manai meitai un kam es varētu pasacīt: “Sēdieties un pavakariņojiet kopā ar mani.”
- Žurdēns** Lūk, kā domā niekalbji un nelgas, kas vēlas mūžīgi pērties pa dubļiem. Nerunājiet man pretī. Mana meita būs marķīze par spīti tam, ko domā citi, un ja jūs mani sadusmosit, es viņu padarīšu par hercogieni.
(*aiziet.*)
- Žurdēna kundze** Kleont, nezaudējiet dūšu. Manu meit, sekojiet man un pasakait skaidri savam tēvam, ka, ja nevarat precēt Kleontu, jūs neprecēsīt nevienu.

13. aina

Kleonts, Kovjēls

- Kovjēls** Jūs ar savām cēlajām jūtām esat visu labi nokārtojis.
- Kleonts** Ko tu gribi? Tas ir principa jautājums.
- Kovjēls** Kāda jēga turēties pie principiem, kad darīšana ar vājprātīgo? Vai tad jūs neredzat, ka viņš ir jucis, un ka jums būs kaut mazliet vajaga spēlēt līdzīvi viņa murgiem?

- Kleonts** Tev ir taisnība. Bet es nezināju, ka, lai kļūtu par Žurdēna kunga znotu, jātēlo augstmanis.
- Kovjēls** Hahaha!
- Kleonts** Par ko tu smeji?
- Kovjēls** Par domu, kas man tikko ienāca prātā, ar kuŗu mēs varētu apspēlēt mūsu kungu un jūs – iegūt to, ko vēlaties.
- Kleonts** Patiesi?
- Kovjēls** Šī doma ir tiešām uzjautrinoša.
- Kleonts** Runā taču!
- Kovjēls** Mēs nesem redzējām kādu cirkus trupu, kas mums šeit lieti noderēs. Es varētu viņus pierunāt izspēlēt jautru triku. Būs tāds kārtīgs teijāteris, bet ar mūsu kungu var atļauties riskēt. Esmu pārliecināts, ka viņš savu lomu nospēlēs brīnišķīgi. Aktieŗi un tēŗpi jau ir gatavi, ļaujiet man darboties.
- Kleonts** Bet pateic man...
- Kovjēls** Es jums visu izskaidrošu. Paiesim nostāki, raug, kur viņš nāk.

14. aina

Žurdēns, kalpotājs

- Žurdēns** Pie joda, kas tur tik slikts, ja vēlos pavadīt laiku ar smalkiem ļaudīm? Vai tad ir vēl kas jaukāks par augstdzimušu ļauŗu sabiedrību, viņu godu un manierēm? Es būtu gatavs atdot divus pirkstus, ja tikai būtu piedzimis par grāfu vai marķīzu.
- Kalpotājs** Mesjē! Lūk, grāfs, un viņam pie rokas kāda lēdija.
- Žurdēns** Ak mans Dievs! Man vēl vajaga nodot dažus rīkojumus. Teic viņiem, ka es tūliņ nākšu.

15. aina

Dorimēne, Dorānts, kalpotājs

- Kalpotājs** Kungs lūdza jums pasacīt, ka drīz nāks.
- Dorānts** Ļoti labi.
- Dorimēne** Es nezinu, Dorānt, man šķiet tik savādi atrasties mājās, kur nevienu nepazīstu.
- Dorānts** Kādu vietu tad jūs vēlētos, madām, lai mana mīla jums dāvā? Jums taču nava gana labas ne jūsu mājas, ne manējās, jo mēs tur nevarot izbēgt no ļauŗu skatieniem.
- Dorimēne** Jūs taču nesacīsiet, ka es uztraucos veltīgi, ja ik dienas saņemu tik lielus jūsu kaisles apliecinājumus? Lai kā es pūlētos, manas spējas jums pretoties arvien mazinās, un jūs protat mani pārliecināt darīt visu, ko vien vēlaties. Visupirms jūsu bieŗie apciemojumi, tad skaļie

mīlestības apliecinājumi, tad serenādes un dāvanas. Es tam visam pretojos, taču jūs neatkāpjaties, un soli pa solim jūs mani uzvarat. Es vairs nevaru ne par ko atbildēt, un es baidos, ka jūs mani piedabūsit arī uz precībām.

Dorānts Patiesi, madām, kas gan jūs attur? Jūs esat atraitne un varat sevi uzturēt. Es arī esmu pats sevim kungs un jūs mīlu vairāk nekā savu dzīvību. Kāpēc gan lai jūs jau šodien nekļūtu par manu visuaugstāko laimi?

Dorimēne Mans Dievs! Dorānt, abām pusēm ir gauži jāstrādā, lai varētu labi kopā dzīvot, un pat visgudrākajiem ļaudīm ir grūti sasniegt tādu vienotību, kas viņus darītu laimīgus.

Dorānts Jūs mani ķircināt, madām, iztēlojoties tik daudz grūtību. Pēc jūsu iepriekšējās pieredzes taču nevar spriest par visiem citiem.

Dorimēne Es vienmēr atgriežos pie tā paša: tēriņi, ko veicat, mani apbežot ar dāvanām, mani satrauc divu iemeslu dēļ. Pirmkārt, jūs mani savažojat vairāk, nekā es vēlos tikt savažota. Otrkārt, un visu cieņu, tomēr es nedomāju, ka jūs varat to atļauties.

Dorānts Ak, madām, tie taču ir tīrie nieki, lūdzama, neapgrūtiniet sevi ar...

Dorimēne Es zinu, ko runāju! Turklāt dimanta gredzens, ko pieņemt jūs mani piespiedāt, ir tik dārgs...

Dorānts Ak, madām! Lūdzama, nevērtējiet tik augstu tādu manas mīlas gādātu nieciņu, kas nava jūsu cienīgs. Tikai ļaujiet... pavei, mūsu namatēvs!

16. aina

Žurdēns, Dorimēne, Dorānts, kalpotāji

Žurdēns (*izpilda divus reveransus, attopas pārāk tuvu Dorimēnei, lai varētu izpildīt arī trešo*) Madām, pakāpieties tālāk.

Dorimēne Kā, lūdzu?

Žurdēns Vienu solīti, lūdzama.

Dorimēne Ko jūs teicāt?

Žurdēns Drusku atkāpieties, lai sanāk trešais.

Dorānts Madām, Žurdēna kungs zina, kā lietas ir darāmas.

Žurdēns Madām, esmu patiesi aplaimots, ka man tā ir veicies, ka varu būt tik laimīgs, ka man ir tāds prieks, ka jūs savā labestībā esat mani apžēlojuse un pagodinājuse ar savas klātbūtnes izrādīto godu, un, ja esmu nopelnījis tādus nopelnus, ar ko nopelnīt jūsu klātbūtni, un ja Dievs... kam skauž mans labums... mani būtu darījis gana cienīgu..., lai...

Dorānts Žurdēna kungs, nu jau pietiks – kundzei nepatīk lieli glaimi, un viņa zina, ka jūs esat izglītots cilvēks. (*Klusu Dorimēnei*) Kā jau jūs redzat, šis tirgotāja dēls uzvedas diezgan uzjautriņoši.

- Dorimēne** To pamanīt nava nemaz tik grūti.
- Dorānts** Madām, lūk, mans labākais draugs.
- Žurdēns** Jūs mani pārāk pagodināt.
- Dorānts** Patiesi cienījams vīrs.
- Dorimēne** Man viņš ļoti patīk.
- Žurdēns** Madām, es vēl neesmu neko izdarījis, lai būtu pelnījis jūsu patiku.
- Dorānts** (*Klusu Žurdēna kungam*) Lūdzams, uzmanieties un nepieminiēt dimanta gredzenu, ko viņai uzdāvinājāt.
- Žurdēns** Vai nevaru viņai vismaz pajautāt, kā viņai tas patīk?
- Dorānts** Kā? Uzmanieties, tas jums nāktu par skādi. Lai uzvestos kā smalkiem ļaudīm piedien, jums jāizliekas, ka šo gredzenu nemaz neesat dāvinājis jūs. (*Uz Dorimēni*) Madām, Žurdēna kungs teic, ka ļoti priecājas jūs uzņemt savās mājās.
- Dorimēne** Viņš mani ārkārtīgi pagodina.
- Žurdēns** (*Dorāntam*) Esmu jums pateicīgs, ka jūs par mani tā runājat.
- Dorānts** (*Žurdēna kungam*) Man bija ļoti grūti viņu pierunāt šeit ierasties.
- Žurdēns** (*Dorāntam*) Es nezinu, kā jums par to atmaksāt.
- Dorānts** (*Dorimēnei*) Madām, viņš teic, ka jūs esat visskaistākā sieviete pasaulē.
- Dorimēne** Es esmu viņam ļoti pateicīga.
- Žurdēns** Madām, es esmu ļoti pateicīgs jums, un...
- Dorānts** Šķiet, ka pienācis laiks vakariņām.
- Kalpotājs** Viss ir gatavs, mesjē.
- Dorānts** Tad sēdīsimies pie galda. Un pasauciet dziedātājus!
(*Dejo seši pavāri – tā ir trešā intermēdija. Pēc tam viņi atnes klātu galdu.*)

Ceturtais cēliens

1. aina

Dorimēne, Dorānts, Žurdēns, divi dziedātāji, dziedātāja, kalpotāji

- Dorimēne** Dorānt, šī maltīte ir lieliska!
- Žurdēns** Jūs smejaties, madām, tā taču nava jūsu cienīga.
(*visi sēžas pie galda*)
- Dorānts** Žurdēna kungam taisnība, madām, un, kaut arī esmu viņam parādā par mums izrādīto viesmīlību, man jāpiekrīt, ka šī maltīte nava jūsu cienīga. Tā kā to sarīkoju es un šinīs lietās neesmu tik zinošs kā mūsu draugi, šī maltīte nava pārāk smalka un jūs še atradīsīt dažādas gastronomiskas kļūdas, kas ir pretrunā ar labu gaumi. Ja maltīti rīkotu Damī, tad gan viss būtu ideāli, gudri un eleganti izdarīts, un viņš noteikti jums pastāstītu par visiem smalkumiem, ko vēlas likt jums priekšā, un jums nāktos piekrist viņa augstajām spējām

izvēlēties visu tikai vislabāko. Viņš piedziedātu jums pilnas ausis par brīnumgardas maizes klaipiem, kuŗu zeltainā garoziņa maigi kūst mutē, par samtaini aromatiskiem vīniem, kuŗu garšas buķete tomēr nava pārlietu nomācoša, par jēra cepeti, kas bagātīgi ieziests ar pētersīļiem, par lūk, cik gaŗu teļa cisku, kas ir balta, maiga un salda kā marcipāns, par brīnumaini smaržojošām irbītēm un par savu meistarstiķi – zupu ar pārļainu buljonu, kam blakus jauns, barots tītars, kas pildīts ar baložu gaļu un rotāts ar cigoriņos marinētu balto sīpolu garnējumu. Tomēr man jāatzīst, ka es no pavārmākslas it nekā nesaprotu, un, kā jau Žurdēna kungs teica, šī maltīte nava jūsu cienīga.

Dorimēne Uz šo komplimentu es neatbildēšu nekā citādi, kā vien gardi ēdot.

Žurdēns Cik skaistas rokas!

Dorimēne Šīs rokas ir viduvējas, Žurdēna kungs, bet jūs noteikti domājat dimanta gredzenu, kas no tiesas ir skaists.

Žurdēns Es, madām! Kādēļ gan? Smalkiem ļaudīm tā nepiedien, un šis gredzens nava nekas īpašs.

Dorimēne Jums nu gan ir grūti izdabāt.

Žurdēns Jūs man glaimojat...

Dorānts Vēl vīnu Žurdēna kungam! Un šiem kungiem, kas mums par prieku nodziedās kādu galda dziesmu.

Dorimēne Gardam ēdienam vislabākā garšviela ir skaista mūzika. Jūs patiešām mani lutināt!

Žurdēns Madām, tas nava...

Dorānts Žurdēna kungs, pieklusīsim, lai mūziķi var dziedāt – tas būs vērtīgāk nekā jelkas, ko tagad varētu sacīt mēs paši.

(Dziedātāji un dziedātāja paņem glāzes un orķestra pavadībā nodzied divas galda dziesmas)

1. galda dziesma:

Un petit doigt, Philis, pour commencer le tour.
Ah ! qu'un verre en vos mains a d'agréables charmes !
Vous et le vin, vous vous prêtez des armes,
Et je sens pour tous deux redoubler mon amour :
Entre lui, vous et moi, jurons, jurons, ma belle,
Une ardeur éternelle.
Qu'en mouillant votre bouche il en reçoit d'attraits,
Et que l'on voit par lui votre bouche embellie !
Ah ! l'un de l'autre ils me donnent envie,
Et de vous et de lui je m'enivre à longs traits :
Entre lui, vous et moi, jurons, jurons, ma belle,
Une ardeur éternelle.

2. galda dziesma:

Buvons, chers amis, buvons :
Le temps qui fuit nous y convie ;
Profitons de la vie

Autant que nous pouvons.
 Quand on a passé l'onde noire,
 Adieu le bon vin, nos amours ;
 Dépêchons-nous de boire,
 On ne boit pas toujours.
 Laissons raisonner les sots
 Sur le vrai bonheur de la vie ;
 Notre philosophie
 Le met parmi les pots.
 Les biens, le savoir et la gloire
 N'ôtent point les soucis fâcheux,
 Et ce n'est qu'à bien boire
 Que l'on peut être heureux.

Sus, sus, du vin partout, versez, garçons, versez,
 Versez, versez toujours, tant qu'on vous dise assez.

- Dorimēne** Vēl skaistāki dziedāt taču nemaz nava iespējams. Patiešām skaisti!
Žurdēns Madām, es gan šeit redzu kaut ko vēl skaistāku.
Dorimēne Ak tā! Žurdēna kungs ir šarmantāks nekā biju iedomājusies.
Dorānts Kā tā, madām? Par ko tad jūs viņu uzskatāt?
Žurdēns Man patiktu, ja viņa mani uzskatītu par to, ko es saku.
Dorimēne Vēl!
Dorānts Jūs viņu nepazīstat.
Žurdēns Viņa mani iepazīs, kad viņai tas labpatiks.
Dorimēne Ak! Viņš ir neatvairāms!
Dorānts Viņam vienmēr ir gatava atbilde. Madām, vai jūs neredzat, ka Žurdēna kungs apēd visu, kam jūs pieskaraties.
Dorimēne Man Žurdēna kungs ārkārtīgi patīk.
Žurdēns Ja es varētu iepriecināt jūsu sirdi, es būtu...

2. aina

Žurdēna kundze, Žurdēns, Dorimēne, Dorānts, dziedātāji, dziedātāja, kalpotāji

- Žurdēna kundze** Ahā! Kādi gan šeit ir ļaudis! Redzu, ka mani šeit neviens negaidīja. Tad lūk, kādēļ mans dārgais vīra kungs mani tik ļoti mudināja doties vakariņot pie māšas? Tur es vienu teātri jau redzēju, un šeit mani sagaida vesels kāzu mielasts. Tad tā jūs tērējat savu mantu – manas prombūtnes laikā ēdināt citas sievietes, viņām par prieku rīkojat koncertus un teātri, kamēr mani izdzenat laukā pa durvīm?
- Dorānts** Ko jūs ar to gribat sacīt, Žurdēna kundze? Kādēļ gan jūs domājat, ka jūsu vīrs tērē savu naudu un ka šīs vakariņas marķīzei par prieku sarīkojis tieši viņš? Lūdzama, zinait, ka šīs dāvanas autors esmu es, tikvien kā esmu aizņēmijs Žurdēna kunga mājas, un turpmāki, lūdzama, padomājiet labāk, pirms runājat.

- Žurdēns** Tieši tā, necienīgā. Grāfs šo visu ir sarīkojis par godu marķīzei, kas ir smalka dāma. Viņš mani pagodina, aizņemoties manas mājas un vēlēdamies manu sabiedrību.
- Žurdēna kundze** Kas par muļķībām. Es taču zinu to, ko zinu.
- Dorānts** Žurdēna kundze, lūdzama, paņemiet labākas acenes.
- Žurdēna kundze** Man aceņu nevajaga, mesjē, un es redzu labi diezgan. Es jau izsenis nojaušu, ka kaut kas nava kārtībā. Es neesmu muļķe. Jums, augstu stāvošam cilvēkam, nu gan nepiedien pūst uguni mana vīra nejēdzīgajās iedomās. (*Dorimēnei*) Un jūs, madām, būdama smalka lēdija, vis nerīkojaties ne skaisti, ne godīgi, ienesot šinīs mājās šķelšanos un atļaujot manam vīram jūs aplidot.
- Dorimēne** Ko šis viss nozīmē? Dorānt, šīs neprātes vīzijas ir vistīrākā ņirgāšanās! (*prom.*)
- Dorānts** Madām! Madām, kur jūs skrienat?
- Žurdēns** Madām! Grāfa kungs, lūdzams, atvainojieties viņai un atvediet viņu atpakaļ.
- Dorānts** (*Prom.*)
- Žurdēns** Cik jūs esat nekaunīga! Jūs mani pazemojat smalku ļaužu priekšā un aizdzenat viņus no manām mājām.
- Žurdēna kundze** Es uzspļauju viņu smalkumam.
- Žurdēns** Es nesaprotu, nolādētā, kāpēc nepārsitu jūsu galvu ar šiem šķītvjiem, kuŗu tukšošanu jūs tik nekaunīgi izjaucāt.
(*Galds tiek novākts.*)
- Žurdēna kundze** (*Promejot*) Es uzspļauju šim visam. Es aizstāvēšu savas tiesības, un jebkuŗa sieviete būs manā pusē.
- Žurdēns** Jūs pareizi darāt, ka bēgat no manām dusmām. Diemžēl viņa ir atpakaļ. Un es jau grasījos pasacīt tādas jaukas lietas. Nekad neesmu tik labi juties! Kas tad tas?

3. aina

Kovjēls (pārgērbies), Žurdēns, kalpotājs

- Kovjēls** Mesjē, jūs droši vien mani neatpazīstat.
- Žurdēns** Nē, mesjē.
- Kovjēls** Es jūs redzēju, kad bijāt vēl, raug, tik mazs.
- Žurdēns** Es vai?
- Kovjēls** No tiesas, jūs bijāt skaistākais bērns pasaulē, un visas sievietes jūs nēsāja uz rokām un bučoja.
- Žurdēns** Bučoja!
- Kovjēls** Patiesi. Es biju tuvs jūsu tēva draugs.
- Žurdēns** Mana tēva!
- Kovjēls** Tik tiešām. Viņš bija labsirdīgs augstmanis.

Žurdēns Kā jūs teicāt?

Kovjēls Es teicu, ka viņš bija labsirdīgs augstmanis.

Žurdēns Mans tēvs?

Kovjēls Tā gan.

Žurdēns Jūs viņu labi pazināt?

Kovjēls Protama lieta.

Žurdēns Un jūs zināt, ka viņš bija augstdzimis?

Kovjēls Bez šaubām.

Žurdēns Tad nu gan es šinī pasaulē vairs nekā nesaprotu.

Kovjēls Kā tā?

Žurdēns Nejēgas visapkārt apgalvo, ka viņš esot bijis tirgotājs.

Kovjēls Viņš, tirgotājs!? Tie ir nekrietni meli, viņš tas nekad nava bijis. Viņš vienkārši bija ļoti laipns un izpalīdzīgs, un, tā kā viņš labi pārzināja audumus, viņš tos iepirka no malu malām un veda mājās, un dāvināja tos saviem draugiem apmaiņā pret naudu.

Žurdēns Kāds man prieks ar jums iepazīties! Jūs patiešām varat apliecināt, ka mans tēvs bija augstmanis.

Kovjēls Es to varu apzvērēt kam vien vēlaties.

Žurdēns Esmu jums pateicību parādā. (*Pauze.*) Kādēļ esat šeit?

Kovjēls Pēc tam, kad iepazinos ar jūsu nelaiķa tēvu, augstdzimušu vīru, kā jau jums teicu, es devos ceļojumā pa visu pasauli.

Žurdēns Pa visu pasauli!

Kovjēls Tieši tā.

Žurdēns Man šķiet, ka tas no šejienes ir diezgan tālu.

Kovjēls Protama lieta. Es no saviem tālajiem ceļojumiem atgriezos tikai pirms četrām dienām, un – lūk, manas ierašanās iemesls – es nāku jums paziņot vislabākos jaunumus.

Žurdēns Kādus tad?

Kovjēls Jūs zināt, ka šeit ir ieradies turku sultāna dēls?

Žurdēns Es? Nē.

Kovjēls Kā, nē? Viņam līdzī ir brīnišķīga svīta, ikkatrs grib viņu apciemot, un šinī zemē viņš ir uzņemts kā liels kungs.

Žurdēns Mīļo stundiņ, es to nezināju!

Kovjēls Bet jums ļoti veicas, jo viņš ir iemīlējies jūsu meitā.

Žurdēns Turku sultāna dēls?

Kovjēls Tieši tā, un viņš vēlas kļūt jūsu znots.

Žurdēns Mans znots, turku sultāna dēls!

Kovjēls Turku sultāna dēls – jūsu znots. Kad mēs tikāties, es ar viņu parunājos, jo protu turciski, un pēc tam, kad bijām apspriedušies par ko citu, viņš man sacīja: “*Aksiam krok soler uş alla mustaf židelum*

amanahem varabini usere karbulath”. Tas nozīmē ‘Vai esi redzējis to jauno lēdiju, parīzes augstmaņa Žurdēna kunga meitu?’

Žurdēns Turku sultāna dēls tā par mani teica?

Kovjēls No tiesas. Kad sacīju viņam, ka jūs labi pazīstu un esmu redzējis arī jūsu meitu, viņš teica: “*Ah! Marababa sahem*”. Tas nozīmē ‘Ak, kā es viņu mīlu!’.

Žurdēns “*Marababa sahem*” nozīmē ‘Ak, kā es viņu mīlu’?

Kovjēls Tieši tā.

Žurdēns Mīļo stundiņ! Pateicos, ka man to pasacījāt, citādi es nekad nebūtu ticējis, ka “*marababa sahem*” varētu nozīmēt ‘Ak, kā es viņu mīlu’. Turku valoda nu gan ir pārsteidzoša!

Kovjēls Vēl pārsteidzošāka nekā varētu domāt. Vai jūs zināt, ko nozīmē “*kakarakamušen*”?

Žurdēns “*Kakarakamušen*”? Nezinu gan.

Kovjēls Tas nozīmē ‘mana dārgā dvēsele’.

Žurdēns “*Kakarakamušen*” nozīmē ‘mana dārgā dvēsele’?

Kovjēls Bez šaubām.

Žurdēns Cik interesanti! *Kakarakamušen*. ‘Mana dārgā dvēsele’. Vai tad tā kāds sacītu? Cik mulsiņoši.

Kovjēls Tad nu tā, turku sultāna dēls lūdz jūsu meitas roku, un, lai sievastēvs būtu viņa cienīgs, viņš vēlas jūs padarīt par mamamuši, kas viņa zemē ir ievērojams augstmaņu tituls.

Žurdēns Mamamuši?

Kovjēls Tieši tā, mamamuši. Mūsu valodā tas nozīmē paladīns. Paladīns. Paladīni tie ir senie... nu, paladīni. Pasaulē nava nekā cienījamāka, un jūs būsiet vienā līmenī ar augstākajiem zemes kungiem.

Žurdēns Turku sultāna dēls mani ļoti pagodina. Es jūs lūdzu, aizvediet mani pie viņa, lai varu viņam pateikties.

Kovjēls Kā? Viņš taču ieradīsies šeit.

Žurdēns Viņš ieradīsies šeit?

Kovjēls Protama lieta, un viņam līdzī būs viss vajadzīgais jūsu iesvētīšanas ceremonijai.

Žurdēns Tik drīz!

Kovjēls Viņa mīlestība vairs nevar ilgāki gaidīt.

Žurdēns Šeit ir tikai viens apgrūtinājums. Mana meita ir ietiepīga, un viņa ir sadomājusies uz kādu jaunekli vārdā Kleonts, un viņa arvien stāsta, ka nevienu citu neprecēšot.

Kovjēls Viņa pārdomās, tiklīdz ieraudzīs sultāna dēlu. Turklāt, liktens patiesi spēlē interesantus trikus, jo turku sultāna dēls no vaiga šim Kleontam ir ārkārtīgi līdzīgs. Mīlestība, ko viņa jūt pret vienu, varētu itin viegli pāriet uz otru... Es jau dzirdu, ka viņš nāk. Pavei!

4. aina

Kleonts turku drēbēs, trīs pāži, kas nes viņa apmetni, Žurdēns, Kovjēls pārgērbies

- Kleonts** *Ambusahim oki boraf, Iordina, salamaleki.*
- Kovjēls** Tas nozīmē “Žurdēna kungs, lai jūsu sirds visu gadu zied kā rožu dārzs”. Tanīs zemēs šādām laipnībām noteikti vajaga apmainīties.
- Žurdēns** Es esmu pazemīgs Viņa Turciskās Augstības kalps.
- Kovjēls** *Karigar kamboto ustin moraf.*
- Kleonts** *Ustin jok katamaleki basum base alla moran.*
- Kovjēls** Viņš teic: “Lai Dievs dāvā jums lauvas spēku un čūskas gudrību!”
- Žurdēns** Viņa Turciskā Augstība mani pārlietu pagodina, un es viņam novēlu visādus labumus.
- Kovjēls** *Ossa binamen sadok baballi orakaf uram.*
- Kleonts** *Bel men.*
- Kovjēls** Viņš teic, ka jums drīz ar viņu jāiet sagatavoties ceremonijai, lai varētu pēc tam satikt jūsu meitu un noslēgt laulību.
- Žurdēns** To visu viņš pateica divos vārdos?
- Kovjēls** Tā ir, turku valodā tas ir iespējams, dažos vārdos var pasacīt ļoti daudz. Ātri ejiet, kur viņš liek.

5. aina

Dorānts, Kovjēls

- Kovjēls** Hahahā! Mīļo stundiņ, cik smieklīgi! Kāds nejēga! Viņš taču nevarētu savu lomu nospēlēt labāki, ja būtu to iemācījies no galvas. Hahā! (*Dorāntam*) Es jūs lūdzu, mesjē, palīdziet mums tanī, kas te tagad notiek.
- Dorānts** Hahā, Kovjēl, es tevi nepazinu. Kā tu izskaties!
- Kovjēls** Jūs redzat, hahā!
- Dorānts** Par ko tu smeijies?
- Kovjēls** Par kaut ko ļoti uzjautrinošu, mesjē.
- Dorānts** Tas būtu?
- Kovjēls** Jūs neuzminēsiet, kādu viltību mēs esam likuši priekšā Žurdēna kungam, lai viņš beidzot izdotu savu meitu pie mana kunga.
- Dorānts** Uzminēt es neuzminēsu, taču, ja jau pie darba esi ķēries tu, tas noteikti izdosies.
- Kovjēls** Mesjē, jūs labi pazīstat viņa niķus.
- Dorānts** Nu, stāsti laukā!
- Kovjēls** Paiesimies mazliet nostāki, lai dotu vietu tam, kas te tūlīt notiks. Jūs redzēsiet vienu stāsta daļu, un es jums izstāstīšu pārējo.
(Turku ceremonija Žurdēna kunga iesvētīšanai notiek dejā un mūzikā – tā ir ceturtā intermēdija. Ceremonijas darboņi: muftijs,

četri derviši, seši turku dejotāji, seši turku dziedātāji, turku instrumentu spēlmaņi.

Muftijs kopā ar divpadsmit turkiem un četriem dervišiem piesauc Muhamedu. Uz skatuves tiek izvests Žurdēns, kas ģērbts turciski (bez turbāna un zobena).

Muftijs (*Dzied:*)

Se ti sabir,
Ti respondir;
Se non sabir,
Tazir, tazir.
Mi star Mufti:
Ti qui star ti?
Non intendir:
Tazir, tazir.

(Tajā pašā valodā jautā pārējiem turkiem, kas Žurdēns ir pēc ticības; tie atbild, ka viņš ir musulmanis.)

Muftijs (*Piesauc Muhamedu, dziedot:*)

Mahametta per Iordina
Mi pregar sera e matina:
Voler far un Paladina
De Iordina, de Iordina.
Dar turbanta, e dar scarcina,
Con galera e brigantina,
Per defender Palestina,
Mahametta, etc...

Muftijs (*Jautā turkiem, vai Žurdēns stingri turēsies islāma ticībā, dziedot:*)
Star bon Turca Iordina?

Turki Hi valla.

Muftijs (*Dejo un dzied:*) Hula babala šubala babala da.

Turki (*Tāpat atbild*)

Muftijs (*Pavēl likt Žurdēnam galvā turbānu, dziedot:*)

Ti non star furba?

Turki No, no, no.

Muftijs Non star furfanta?

Turki No, no, no.

Muftijs Donar turbanta, donar turbanta.

Turki (*Atkārtot Muftija vārdus, liekot Žurdēnam galvā turbānu.*)

(Muftijs un derviši uzliek galvā ceremoniju turbānus. Uz skatuves tiek iznests Korāns un pasniegts Muftijam, kurš kopā ar visiem turkiem vēlreiz piesauc Muhamedu.)

Muftijs (*Dod Žurdēnam zobenu, dziedot:*)

Ti star nobile, e non star fabbola.

Pigliar schiabbola.

Turki (*Atkārto tos pašus vārdus, ņemot rokās zobenus. Seši no viņiem dejo ap Žurdēnu, simboliski cērtot pa viņu*)

Muftijs (*Liek turkiem sist Žurdēnam, dziedot:*)

Dara, dara,

Bastonara, bastonara.

Turki (*Atkārto šos vārdus, ar zobeniem sitot Žurdēnam*)

Muftijs (*Dzied:*)

Non tener honta:

Questa star ultima affronta.

Turki (*Atkārto šos vārdus*)

Muftijs un turki (*Dzied un dejo turku stilā, līdz aiziet.*)

Piektais cēliens

1. aina

Žurdēna kundze, Žurdēns

- Žurdēna kundze** Ak mans Dievs, apžēlojies! Kas tad tas tāds? Kas par ērmu! Kur ir tā masku balle, uz kuŗu jūs iesit? Vai tad jau laiks iet ķekatās? Runājiet taču, kas te notiek? Kas jūs ir šitā apsmurgulējis?
- Žurdēns** Nekauņa, jūs runājat ar mamamuši!
- Žurdēna kundze** Kā, lūdzu?
- Žurdēns** Tieši tā. Tagad pret mani ir vajaga izturēties ar cieņu; es tikko kā esmu iecelts par mamamuši.
- Žurdēna kundze** Ko nozīmē tas jūsu “mamamuši”?
- Žurdēns** Es jums saku, mamamuši. Mamamuši, tas esmu es.
- Žurdēna kundze** Kas tas ir tāds par zvēru?
- Žurdēns** Mamamuši. Mūsu valodā tas nozīmē ‘paladīns’.
- Žurdēna kundze** Ak, tad palaidnis! Vai tad jūsu vecumā jau nepietiek blēņoties?
- Žurdēns** Kas par nejēgu! Es teicu “paladīns” – tikko mani iesvētīja īpašā ceremonijā.
- Žurdēna kundze** Kādā vēl ceremonijā?
- Žurdēns** *Mahameta per Iordina.*
- Žurdēna kundze** Ko tas nozīmē?
- Žurdēns** *Iordina* nozīmē ‘Žurdēns’.
- Žurdēna kundze** Nu un, kas ir ar to Žurdēnu?
- Žurdēns** *Voler far un Paladina de Iordina.*
- Žurdēna kundze** Kā, lūdzu?
- Žurdēns** *Dar turbanta con galera.*
- Žurdēna kundze** Ko tas nozīmē?
- Žurdēns** *Per deffender Palestina.*
- Žurdēna kundze** Ko jūs gribat ar to sacīt?
- Žurdēns** *Dara dara bastonara.*
- Žurdēna kundze** Ko jūs runājat?
- Žurdēns** *Non tener honta: questa star ultima affronta.*
- Žurdēna kundze** Kas tas viss tāds ir?
- Žurdēns** Hūla babala šubala babala da.
- Žurdēna kundze** Ak vai, mans Dievs! Mans vīrs ir sajucis prātā.
- Žurdēns** (*Promejot*) Miers! Nejēga, izrādiet mamamuši kungam pienācīgo cieņu.
- Žurdēna kundze** Kur pagaisušas viņa saprāta paliekas? Ka tikai viņš tāds neizietu ārā! Ahā, lūk arī pārējā mūsu kompānija. Šeit sāpes uzglūn no visām pusēm! (*Prom.*)

2. aina

Dorānts, Dorimēne

- Dorānts** No tiesas, madām, jūs tūlīt redzēsiet kaut ko tik jautru, cik vien tas vispār iespējams. Nedomāju, ka visā pasaulē vēl ir kāds tik vājprātīgs kā mūsu namatēvs. Turklāt, mums ir jāpalīdz Kleontam iegūt savu iemīļoto un jāspēlē līdzī šinī maskarādē – viņš ir ļoti cienījams vīrietis un ir pelnījis mūsu palīdzību.
- Dorimēne** Saprotams, esmu ar mieru viņam palīdzēt.
- Dorānts** Vēl bez tā visa, madām, mūs še gaida izrāde, ko nedrīkstam palaist gaŗām, un vēl vajaga pārbaudīt, vai gadījumā nevarētu izdoties kāda mana iecere.
- Dorimēne** Es jau še redzēju varenu gatavošanos; un šādas lietas, Dorānt, es vairs nevaru pieļaut. Tieši tā, es vēlos pārtraukt jūsu pārmērības, un, lai apstādinātu tēriņus, ko jūs aizgūtnēm veicat manis dēļ, esmu izlēmuse drīzi ar jums salaulāties. Lūk, mans noslēpums. Visi šie tēriņi līdz ar kāzām allaž izbeidzas.
- Dorānts** Ak, madām, vai gan iespējama vēl saldāka apņemšanās?
- Dorimēne** Es to daru tikai tamdēļ, lai jūs neizputētu, jo redzu, ka citādi jūs jau itin drīzi paliksiet bez graša kabatā.
- Dorānts** Es esmu tik ļoti pateicīgs, madām, par jūsu rūpēm manas mantas saglabāšanai! Tā visa pieder jums līdz ar manu sirdi, un jūs varat ar to rīkoties, kā vien jums ienāk prātā.
- Dorimēne** Es rīkošos ar abiem. Bet, pavei, mūsu namatēvs! Cik viņš lieliski izskatās!

3. aina

Žurdēns, Dorānts, Dorimēne

- Dorānts** Mesjē, mēs abi ar marķīzi nākam izrādīt pienācīgo cieņu jūsu jaunajai kārtai un kopā ar jums priecāties par jūsu meitas gaidāmajām vedībām pie turku sultāna dēla.
- Žurdēns** (*vairākkārt klanās turku stilā*) Mesjē, es jums novēlu čūsku spēku un lauvu gudrību.
- Dorimēne** Man ir ļoti veicies, mesjē, ka varu viena no pirmajiem jūs apsveikt ar augsto godu, kādā esat pacēlies.
- Žurdēns** Madām, es jums novēlu ziedošu rožudārzu visu gadu. Esmu jums bezgala pateicīgs, ka piedalāties godos, ko šobrīd piedzīvoju, un ļoti priecājos, ka esat atgriezies un ka varu jums pazemīgi atvainoties par savas sievas neprātību.
- Dorimēne** Tas nava nekas, es varu viņai šo izgājienu piedot. Jūsu sirds viņai ir ļoti dārga, un nevajaga brīnīties, ka viņa vēlas cīnīties par tādu vīru, kāds esat jūs.

- Žurdēns** Jūs manu sirdi jau esat ieguvuse.
- Dorānts** Lūk, madām, Žurdēna kungs nava no tiem, kuŗus bagātība dara aklu, un viņš savos augstumos vēl prot atpazīt savus draugus.
- Dorimēne** Tas parāda, ka viņa dvēsele ir ārkārtīgi dāsna.
- Dorānts** Kur tad ir Viņa Turku Augstība? Mēs kā jūsu draugi gribētu izrādīt viņam pienācīgo godu.
- Žurdēns** Raug, kur viņš nāk. Es jau sūtīju pēc savas meitas, lai varētu viņam dot viņas roku.

4. aina

Kleonts, Žurdēns, Dorānts, Dorimēne

- Dorānts** Mesjē, mēs nākam izrādīt godu Jūsu Augstībai kā jūsu topošā sievastēva draugi un apliecināt savu gatavību jums pakalpot.
- Žurdēns** Kur ir tas starpnieks? Lai viņš iztulko, kas jūs esat un ko runājat! Jūs redzēsīt, kā viņš atbild. Viņš lieliski runā turciski! Ei! Kur viņš izkūpējis? (*Kleontam*) Struf, strif, strof, straf. Tas ir grande seņjōre, grande seņjōre, un tā ir granda dāma, granda dāma. Aij, viņš, mesjē, viņš ir franču mamamušī, un viņa ir franču mamamušīja. Es skaidrāk pasacīt vairs nevaru.
- Kovjēls** (*Uznāk.*)
- Žurdēns** Re, mūsu tulks! Kur jūs bijāt palicis? Mēs bez jums nekā nevaram pasacīt. Lūdzams, pasakait viņam, ka šie ir smalki ļaudis, kas ieradušies viņam izrādīt godu kā mani draugi un apliecināt savu gatavību viņam pakalpot. (*Dorāntam un Dorimēnei*) Jūs redzēsīt, kā viņš atbild.
- Kovjēls** *Alabala krosiam aksi boram alabamen.*
- Kleonts** *Kataleki tubal urin soter amalušan.*
- Žurdēns** Vai es neteicu?
- Kovjēls** Viņš jums novēlē, lai bagātības lietus vienumēr veldzētu jūsu ģimenes dārzus!
- Žurdēns** Es taču jums teicu, ka viņš runā turciski!
- Dorānts** Cik lieliski!

5. aina

Lusilla, Žurdēns, Kleonts, Kovjēls, Dorānts, Dorimēne

- Žurdēns** Nākait, manu meit, nākait un dodiet savu roku šim kungam, kas jūs pagodina, vēloties jūs precēt.
- Lusilla** Tēvs, kā jūs esat saģērbies!? Vai jūs spēlēsīt kādā izrādē?
- Žurdēns** Nē, še nava nekādas izrādes, tā ir nopietna lieta: jums izrādīts visaugstākais iespējamais gods. Lūk, vīrs, kuŗu es jums dodu.

- Lusilla** Man!?
- Žurdēns** Tieši tā, jums! Nākait, dodiet viņam roku un pateicieties Dievam par jums iedāvāto laimi.
- Lusilla** Es nevēlos precēties.
- Žurdēns** Bet es, jūsu tēvs, to vēlos.
- Lusilla** Es to nedarīšu.
- Žurdēns** Ak, kas par pļāpu! Es teicu, nākait! Jūsu roku!
- Lusilla** Nē, tēvs, es jau jums sacīju, ka nava tāda spēka, kuŗš varētu mani piespiest precēt kādu citu kā vien Kleontu, un es pretošos ar zobiem un nagiem, lai... (*Atpazīst Kleontu.*) Patiešām, jūs esat mans tēvs un man vajaga jums pilnīgi pakļauties, jo jūs drīkstat ar mani rīkoties, kā vien vēlaties.
- Žurdēns** Ak, kā es priecājos, ka esat tik drīzi atgriezies pie savu pienākumu pildīšanas. Kā man patīk, ka mana meita mani klausā.

Pēdējā aina

Žurdēna kundze, Žurdēns, Kleonts, Lusilla, Kovjēls, Dorānts, Dorimēne

- Žurdēna kundze** Kas tad te tagad notiek? Klīst runas, ka jūs grasāties savu meitu izprecināt kaut kādam ķekatniekam.
- Žurdēns** Vai jūs reiz apklusīsīt, nekauna? Visur jūs jaučaties ar savām nejēdzībām, un nekādi jums nava iespējams iedvest saprāta balsi.
- Žurdēna kundze** Jūs esat tas, kas nekādi nenāk pie prāta, un jūs pārejat no vienas dullības pie otras. Ko jūs tagad esat iecerējis iesākt ar visu šo sapulci?
- Žurdēns** Es vēlos salaulāt mūsu meitu un turku sultāna dēlu.
- Žurdēna kundze** Turku sultāna dēlu!
- Žurdēns** Tieši tā. Lieciet, lai tulks viņam nodot jūsu laba vēlējumus.
- Žurdēna kundze** Man tulka nevajaga, es pati viņam vaigā pasacīšu, ka manas meitas viņš nedabūs.
- Žurdēns** Jel, klusējiet vienreiz!
- Dorānts** Kā tad tā, madām, jūs atsacīsīt tādai laimei un neļausit Viņa Turku Augstībai kļūt par jūsu znotu?
- Žurdēna kundze** Apžēliņ, mesjē, lūdzams, nejaucieties svešās darīšanās.
- Dorimēne** No šī lielā goda nedrīkst tik vienkārši atsacīties!
- Žurdēna kundze** Madām, es lūdzu arī jūs neapkaunot sevi ar lietām, kas uz jums neattiecas.
- Dorānts** Mums rūp jūsu labklājība mūs vienojošo draudzības saišu dēļ.
- Žurdēna kundze** Es bez jūsu draudzības itin labi iztikšu, pateicos.
- Dorānts** Raug, jūsu meita ir ar mieru pakļauties sava tēva gribai.
- Žurdēna kundze** Mana meita ir ar mieru iziet pie turka?
- Dorānts** Bez šaubām.

- Žurdēna kundze** Viņa spēj aizmirst Kleontu?
- Dorānts** Ko gan ļaudis nedara, lai paceltos sabiedrībā?
- Žurdēna kundze** Ja viņa tā izrīkosies, es viņu nožņaugšu pati savām rokām.
- Žurdēns** Kas par kņadu! Es jau pateicu, šīs laulības notiks.
- Žurdēna kundze** Bet es jums saku, ka tās nenotiks gan.
- Žurdēns** Mīlo stundiņ!
- Lusilla** Māt!
- Žurdēna kundze** Eita projām, jūs, draiskule!
- Žurdēns** Ko? Jūs iebilstat, ka viņa mani klausā?
- Žurdēna kundze** Iebilstu gan. Viņa ir ne tikvien jūsu meita, bet arī manējā.
- Kovjēls** Madām!
- Žurdēna kundze** Ko jūs no manis gribat?
- Kovjēls** Uz diviem vārdiem.
- Žurdēna kundze** Man jūsu vārdus nevajaga.
- Kovjēls** (*Žurdēna kungam*) Mesjē, ja viņa dzirdēs, kas man sakāms, es apsolu, ka viņa būs ar mieru jums paklausīt.
- Žurdēna kundze** Nebūšu vis.
- Kovjēls** Lūdzama, uzklausait mani.
- Žurdēna kundze** Nē.
- Žurdēns** Klausaities.
- Žurdēna kundze** Es to nevēlos.
- Žurdēns** Viņš jums pasacīs...
- Žurdēna kundze** Es negribu, ka man kaut ko sacītu.
- Žurdēns** Kas par spītīgu sievieti! Vai jums no klausīšanās gabals nokritīs?
- Kovjēls** Tikai uzklausait mani, pēcāk varēsīt darīt, ko vēlaties.
- Žurdēna kundze** Nu labi! Kas ir?
- Kovjēls** (*Klusu Žurdēna kundzei*) Madām, mēs jau kādu stundu cenšamies jums to darīt zināmu. Vai tad jūs neredzat, ka mēs visu šo maskarādi spēlējam tikai tāpēc, lai izdabātu jūsu vīra vīzijām, un ka turku sultāna dēlu spēlē Kleonts pats?
- Žurdēna kundze** (*Saprot.*) Ā, ā!
- Kovjēls** (*Žurdēna kundzei*) Un es taču esmu Kovjēls.
- Žurdēna kundze** (*Kovjēlam*) Ā, tagad redzu.
- Kovjēls** (*Žurdēna kundzei*) Izliecieties, ka neredzat.
- Žurdēna kundze** (*Visiem*) Labi, tagad es esmu ar mieru.
- Žurdēns** Lūk, nu visi ir nākuši pie prāta. Un jūs vēl negribējāt viņu uzklausīt. Es taču zināju, ka viņš jums paskaidros, tieši kas ir turku sultāna dēls.
- Žurdēna kundze** Viņš man visu ir kārtīgi izskaidrojis, un esmu apmierināta. Sūtīsim pēc notāra!

- Dorānts** Lieliski sacīts! Un vēl, madām, lai jums būtu pavisam priecīgs prāts un jūs jau šodien varētu atstāt visu greizsirdību pret savu vīru, arī mēs ar marķīzi apprecēsimies pie tā paša notāra.
- Žurdēna kundze** Arī ar to es esmu mierā.
- Žurdēns** (*Dorāntam*) Tas tāpēc, lai viņa noticētu?
- Dorānts** (*Žurdēna kungam*) Tieši tā, vajag viņu piemānīt.
- Žurdēns** Labi, labi. Sūtaīt pēc notāra!
- Dorānts** Pa to laiku, kamēr viņš ieradīsies un sastādīs laulību līgumus, noskatīsimies savu izrādi kopā ar Viņa Turku Augstību.
- Žurdēns** Lieliska doma! Sēdīsimies!
- Žurdēna kundze** Ka būs ar Nikōlu?
- Žurdēns** Es viņu atdošu tulkam. (*Uz zāli*) Un savu sievu tam, kuŗš gribēs viņu ņemt.
- Kovjēls** Mesjē, pateicos! (*Uz zāli*) Ja ir kāds vēl dullāks par viņu, tad es esmu Romas pāvests!
- (*Komēdija noslēdzas ar sagatavoto izrādi*)
- Tautu parāde**
- Pirmā daļa** (*Vīrietis izdala visiem izrādes programmiņas, kad viņam metas virsū ļaudis no dažādām zemēm, un mūzikā prasa programmiņas. Vīrietim visur seko trīs Nelaiimes putni*)
- Visi** A moi, Monsieur, à moi de grâce, à moi, Monsieur
Un livre, s'il vous plaît, à votre serviteur.
- Bagātnieks** Monsieur, distinguez-nous parmi les gens qui crient.
Quelques livres ici, les Dames vous en prient.
- 2. bagātnieks** Holà ! Monsieur, Monsieur, ayez la charité
D'en jeter de notre côté
- Bagātniece** Mon Dieu ! qu'aux personnes bien faites
On sait peu rendre honneur céans.
- 2. bagātniece** Ils n'ont des livres et des bancs
Que pour Mesdames les grisettes.
- Gaskonietis** Aho ! l'homme aux livres, qu'on m'en vaille !
J'ai déjà le poumon usé.
Bous boyez qué chacun mé raille ;
Et jé suis escandalisé
De boir és mains dé la canaille
Cé qui m'est par bous refusé.
- Otrs gaskonietis** Eh cadédis ! Monseu, boyez qui l'on pût estre :
Un libret, je bous prie, au varon d'Asbarat.
Jé pense, mordv, qué lé fat.
N'a pas l'honnur dé mé connoistre.
- Šveicietis** Mon'-sieur le donneur de papier,
Que veul dir sty façon de fifre ?

Moy l'écorchair tout mon gosieir
A crieir,
Sans que je pouvre afoir ein livre :
Pardy, mon foy ! Mon'-sieur, je pense fous l'estre ifre.

Vecs tirgonis

De tout ceci, franc et net,
Je suis mal satisfait ;
Et cela sans doute est laid ;
Que notre fille,
Si bien faite et si gentille,
De tant d'amoureux l'objet,
N'ait pas à son souhait
Un livre de ballet,
Pour lire le sujet
Du divertissement qu'on fait,
Et que toute notre famille
Si proprement s'habille,
Pour, être placée au sommet,
De la salle, où l'on met
Les gens de Lantriguet
De tout ceci, franc et net,
Je suis mal satisfait,
Et cela sans doute est laid.

Vecā tirgone

Il est vrai que c'est une honte,
Le sang au visage me monte,
Et ce jeteur de vers qui manque au capital
L'entend fort mal ;
C'est un brutal,
Un vrai cheval,
Franc animal,
De faire si peu de compte
D'une fille qui fait l'ornement principal
Du quartier du Palais-Royal,
Et que ces jours passés un comte
Fut prendre la première au bal.
Il l'entend mal ;
C'est un brutal,
Un vrai cheval,
Franc animal.

**Bagātnieki un
bagātnieces**

Ah ! quel bruit !
Quel fracas !
Quel chaos !
Quel mélange !
Quelle confusion !
Quelle cohue étrange !
Quel désordre !

	Quel embarras
	On y sèche.
	L'on n'y tient pas.
Gaskonietis	Bentré ! jé suis à vout.
Otrs gaskonietis	J'enrage, Diou mé damne !
Šveicietis	Ah que ly faire saif dans sty sal de cians !
Gaskonietis	Jé murs.
Otrs gaskonietis	Jé perds la tramontane
Šveicietis	Mon foy ! moy le foudrois estre hors de dedans.
Vecais tirgotājs	Allons, ma mie, Suivez mes pas, Je vous en prie, Et ne me quittez pas : On fait de nous trop peu de cas, Et je suis las De ce tracas Tout ce fratras, Cet embarras Me pèse par trop sur les bras. S'il me prend jamais envie De retourner de ma vie A ballet ni comédie, Je veux bien qu'on m'estropie. Allons, ma mie, Suivez mes pas, Je vous en prie Et me quittez pas ; On fait de nous trop peu de cas. Allons, mon mignon, mon fils, Regagnons notre logis, Et sortons de ce taudis, Où l'on ne peut être assis : Ils seront bien ébaubis Quand ils nous verront partis, Trop de confusion règne dans cette salle, Et j'aimerois mieux être au milieu de la Halle. Si jamais je reviens à semblable régale, Je veux bien recevoir des soufflets plus de six. Allons, mon mignon, mon fils, Regagnons notre logis, Et sortons de ce taudis, Où l'on ne peut être assis.
Vecā tirgotāja	
Visi	A moi, Monsieur, à moi de grâce, à moi, Monsieur :

Un livre, s'il vous plaît, à votre serviteur.

Otrā daļa (*Trīs nelaimes putni dejo*)

Trešā daļa

Trīs spāņi

Sé que me muero de amor,
Y solicito el dolor.
Aun muriendo de querer,
De tan buen ayre adolezco,
Que es mas de lo que padezco,
Lo que quiero padecer,
Y no pudiendo exceder
A mi deseo el rigor.
Sé que me muero de amor,
Y solicito el dolor.
Lisonxeame la suerte
Con piedad tan advertida,
Que me asegura la vida
En el riesgo de la muerte.
Vivir de su golpe fuerte
Es de mi salud primor.
Sé que, etc.

(*Seši spāņi dejo*)

Trīs spāņi

Ay ! que locura, con tanto rigor
Quexarse de Amor,
Del nino bonito
Que todo es dulçura !
Ay ! que locura !
Ay ! que locura !

1. spānis

El dolor solicita
El que al dolor se da ;
Y nadie de amor muere,
Sino quien no save amar.

2. un 3. spānis

Dulce muerie es el amor
Con correspondencia ygual ;
Y si esta gozamos o,
Porque la quieres turbar ?

1. spānis

Alegrese enamorado,
Y tome mi parecer ;
Que en esto de querer,
Todo es hallar el vado.
Tous trois ensemble.

Vaya, vaya de fiestas !

Vaya de vayle !

Alegria, alegria, alegria !

Que esto de dolor es fantasia.

Ceturtā daļa (*Itālieši*)

Dziedātāja

Di rigori armata il seno,
Contro amor mi ribellai ;
Ma fui vinta in un baleno
In mirar duo vaghi rai ;
Ahi ! che resiste puoco
Cor di gelo a stral di fuoco !
Ma si caro, è'l mio tormento,
Dolce è s' la piaga mia,
Ch'il penaré è'l mio contento,
E'l sanarmi è tirannia.
Ahi ! che più giova e piace,
Quanto amor è più vivace !

*(Pēc dziesmas divi skaramučas, divi trivelīni un arlekīns parāda
nakti itāliešu komēdijas stilā)*

Dziedātājs

Bel tempo che vola
Rapisce il contento ;
D'Amor nella scola
Si coglie il momento.

Dziedātāja

Insin che florida
Ride l'età,
Che pur tropp' orrida
Da noi sen vā.
Tous deux
Sù cantiamo,
Sù godiamo
Ne' bei dì di gioventù :
Perduto ben non si racquista più.

Dziedātājs

Pupilla che vaga
Mill' alme incatena
Fà dolce la piaga,
Felice la pena.

Dziedātāja

Ma poiche frigida
Langue l'età,
Più l'alma rigida
Fiamme non ha.

Abi

Sù cantiamo, etc.

(Pēc dziesmas skaramučas un trivelīni dejo prieka deju)

Ceturtnā daļa *(Franči. Pirmais menuets)*

Divi dziedātāji *(dejo un dzied)*

1. dziedātājs

Ah ! qu'il fait beau dans ces bocages !
Ab ! que le Ciel donne un beau jour !

2. dziedātājs

Le rossignol, sous ces tendres feuillages,
Chante aux échos son doux retour :

Ce beau séjour,
Ces doux ramages,
Ce beau séjour
Nous invite à l'amour.

(Otraiš menuets)

Abi

Vois, ma Climène,
Vois sous ce chêne
S'entre-baiser ces oiseaux amoureux ;
Ils n'ont rien dans leurs vœux
Qui les gêne ;
De leurs doux feux
Leur âme est pleine.
Qu'ils sont heureux !
Nous pouvons tous deux,
Si tu le veux,
Être comme eux.

(Uznāk vēl seši francūži – trīs vīrieši un trīs sievietes – un deļo menuetus flautu un oboju pavadībā.)

Sestā daļa *(Visas trīs tautas nāk kopā un deļas, mūzikas un aplausu pavadībā dzied)*

Quels spectacles charmants, quels plaisirs goûtons-nous !
Les Dieux mêmes, les Dieux n'en ont point de plus doux.

(Priekškars.)

Maģistra darbs „Translation Strategies of Molière’s ‘Le Bourgeois Gentilhomme’”
(Moljēra komēdijas “Vidusšķiras augstmanis” tulkošanas stratēģijas) izstrādāts LU
Humanitāro zinātņu valodu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie
informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Ingus Macats

(paraksts)

(datums)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: lekt. Helēna Gizeleza

(paraksts)

(datums)

Recenzents: _____

Darbs iesniegts Sastatāmās valodniecības un tulkošanas nodaļā 02.06.2017.

Studiju metodiķe: Sintija Karule

(paraksts)

(datums)

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

..... prot. Nr., vērtējums

Komisijas sekretārs: _____